

שָׂאוּ לַשָּׁמַיִם עֵינֵיכֶם וְהִבִּיטוּ אֶל הָאָרֶץ מִתַּחַת כִּי שָׁמַיִם כַּעֲשֹׁן נִמְלָחוּ
וְהָאָרֶץ כַּבֶּגֶד תִּבְלָה וְיִשְׁבִּיָּה כִּמוֹ כֵּן יָמוּתוּן וְיִשְׁוּעָתִי לְעוֹלָם תִּהְיֶה
וְצִדְקָתִי לֹא תִחַת: שָׁמְעוּ אֵלַי יְדֵעִי צֶדֶק עִם תּוֹרָתִי בְּלִבָּם אֶל תִּירָאוּ
חֲרַפַּת אָנוּשׁ וּמִגְדַּפְתֶּם אֶל תִּחַתוּ: כִּי כַּבֶּגֶד יֹאכְלֶם עֵשׂ וְכִצְמֹר יֹאכְלֶם סֶס
וְצִדְקָתִי לְעוֹלָם תִּהְיֶה וְיִשְׁוּעָתִי לְדוֹר דּוֹרִים: עוֹרֵי עוֹרֵי לְבָשִׁי עוֹ זָרוּעַ יִי
עוֹרֵי כִּימִי קֶדֶם דּוֹרוֹת עוֹלָמִים הֲלוֹא אֵת הַיָּא הַמְּחַצֶּבֶת רִהֵב מְחוֹלָלֶת
תִּנּוּן: הֲלוֹא אֵת הַיָּא הַמְּחַרְבֶּת יֶס מִי תִחּוֹס רִבָּה הַשְּׁמָה מַעֲמָקֵי יֶס דֶּרֶךְ
לְעֵבֶר גְּאוּלִּים:

(ישעיה נא)

עָמִי מָה עָשִׂיתִי לָךְ וּמָה הִלַּאתִיךָ עֲנֵה בִי: כִּי הִעֲלִיתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
וּמִבֵּית עֲבָדִים פָּדִיתִיךָ וְאֶשְׁלַח לְפָנֶיךָ אֶת מֹשֶׁה אֶהְרֹן וּמִרְיָם: עָמִי זָכָר נָא
מָה יַעֲזֵן בְּלֶךְ מֶלֶךְ מוֹאָב וּמָה עֲנֵה אֹתוֹ בְּלָעָם בֶּן בְּעוֹר מִן הַשָּׁטִיִּם עַד
הַגִּלְגָּל לְמַעַן דַּעַת צִדְקוֹת יְיָ:

(מיכה ו)

צר לי מאוד ממה שנתרבה המחלוקת בישראל, והוא מה שנתחדש מדי יום ויום צדדים וצידדי צדדים, והכל בפרהסיא ע"י שמדפיסים גליונות הרבה לכל צד ומשלחים לכל פינה ופינה, זה פונה ומרבה חתימות לצד שלו ומבזה לצד שכנגדו וזה להיפך (וראיתי לאחד שכותב כל המרבה בחתימות הרי זה משובח, ואני אומר, שכל המרבה הוא מרבה מחלוקת בישראל). הכלל, נעשתה כל הגולה כמדורה של אש, שאין לך יום שאינו מגיע לידי נגד רצוני, עתונים וגליונות מכל צד ששופך בוז על צד שכנגדו, ומאד מאד צר לי שגם על ארצנו הקדושה הצליח מעשה שטן, וגם היא נפלה ברשת המחלוקת, ולא אדע מי התיר להם עון לשון הרע ועון מחלוקת שהוא עון גדול ונורא:

ומה שכל אחד חושב שעם צדו היא האמת ורק הצד שכנגדו הוא הגורם למחלוקת ועל ראשו תלוי האשם, אבל לו, לא יגיע שום עונש, טעות גדולה היא, דאפילו אם תהיה האמת עם צדו מכל מקום בכל מחלוקת מצוי שמתגברת מדת הנצחון, ושם נעשים כל המעקשים למישור דעל ידי הכעס והנצחון לא יכול לצאת בוודאי דבר מתוקן כהוגן, ומה נעשה כי יפקדנו אלקים. ועוד עולה על כולנה מה שנתרבה עון חילול השם עי"ז מאד, ומי יודע מה יהיה ח"ו הסוף מזה. הלא ידוע משאחז"ל אחד שוגג ואחד מזיד בחילול ה', ואין מקיפין בחילול ה':

(קונטרס מכתבים ותקנות ממרנא הח"ח זיע"א)

דבר אל הקורא

קורא נעים, קונטרס זה הינו התכתבות אמיתית עכשוית בין בני ישיבה. והואיל וקצת מבני ישראל שראו את הדברים, סבורים שהם יכולים להועיל לעוד מבני עמנו, הדברים הגיעו גם עדיך. מטרת האיגרות להניח על השלחן את כל מה שמטריד על שיגרתו של בן ישיבה בן דורינו. הדברים אינם מוגהים די הצורך, הדברים צעירים יחסית, וכמו"כ נכתבו ע"י אדם צעיר לימים. והוצעו למסירה חפשית לאחר לבטים רבים. ואם כי עברו ביקורת של קצת ת"ח ובעלי ניסיון בתחום, אך אין גבול להגהה והלטישה, עד שאילו רצינו להוציא דבר שלם מתח"י לא היינו עושים דבר, וכבר אמרו אי דייקנן כולי האי לא הוי תנינן. לכן אל נא יבא מאן דהוא בטענות, כי הכוונה נבדקה ונצרפה לאחר התלבטויות רבות על ידי גורמים ביקורתיים שונים, מכמה צדדים של ביקורת, עד כמה שיד אנוש מגעת. דון נא את הכותב לכף זכות, כי חלק קטן מהכוונה בכתיבת הדברים, הוא ודאי לש"ש וכוונה כנה להשתתף בלבטיך.

הקונטרס נטול שם, מפני שהוא 'איגרת' שנכתבה גם אליך, אין לתת שם לאיגרת אישית, "שם" במונחים של עידן זה, מהוה בדרך כלל 'תווית' שאמורה לקטלג את החומר בקלסר קיים כלשהו. החומר הזה הוא שיחה מאדם לאדם, מלב אל לב, ללא תוויות, ללא מותגים, ללא "מערכת" או "מטה מאבק" וכיו"ב. אנא קורא יקר, ראה נא את הדברים כשיחה ערה ועניינית, אל נא תמתג אותם, ואל נא תנסה למצוא את הקלסר המתאים כדי להכניסם שם, או לייצר עבורם קלסר חדש. כבר כמעט ואי אפשר לדבר דברים כהווייתם, בלי להיות מקוטלג או ממותג באחד מן הקטיגוריות הקיימות, כוונת הכותב אינה אלא לשוחח עמך, שיחה ערה, שיחה בין בני אדם, כפי הפנים שהיו לשיחה אנושית לפני כמה מאות שנים, טרם הומצאו ה"מערכות" או "מטות המאבק" וכל המשכיות למיניהם.

(נ.ב. תגובות ורשמים ניתן לשלוח לכתובת bneysh@vmail.co.il)

איגרת א'

מבנה הנפש, התפיסה השכלית ומערכת הרגש והקשר ביניהם.

כ"ב באלול התשס"ח

קבלתי מכתבך, כתבת לי שאין לך גישמאק בלימוד, ודיברת על כך עם מישהו, "אז הוא הסביר לי שהרי אנחנו מאמינים בתורה ואז מה שאין גישמאק תלמד כי זה נכון לא כי יש לך טעם". עד כאן היתה תשובתו, ביקשת שאומר את שלי בענין. מה אומר ומה אדבר, כדרכי אני לא מקצר, ואני משער שלקחת בחשבון, שמן הסתם תשובתי תהיה קצת יותר ארוכה משלו.

כואב לי, כואב לי שכן חושבים אנשים. שכפה עליהם הר כגיגית, מהוה את מרכז התודעה היהודית. כמה אוילות יש במשפט כזה, כמה מר לראות אנשים שחיים כך. נורא ואיום. מהם הקללות אשר בסופם נכתב במפורש "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל", מה הקשר בין שמחה וטוב לבב לבין לעבוד את ה'? קשה לדעת, קשה מאד לדעת.

אתה מכירני, אינני רב, ולא תלמיד חכם, רק לא משכבר נישאתי ועזבתי את הישיבה, הפרש שנים קטן מאד בינותינו. אבל אנחנו חברים, ואני מרגיש חובה גמורה לכתוב לך את הרהורי לבי, בכל הנוגע לענין זה שעוררת עליו. ידידים אנו, וכידידים רשאים אנו לשוחח. אני מכיר המרקם הפנימי העכשווי של החברה, ועל זה בדיוק אני רוצה לשוחח עמך, מה שיקשה עליך למצוא שיג עם מי ששנותיו מופלגות. יודע אני כי רצונך עז לדעת דבר על בוריו, להכיר את מהותך. והלכך אי אפשר לי לעצור במילין ולהניח הקסת, מלתת לך חלק במחשבות שיש לי בענין.

והנה מי אני ומה כחי אשר אכתוב לך על מהות החיים ועל דרכי הנפש. הלא ידעת את ערכי הדל כי דל הוא, ואיך אשים פני להתחיל למלל בענינים יסודיים כל כך. אבל לימדוני רז"ל, כי במקום שאין אנשים השתדל להיות איש. תורה היא וללמוד אני צריך, ולא הביישן למד. וכשם שניתנה הרשות לאיש קטן בעמו כערכי, ללמוד גפ"ת, ולעיין בדברי חז"ל הקדושים, יען מהם אנו שואבים תורה לשמוע דעת משפטיה. כמו"כ ניתנה לי הרשות לעיין אף בענינים אלו, על כל המצב שהתגלגל עם בני עמינו, והאופן הנכון להישאר בני תורה בהיות מציאותנו בתוך רפש וזוהמה רחוביים, ועם היות דברים אלו עדינים מאד ונוחין לאבד ככלי זכוכית. עם כל זה הרשות נתונה ללמוד את סוגיא זו היטיב מתוך עיון בדברי חכמינו ובמצבינו. עלינו שומה לפרש נכון לעצמינו את מצבינו, אם תפסנו נכונה את אופן הנהגת חכמי ישראל, או שמא קיבלנו את דבריהם שלא מתוך עיון ועמל כנצרך לכל ד"ת, וכ"ש לענינים הללו הנוגעים ליסוד חיינו, דהיינו האופן שבו אנו נקבעים בעולם, והיחס שלנו עם שוק החיים. לכן אני פורש את כל האיגרת הארוכה הזאת לפניך, אם תמצא נחת ולו ברעיון אחד שחסרת, כבר נשלמה בקשתי, ונעשה רצוני.

אני כותב לך כפי מה שהנחתני רוח רבותי, וכפי מה שהורני עיוני. אל תראה את דברי כאילו אני בוטח בהם לגמרי, כל שכן שלא תראה אותם כאילו כתבתי לך דעת נחרצת אשר אני סבור שהנך מחוייב לה. ראה את אגרותי כהצעות למחשבה, כדברים שאתה אמור לשפוט אותם בעצמך, ולהחליט. נישאר ידידים טובים גם אם לא תסכים עם מילה אחת בכל האיגרת. אך אנא, הקשב לדברי, אל תבטל אותם במחי יד, אולי בכל זאת יש בהם משהו. דעות לפרטי פרטים אין להם סוף וקץ ותכלה, אדם צריך ללמוד מרבותיו את הכלל, ולאחר מכן להבין לבדו את הפרטים. כל מה שאני כותב לך, הוא מפני שאני חושב שכן סבורים רבותי. ואע"פ שאין אדם עומד ע"ד רבו אלא לאחר מ' שנה, אך הלא גם בארבעים השנים הללו אנו צריכים לחיות, ולכן גם אם עמדנו באופן חלקי בלבד על דעת רבותינו, זהו מנת חלקינו וגורלינו, ובזה נחזיק. אם רבותיך סבורים אחרת, או שהנך סבור שהם סבורים אחרת, הנח את הדברים. יתרו למדנו והסכים עמו המקום, שאין באפשר לכולם ללמוד אצל רב אחד, התפקידים באומה מתחלקים, שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות. ובסופו של דבר יש גם את היחידים שהם תחת העשרות, כל אחד מנהיג בית משפחה וכו'. וזה החלי בחיל וברעדה לכתוב לך, דברים מפורשים על כל מה שחושבני בענין.

העיוות והעיקום, כפי שנראה להלן, הוא רב השלכה בענין חיבור הנפש למצוות. אי אפשר להצביע על דמות מכוונת שהנחתה את התפתחות והשתרשות השיבוש הזה. הדבר נוצר מאליו, הואיל ונתחדשה הלכה שכל אחד

הולך לישיבה ולא כמו לפני מאה שנים שכאו"א הלך לעסקיו - ורק חלק הלכו ללמוד כל ימיהם בביהמ"ד. הסיבה לזה ידועה, כי ברחוב של היום בתנאי העבודה, אי אפשר כמעט לאדם להיות יהודי כשר, אא"כ הוא בנוי היטיב נפשית, וגם זה צריך רחמי שמים גדולים שלא להגרר אחר המיאוס שברחוב. לכן עדיף שכולם יעסקו בתורה, גם הבינוניים והקטנים, הגרא"מ שך והגרי"י קנייבסקי הנהיגו ביודעין ובמתכוון את המהלך הזה, שכולם ככולם ילכו לישיבות ולכוללים. הגרש"ז אויערבך היה מורה לכל מי שבא לשאול אותו אודות עבודה, 'אפשר לעבוד אבל רק סביב תורה', דהיינו להיות מלמד בחיידר, או כל עבודה אחרת במוסד חרדי, לעסוק בתשמישי קדושה וכיו"ב. אנשים חרדים שמלאכתם ואומנותם נושקת עם העולם הגדול, חלקם מדיפים ריח נורא ואיום של טומאה, דעות משובשות, זלזול בהלכה, זלזול בחכמים, הם מחוברים לתקשורת ולחברה כפרנית ולא ימלט ההשפעה. אלא אם כן הם למדו כמה שנים טובות בכולל, ועדיין שומרים על קשר אדוק עם הגמרא לפחות שעתיים שלש ביום בעיון ועמל, וכמו"כ הם נתלים ונאחזים כל העת בשכניהם האברכים, במדה והם גרים בשכונה שרובה בני תורה - בבית הכנסת, שהאווירה שם תורנית נקיה, זה מה שיכול להחזיק אותם. אבל בלא זה, גם אנשים שהיו פעם בני תורה יכולים להגיע לדרגות שפלות של ניבול פה וגסות נוראה, ואינני צריך להאריך בזה, פוק חזי.

אך דא עקא, הואיל ונפש האדם, מערכותיה הטבעיות בנויות בצורה מסוימת, שאי אפשר להתנכר אליהם. אזי בהיווצר מצבים שאינם תואמים את המבנה המערכתי הטבעי של הנפש, היא מגיבה. עלינו לפתח את סוגיא זו ולעייין בה היטיב, למען נוכל להבין ולדעת היכן בדיוק הנקודה, אשר היא לרועץ לכמה וכמה בני תורה יקרים מסולאים בפז.

הבעיה העיקרית היא, שאין מי שיתן תשובות הולמות לבעיות הללו אשר נתחדשו, יש לנו ת"ח שאינם מתמצאים בענינים הללו דיים. או אנשים מומחים שעסוקים בעיקר עם נושרים, ואין להם פנאי לתת תשובות ל"מי שעדיין כיפתו בראשו וציציתו על בגדו". וכך נמצא שלמבחר האדם הלא הוא בן תורה היודע ללמוד, 'יודע ללמוד! כמה יקרה היא מעלה זאת, בן תורה ממוצע אינו יודע להעריך כלל את כך שהוא יודע ללמוד דף גמרא לבד, וכמה אנשים שהיו מוכנים למסור את כל יבם בכדי להגיע למדריגה זו אחר שראו שכל עמל עושרם אפס ותוהו ובהלה] ונתקל בבעיות כאלו, אין מענה מתאים. ונמצא יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא.

הסבר על המבנה היסודי של הנפש

התורה אמורה לחול על הנפש. נפש האדם, היא היא המצווה במצוות התורה, היא היודעת והמכירה והמתחייבת בכל החיובים של האלוקים. צריך להבין ש'טעם בלימוד' הוא ענין של הנפש, כאשר יש תגובות לא רצויות בנפש באופן עקיב ומתמשך, צריך לבדוק את הענין. לא מפטירים דברים כאלו בהינף יד ובמשפטים אקראיים [כדרכם של אנשים הרגילים לומר 'תלמד קצת יותר מוסר' או 'תלמד בלי חשק עד שפתאום יתפוצץ לך הראש ויהיה לך חשק'], ולא ב'מכה אחת' [כשאיפתם של צעירים בגילאי 20 'חיזוק רצח' או שינוי תפאורה והחלפת חברות ומקום, והפיכת יום ללילה וכיו"ב]. פתרון בעיות כאלו בצורה יסודית ואמיתית, הוא עקבי וממושך ולוקח זמן רב. אבל הפירות שווים את ההשקעה, החיים לפניך עשרות שנים קדימה. יש אנשים בגיל ארבעים שעוד לא יודעים בדיוק מה הם עושים עם עצמם בחיים, [או שהם בחרו לעצמם איזה משהו מלאכותי שימלא אותם ב'זריקות חיים' לתת קצת טעם לנפשם העיפה והיגעה מרוב רדיפה]. מי שנכון לעצב את השקפת עולמו בצורה בריאה בגילים הצעירים [ודוקא 19-22] הוא יהיה האיש אשר יוכל להמשיך את חייו בצורה בריאה וטובה ולהפיק מעצמו פרי טוב להנות מרוב ימים ושנים בנחת רוח ואושר וסיפוק כרצון האל.

ובכן, תחילה עלינו לחקור מעט על מהות הנפש, בטרם נתחיל להכנס לפרטים, ולמה שנוגע לעניינינו. האמת שמצד טבע הבריאה, אין צורך לכל אדם ואדם להכיר את כל כחות הנפש על בורים, ולדעת את כל החכמה הזאת לפני שהוא מתחיל לחיות. מפני שהקב"ה כבר טבע את מציאות החיים לפי מבנה הנפש, וממילא הכל אמור לעבוד בצורה טבעית, הנפש בוחרת את עיסוקה זה למלאכה פלונית וזה למלאכה אלמונית, האחד אוהב נגרות, והאחר בנין, והשלישי מסחר, או יש שילך ללמוד ולקנות לעצמו חכמה. אך יען היום כולם הולכים למקצוע אחד ויחידי, נוצרו קונפליקטים חמורים ותפיסות משובשות בכוחות הנפש [הן מצד עקמומיות המחנכים, והן מצד ההסתכלות של הפרט מתוך האווירה והמצב שסביבו] ולכן התגובות הם בהתאם כמ"ש לעיל. כל מי שנתקל בכאלו תקלות, כדי לתקן ולעשות צעדים נכונים ונבונים, עליו להכיר את מבנה המערכת היטיב.

כשם שבגוף, לכולם יש רגלים וידים עיניים ואזנים מצד אחד. ומצד שני, אין שני בנ"א שיש להם את אותו תואר וקומה וגוון וכו' 'אין פרצופיהם שווים'. כך בנפש, לכולם יש את כל כחות הנפש, אין אדם שאינו אוהב ממון וכבוד ונשים וכו'. ומצד שני, אין אדם שוה לחבירו במזג הכוחות, יש שאצלו תאוות הכבוד היא החזקה ביותר, ויש שאצלו תאוות נשים היא החזקה, ויש ממון. [הדברים הללו בדר"כ מוגדרים בחכמת הקבלה, למשל מי שאצלו תאוות נשים חזקה מאד, הוא עשוי להיות בעל כשרי חכמה עילאיים, כי שני הדברים הללו נובעים ומושפעים ממדת 'חסד' זה מצד הקליפה וזה מצד הקדושה]. וכן על זה הדרך בכל הכוחות, אין אדם בלא שכל מינימלי, ואין אדם בלא רגשות בסיסיים כמו 'אהבה' 'פחד' 'רחמים' וכו'. אך יש מזג בין הכוחות, וכמו"כ יש אדם אשר לו כל הכוחות בעוצמה רבה לאין ערוך מחבירו, דהיינו שהוא בעל שכל עצום ובעל רגשות חזקים מאד וכו'.

כאשר אנו מנתחים את מבנה הנפש, אין אנו מתכוונים ל"פלוני" או ל"אלמוני". הכוונה היא למבנה הבסיסי שבו כל הנפשות שוות. לאחר מכן כל פרט צריך להכיר את המבנה "הפרטי" של נפשו, ובאופן זה לעצב את חייו בפועל. אך הכרת המבנה הבסיסי היא חשובה מאד לפני שמעצבים את החיים הפרטיים של פרט, אחרת הוא עלול לשגות בפרשנות של כחות נפשו, ואז לעשות מעשים שיובילו אותו לנסיגה ולא הרויח כלום. הפרשנות לתופעת נפש צריכה להינתן מתוך עיון טהור במבנה הנפש הכללי, ולאחר מכן עיון מעשי דהיינו לבחון את התופעה הפרטית ולשפוט אותה. כי ההליכה אחר דחפים גולמיים של אותו רגע, מובילה אך לבאר שחת ואבדון, או - במקרה הטוב - אינה מקדמת במאום. כל מהלך צריך להעשות בצורה מבוקרת שכלית.

הנפש היא בריה בעלת חוקים ומשטר, כמו הגוף. כשם שאם שותים רעל הגוף מזדהם ומגיב בהתאם [האדם נעשה "חולה"], כך הנפש כאשר היא סופקת לתוכה חוויות מסוימות, היא תגיב בהתאם להן. ההבדל בין הנפש לגוף [בענין הזה של החוקיות התגובתית], שרפואת הגוף תלויה בסמי מרפא אשר יסייעו להשמיד את מזיקיו או לחזק את איבריו. אך הנפש, חולייה ורפואתה תלויים גם בבחירתה וברצונה [יש תיאוריות שגם בריאות הגוף תלויה ברצון של הנפש, אך עכ"פ באותו חלק שלא, אפשר לקחת אנטיביוטיקה בלי לדעת ולהבריא, אך בנפש כמעט ואין דברים כאלו, ההבראה תלויה בתודעה].

הנפש מורכבת, זאת אומרת, יש בנפש שכבות שכבות. עקרונית החלוקה היא "טבע" ו"דעת", דהיינו, 'רגש' ו'שכל'. הדעת היא דבר טהור וקר, ותחתיה יש את מערכת הרגשות שהם פועלים וחמים יותר. [יש חלוקה בקבלה של נפש רוח ונשמה ואיני יודע מה הכוונה שם אך עכ"פ הא מיהא חזינן שהנפש מורכבת באמתתה ואינה מציאות פשוטה].

המבנה העקרוני הוא שהרגשות מופעלים על ידי הוראות של התפיסה השכלית. דוגמא לדבר, כאשר שני בנ"א רואים שמוציאים משהו להורג, לאחד סיפרו שזה היוצא ליהרג הוא רוצח סידרתי הרג בדם קר ילדים ונערים. ולחבירו סיפרו שהוא אדם תם וישר ועוזר לעניים, והמלך ברוב רשעותו נתקנא בו שמשבחים אותו במדינה, ולכן גזר עליו עונש מיתה. שני הצופים בהוצאה להורג אין להם שום קשר זה עם זה, האחד "רואה" מחזה מזעזע ומחריד, מתמלא בשנאת מרוות למלך הרשע, וכולו רחמים על האדם הישר הזה, המוצא להורג על לא עוול בכפו. והשני "רואה" איך המלך הטוב מעמיד סדרי המדינה כראוי ומעניש את הפושע הנתעב, ומרצה את דם הילדים ההרוגים, הוא מלא סיפוק עמוק מההוצאה להורג הזאת, אשר תודיע לכל פושעי עולם כי סוף כל פושע לתליה, ובדרך לחברה מתוקנת יותר.

ההבדל בין שני הצופים הוא אך ורק במצב הסובייקטיבי של התפיסה שלהם, מבחינה אובייקטיבית רק הסיפור האחד יכול להיות אמיתי, אי אפשר ששני הסיפורים הם אמיתיים. אלא שכל אחד "רואה" את האירוע לפי הנתונים של הידיעה שלו. זאת אומרת, ההכרה של הצופה היא היא הקובעת את התנועה הרגשית. עד כאן הדברים פשוטים.

עכשיו נעבור לשלב הבא, נניח כולם יודעים את הסיפור העובדתי של היוצא ליהרג, הסיפור הוא שהוא הרג ערבים ברמאללה אחרי לינץ' שהם עשו לחבירו. הוא ירה ללא הבחנה וקטל 20,000 ערבים צוהלים. עתה מוציאים אותו להורג במשפט צבאי קצר על "הרג אזרחים", וגם כאן שני צופים בהוצאה להורג, האחד שמאלני אדוק, רואה בהוצאתו להורג של אדם כזה, מעשה טהור ביותר. והשני ימני קיצוני, שרואה את ההיפך הגמור. כאן אין הבדל ביניהם בפרטים הטכניים של הסיפור, שניהם יודעים את הסיפור כמו שהיה. ההבדל ביניהם הוא ב"תפיסה", אותו שמאלן אשר עיצב לעצמו תפיסת עולם כזאת שהערבים הם אנשים מסכנים שצריך לרחם עליהם, ורק "כמה מטורפים" מתוכם יוצאים ועושים פיגועים, אבל כל השאר אנשים תמימים וישרים חיים בעוני ובמצוקה, למה להרוג אותם? מה הם עשו? ואילו הימני הקיצון אשר התחנך על ברכי היגיון אחר לגמרי, והוא סבור שכל הערבים

הם תומכי טרור ועליהם להלחם בטרור מבפנים ולהוקיע כל טרוריסט ולהעמידו לדין, ורק אז יצדק לומר עליהם שהם אנשים טובים. תפיסה כזאת רואה בהריגה של המון ערבים מעשה ישר ונכון. [המעשה הוא רק דוגמא, איני יודע אם יש דבר כזה שמאלני אדוק או ימני אדוק, אפשר שהכל אינטרסים, אולי יש יחידים]

המסקנא המתבקשת כאן היא זאת: התפיסה השכלית היא היא המעצבת את הרגשות, אפשר כמעט על כל דבר בעולם לעורר רגש כזה או כזה, תלוי איך התפיסה וההכרה של המסתכל בנויים.

אך יש כאן עוד יסוד, נניח שהימני והשמאלני הקיצוניים ישבו יום אחד על שלחן הדיונים, והשמאלן התחיל להשתכנע ש'בעצם הימני צודק', הם יושבים עוד רבע שעה ועוד רבע שעה, עד שהוא משנה את דעותיו לגמרי מן הקצה אל הקצה. אפשר לחשוב ולומר שמכאן ואילך, באופן אוטומטי הרגשות שלו יפעלו כימני לכל דבר, הלא כבר הסקנו שהרגשות אינם פועלים אלא לפי התפיסה. ומכיון שהתפיסה השתנתה, הרגש ישתנה. אבל זה לא כך, תפיסה היא דבר טהור יחסית, היא יכולה להשתנות בנקל על ידי יצירת ויכוח מופתי לפי דרכי השכל. אבל הרגשות של אותו איש, כבר "התרגלו" לראות ערבי ולרחם עליו, ולכן רגשותיו ממשיכים לפעול באופן אוטומטי כשמאלני, אף על פי שהתפיסה שלו כבר השתנתה מזמן. ורק אחר זמן ממושך [כל אחד לפי טבעו ונפשו] ישתנו הרגשות בחזרה עד שיהפכו וישובו לפעול כפי ההוראות של התפיסה החדשה.

המסקנא: עם היות שהרגשות מושפעים מהתפיסה ההכרתית השכלית ומופעלות על פיה. אך מכל מקום יש להם איזו מערכת בפני עצמה של "הרגלים", וכאילו הרגשות עובדים בפני עצמם בצורה כזאת, אחר שהושפעו מן התפיסה לראות כך את העולם. להקנות הרגל חדש לרגשות, יש צורך במשך זמן שהתפיסה החדשה תטמיע את דעותיה במערכת הרגש. וזהו סוד ההתנייה [דהיינו מי שאביו צבט אותו בילדותו בכל פעם כשהתפלל, אזי כשיהיה גדול תסלוד נפשו מן התפילה סלד רב, כי בילדות נתחבר אצלו תופעת כאב הצביטה עם תופעת התפילה שהיו תמיד באותו זמן, וכבר קיים אצלו חיבור לא שכלי כלל, אבל בתוך מערכת הרגשות נתפתח החיבור הזה כאילו "תפילה וכאבים הולך ביחד" ועל כן הוא מרגיש סלידה מתפילה. אם הוא יודע את זה, הוא יכול גם כשהוא בוגר - להפריד את החיבור הזה על ידי תרגילים, ולהרגיל את הרגש להנות מתפילה. יסוד הדבר הוא מפני שהרגשות יש להם גם מערכת בפני עצמה ואינם תלויים מכל וכל בתפיסה אלא על דרך ההרגל, דהיינו לאט לאט הם קונים להם את ההוראות שהתפיסה השכלית מכתיבה להם]

איגרת ב'

הסבר על התפתחות הישיבות והמימסד החרדי, מהות מטרת המוסד הישיבתי, ומקומו של הפרט בכל אלו.

כה באלול התשס"ח

הקדמה

באיגרת הראשונה כתבתי לך על התפיסה השכלית, והאופן שהיא משפיעה על הרגשות. הואיל ונתברר לנו, ששרשי הדברים מונחים לעולם בתפיסה השכלית, בהכרח הטהורה וצורת ההסתכלות שלה. אם כן עלינו שומה לברר עתה את הנדון החשוב לנו, היאך ובאיזה אופן אנו תופסים יהדות, איך אנו מסתכלים עליה. ואז נוכל להבין, מפני מה ולמה הרגשות מגיבים בצורה כזאת או אחרת למצוות הדת.

עקרונית, את תפיסת היהדות סיגלנו לעצמינו על ידי המעבר דרך הצינוורות של המוסדות החרדיים, והמבנה החברתי שלהם, וכמו כן דרך הבית וההורים. מה הם הנחילו לנו, כלומר, לא איזה פעולות טכניות הם הנחילונו, כולם יודעים שצריך ללכת עם ציצית ועם כיפה, וללמוד גמרא וכיו"ב. אבל באיזה אופן אנו רואים את הדברים. בדרך כלל, הבעיות הקשות מגיעות מהבית דווקא ולא מהמוסדות, המוסדות אין בהם כל כך כדי להרוס, הם יותר פסיביים. אבל הבית, אשר ילד נושא אליו את עיניו, חייב להיות מתוקן היטיב כדי להוציא פרי טוב.

תחילה רצוני לברר לפניך את המושגים הציבוריים כגון 'ישיבה'. מהי הישיבה ומשטריה, עבור מה היא קיימת, מה תפקידה ביחס אליך, ומה היא אמורה להעניק לך. ולאחר מכן נבין איך אתה תופס את הישיבה, אם אתה תופס אותה נכון או לאו. השאלה המרכזית היא האם הצורה שבה הישיבה מתנהלת, אמורה לספק לנו תשקיף מלא על דרישות האלהים מן האדם הפרטי. או שמא, הישיבה אינה אלא תשתית עבורך, לצורך הגנה עליך מן החוץ, ולתת לך בסיס טוב לבנות לבדך את אישיותך. תשתית טובה לצורך קיום של ציבור גדול בתנאי התקופה ורדיפותיה. הסתכלות יסודית על המוסד שבו מרבית זמנך עובר עליך, הוא אבן פינה לייסד את האופן הנכון של הדרך במפלשי הלב להביא אל תוככי הרוח את הרצון האלוהי.

רקע היסטורי על התפתחות הישיבות בצורה של היום

הבדל יסודי היה בין גלות אירופה לבין גלות ארצות המזרח, היהודים באירופה היו שרויים בעניות וחרפה, והיו בעלי מעמד נמוך בחברה, בעיקר בגלל מצבם הכלכלי. וזה גרם לנשירה גדולה, התבוללות^א, השכלה ותנועת הרפורמים, ואח"כ הציונות. ההמון השבור והרצוצן, נתפס לכל רוח של קידמה, וכל רעיון שהיה יכול לקדם את מעמדם הנחות, התקבל על כר נרחב ונפל על אוזן קשבת של המון מותש. כנגד כל התנועות הללו התפתחו נגידים, כמו תנועות המוסר השונות, והקמת הישיבות.

השתלטות הציונים בארץ ישראל, חכמי ישראל דאז העידו בנפשם שכל מגמתם של הציונים היא לעקור את היהדות, ו"לגמור אחת ולתמיד עם בעיית ההלכה והרבנים", זה היה כל עיקר הקמת המפעל הציוני. היה ברור שהם טומנים כאן פח ומוקש גדול לכל היהדות החרדית.

צריך להבין שכאשר מושכות השלטון נתונים בידי הציונים, הרי זה מצב יותר גרוע ממה שהיה באירופה, כי באמצעות השלטון במערכת העבודה, המיסים, הצבא, התקשורת, ושירותי החברה השונים [כגון חינוך]. הם

^א ובהונגריה המצב הכלכלי היה יותר טוב, והם באמת החזיקו יותר מעמד מבליטא וירושלים ופולניה, הכל בזכות מצבם השפיר. כך שמעתי מאחד מרבתי שיחי'.

מסוגלים למשוך את ההמון על ידי פיתויים שונים ולהציע להם שפע גדול, ואט אט לגרור אותם לכאר שחת. הרי עם חוק אחד אפשר לשנות מערך שלם של מיסים וארנוניות, ולתת הטבות חברתיות ל"מי שיעמוד בקריטריון מסויים", עם ניסוח מפולפל, אפשר ליצור חוק יפפה, חברתי מוסרי ותרבותי. ובאופן זה לבא בעקיפין ברעיונות מתוחכמים, להניא את המון העם אחריהם מתוך שכנוע על טובת החוק למען החברה, וההתחשבות כמובן ב"מגזר החרדי". וכך להדיח את שארית יעקב מדחי אל דחי, לפרוק מעליהם את "התרבות העתיקה", להפוך אותם לנאורים ועשירים ומתקדמים, [ועיניך הרואות עד היום איך הם מנסים השכם והערב להפריע לחרדים לחיות בכל אופן שאפשר]. באירופה, הגויים מצד עצמם וכ"ש השלטונות, לא משכו אליהם את היהודים [זולת ברוסיה], הם לא התעניינו בהם כל כך במיוחד, והניחו להם לחיות לבד. אלא שהיו יהודים מתוך הקהילות שהגו רעיונות איך להתחבר עם הגויים. אך כאן כאשר עיני השלטון לטושות אלינו, למשכינו בעבותות של פיתויים, הדבר יותר מסוכן, הכל בידיהם ויש להם כלים רבים.

מניסיון העבר, התפתח הרעיון להתבצר מחדש, מהיום כולם לומדים בישיבות, כולם לומדים בכוללים, כולם עוסקים רק בתורה. כל אחד יספוג קצת, וכך ישתמר הנצר הטוב המכיל בתוכו את הגרעין הקדוש של הר סיני. כל זה בהנחיית חכמי הדור ההוא ובעזר ההשגחה האלוהית. זהו נוגדן מפותח שעובד היטיב, עובדה שאני ואתה עדיין מטילים ציצית בארבע כנפות, ומניחים תפילין, דלא כתכניותיו של בן גוריון וחבריו. הלא אברך כמה שיהיה 'בטלן' רחוק מאד מלהיות רפורמי או משכיל הרבה יותר ממה שהיה בעל בית בגרמניה לפני מאה ועשרים שנים. הוא חדור באידישקייט הרבה יותר, חי באוירה של תורה, מעריך תורה, מכיר היטיב היטיב בגדולת חז"ל, ומוקיר תלמידי חכמים, ויודע את עוצם חכמתם ופיקחותם. אי אפשר לבא ולמכור לו לוקשים עם התפלספויות חסרות שחר.

בארצות המזרח [ובעיקר בגלילות מרוקן] המצב היה הפוך. היהודים היו שרויים במצב טוב, רובם היו עשירים, בעלי מעמד חברתי גבוה, מילת 'גוי' היתה לשמצה, הגויים היו משרתים ושוטפים רצפות בבתי היהודים [כמובן היו גם יהודים עניים כמו בכל מקום, אך ההבדל הוא במעמד הכללי של הקהילה]. ולכן לא עברו עליהם כל הנסיונות הללו, הגלות שלהם היתה יחסית יציבה הרבה יותר. כשהגיעו לארץ לא היו מלומדים במלחמות, ונפלו כאן נפילה גדולה ברשתות הציונים, שהפכו אותם לבעלי מעמד נמוך מאד בחברה ושברו את רוחם לגמרי, לקחו את בניהם ובנותיהם בשבי והעבירו על דתם, חוץ מהבודדים שהצילו עצמם לתוך הישיבות שהקימו עולי אירופה.

אנחנו נולדנו לתוך עולם מוכן, הוא נראה לנו מוזר מאד, זה מפני שאנחנו לא יודעים להשקיף עליו נכון. צריך לדעת את ההיסטוריה והתחלת התפתחות הדברים הללו כדי להבין איך לקבל אותם נכון. אנחנו בעצם המשך [וטבעת בתוך שלשלת] של מלחמה גדולה, מלחמת התשה בין שרידי הקודש שנשארו במשך הגלות, לבין השטן הרוחש מזימות רעות על ישראל ועל יעקב, ולא ינוח ולא ישקוט עד ביאת הגואל. המלחמה לא התחילה היום, והיא לא נגמרת היום, זאת מלחמה ממושכת, אשר איתני הארץ נאבקים בה, וחכמי ישראל המלומדים ויודעים לרדת לחקר לבם של רשעים, מבינים היטיב את כל תכניותיהם [והכירו את הציונים עוד מאירופה], ועל פי זה מנהיגים את הציבור. הטלטלות הקשות באירופה, לימדו הרבה מאד על טבע הרשע ומגמתו, הלחץ שהלך וגבר על היהדות מתקופה לתקופה, הוא שהוליד את האילוף לעודד חיים כאלו, למרות שבשורש כתוב לעבוד אחרי התפילה.

עינינו רואות שהקב"ה עוזר לחברה החרדית לחיות בצורה הזאת, אין לך כל אומה ולשון שיש בה 80,000 אנשים שלא עובדים, וקונים דירות להם ולבניהם אחריהם, חיים אוכלים ושותים. מאיפה הכסף?? הרי זה לא מאורגן [חוץ מ720ש לחודש ממשרד הדתות]. אלא מה, ההשגחה העליונה דואגת לכל חרדי וחרדי די פרנסתו. האמן לי, אין הבדל של ממש בין אברכים לבין עובדי המשק, תמיד יש עניים, אבל יחסית סטטיסטית אני לא מזהה עוני יתר במגזר האברכי [אני מדבר בתור אחד מבפנים וחברך חבא אית ליה, אילו המצב האמיתי היה ש90% אין להם אמצעי קיום, ודאי הייתי אמור לדעת מזה]. רובם חיים טוב, חלק קצת יותר דחוקים, אבל כללית איננו שומעים על מוות ברעב וכיו"ב. צא וראה איך הילדים לבושים, איך הם מתחתנים, אז מה תגיד שהכל מגמחי"ם? כמה גמחי"ם יש?? כמה כסף יכול להיות בכל הגמחי"ם בארץ, שני מיליארד דולר מקסימום. אינני חושב שיש כלכלן שיסבור שזה סכום מספיק לפרנס את כל המשפחות החרדיות לאורך כל כך הרבה שנים, הרי גמחי"ם גם צריך להחזיר, ואם כל הזמן יש 2 מיליארד דולר בחוץ, נמצא שכבר מזמן היה צריך לבא היום שאין מה לאכול כפשוטו. שהרי כל ה2 מיליארד דולר של הגמחי"ם רק בגלגל החזור של גלגולים ומאיפה הכסף למחיה הנוספת. בקיצור, לא צריך להיות כלכלן גדול כדי להבין שלא יתכן שציבור כזה ענק יחיה במשך עשרות שנים מהלואות בלבד, זה דבר פשוט ואין צריך לפנים. אלא מה, כל אחד יש לו סיפור משלו, וכיון שזה עסק של ההשגחה בלבד, הקב"ה אינו צריך ליצור מצב 'מאורגן' של כספים, אלא כל אחד צינור אחר. כל אחד יש לו סיפורים ארוכים איך בדיוק הוא

התפרנס במשך השנים כל פעם נס אחר, [אבי סיפר לי שמיד אחר חתונתו קנה 2 דירות חדר בירושלים, במחיר של \$20,000 כל אחת. המחירים קפצו פתאום, והוא מכר אותם לאחר שנה עם רווח של \$70,000 על כל דירה, וסיפורים כיוצא באלו יש בלי סוף], יש אנשים שבקושי זוכרים את כל ההכנסות שלהם מרוב היכי תימצי ואופנים מורכבים שבהם התגלגלו אליהם כספים, וכך הם עברו את עשרות שנותיהם בלא פגע מיוחד [הסיפורים על התקפי לב, והמלחמה של העיתונות הזולה נגד הדירות וכו', היא סנסציונית וילדותית, הרי יחסית למספר מתחייבי הדירות, התקפי הלב הם מזעריים. אם התיאורים שלהם נכונים, היתה צריכה להיות התמוטטות של כל המערך הכלכלי החרדי מזמן בלי קשר ללבבות או לכליות. התקף לב בדרך כלל מושרש בענינים בריאותיים, ומצטרף לזה קצת לחץ נפשי שנותן את המכה בפטיש. והלחץ הזה יכול להיות מהרבה דברים, ובדיוק החליטו לקחת את בעלי החובות. אם ההתחייבויות לדירות היו כזה אסון, אין ספק שזה היה נמנע מזמן ואין כאן מקום סוגי' זו. והרי יש מן החילוניים הסבורים שעודף ילודה זה דבר לא כלכלי בהחלט, אז למה לא נתחיל משם? למה שם מבינים שצריך להשאיר קצת מקום להשגחה העליונה, מבינים שלדבר נגד ילודה מטעמים כלכליים, זה כפירה גמורה, אבל לדבר נגד דברים אחרים שהם מייסדי ציבורינו, שאלולא היו פתרונות דיור לזוגות צעירים, היו נאלצים להגרר לשוק העבודה ונאבדים עם שטף הכפירה והנהנתנות והזימה וכו'. זה מדרכי ההשגחה, אחר שהציבור נאלץ לחיות כך, יש צינורות מיוחדים עבור זה].

אחרי שכך הוכרח לציבורינו לחיות, הרי גם דין אין סומכין על הנס נתבטל בזה, כי אחר שהוכרע הדבר אצל החכמים שעת לעשות לה', אפשר לסמוך על הניסים הללו בעניני הפרנסה ואין בזה שום חשש. אבל צריך לדעת, שכל הענין הזה שלא עובדים הוא חידוש, ואין לך בו אלא חידושו בלבד. דהיינו שניתנה הרשות, להיות אדם בלתי עובד ובלתי עושה מלאכה לפרנסתו. אבל משנה לא זה ממקומה, והלכה בשו"ע או"ח קנ"ו ס"א עומדת לעד "אח"כ ילך לעסקיו" ולכן אסור באיסור חמור לראות כל פסול או מגרעת באדם שעוסק במלאכה ומביא את פת לחמו ביושר ונהנה מיגיע כפיו [אא"כ מצדדים אחרים אם אינו בן תורה וכיו"ב, אך עצם העיסוק במלאכה אין בזה שום פשע ח"ו]. ומן הסתם מי שרוצה לחיות כך, אין בזה שום איסור, ומ"מ כל מקרה פרטי צריך עיון לגופו וצריך שאלת רב, ועכשיו אנחנו עסוקים רק בעקרונות.

מטרתה העיקרית של ישיבה והטעות הנפוצה בפרשנות מושג הישיבה

כעת, עם הידע ההיסטורי הזה, נוכל לתהות על הקנקן הזה ולהבין היטיב, מהו בעצם תכלית המוסד הישיבתי, מהיכן בא, מה פשרו. כבר נתגלה לך הסוד, היטוריה עמוקה חדורה בהתנהלות הציבור החרדי בגלות ובארץ. כאשר ראינו שבעצם מבחינת הצורה הטבעית שאדם צריך לחיות, אין מושג כזה ש'כולם הולכים לישיבה' ולכוללים. לימוד תורה כל היום, זה דבר שניתן ליחידים בלבד. הנפשות יש בהם הרבה סוגים, נפש נורמלית צריכה גם תעסוקה חומרית, וגם ובעיקר תעסוקה רוחנית של שקידה על מנעמי המושכל כמ"ש בשו"ע [ובאר"י ז"ל כתוב שמי שנוצר בשבת הוא אינו עוסק במלאכה כלל, ומי שנוצר בשבת ימי המלאכה, יש בנפשו צורך למלאכה. אין הכוונה בזה שמי שנוצר בשבת הימים נגזר עליו להיות ע"ה ואינו יכול להיות ת"ח (כמו אלו שחושבים שכל מי שעובד הוא בעל בית) הלא היו תנאים ונביאים שעסקו במלאכה לפרנסתם וכנראה שלא נוצרו בשבת לפי דברי האר"י ז"ל. ויש בזה טעמים עמוקים ע"פ סוד, וגדול העצה ורב העלילה אשר סידר ותיכן את עולמו ונתן לאדם לעבדה ולשמרה ולברר את נפשו, יודע בכל נפש את תיקונה האמיתי וכל מה שמגלגל על היחיד הלא הוא הכרחי לתיקונו ושלימותו. וכן ידע כל איש מאמין]. באופן ממוצע רוב החרדים באמת לא כל היום ממש לומדים, כל אדם נורמלי עושה משהו עם הידיים, מספיק שהוא עוזר קצת בבית, זה כבר מספק לנפש את הצורך הבסיסי של התעסקות עם חומר. יש הרבה שעושים משהו קטן בשביל הפרנסה להשלים הכנסה וכיו"ב. אפשר להפוך את העיסוק בחומר למצוות של ממש, אפשר לנהל גמ"ח, לעסוק בכתיבת סת"ם וכיו"ב. הבעי' של בחורים שהם לא מוצאים משהו מהותי לעשות כאשר נפשם תובעת את העשייה הפיזית, כי הכל מוכן עבורם ואין להם כמעט דבר לעשות, ואז נוצרים קונפליקטים נפשיים ונראה על כך בהמשך. הם מתקשקשים עם עצמם ומרגישים חוסר תכליתיות וחושבים שהשעות הללו עברו עליהם בבטלה [חוץ מערב סוכות, שאז סוף סוף מותר להרגיש סיפוק מבניית סוכה כי הרי זה "מצוה"]. וכבר מצפונם נוקפם והם מחפשים איזה ליצנות טובה שתניח את רוחם הדאובה, ואז הם מרגישים עוד יותר רע, וכך מתפתח לו מעגל קסמים של דיכאון טפשי. [אני מבקש ממך עתה להמתין ולא למהר להסיק שאני הולך לשכנע אותך לעבוד חצי יום, אנו יורדים קודם כל לברר באופן אובייקטיבי כל דבר ולהעמידו על מתכונתו הנכונה, ואנחנו עדיין רחוקים מאד מלרדת לפרטים. לאחר שיתבררו הכללים, אפשר לרדת לפרטים].

את הבעיות של הפרט שנוצרו בגלל המערכת הזאת, אנו נבדוק אחת לאחת, ודרך התיקון שלהם היא אפשרית לגמרי בכל מקרה, מפני שהתיקון אינו תלוי בכלל, אלא בפרט עצמו כאשר נבדוק עכשיו. וכמו כן האפשרות למנוע את הקלקול אף היא תלויה בפרט ולא בכלל. אין להאשים את הכלל, ולא את המבנה הציבורי, האשם הוא בעיקר הפרט, שלקח את הכלל ואימץ אותו אל תוך לבו בצורה עקומה.

מטבע הדברים, הואיל ומוסד ציבורי וכ"ש כשהוא במימדים גדולים מאד, אינו יכול להיות מרובה גוונים מבחינת משטריו וסדריו הציבוריים הכלליים. צריך למצוא גוון ביניים שיתאים פחות או יותר לרוב הציבור, איזה מודל ממוצע שיכיל בתוכו את כולם. אי אפשר כלל ליצור מוסד ציבורי שיכלכל את צורכי הפרט במושלם. הפרט צריך לדאוג לעצמו, אם הפרט חושב שהחיבור שלו לכלל בלבד - זהו שלימותו, דהיינו אם כל בחור ובחור יחשוב ש"מה שיש בישיבות זה בלבד מה שנדרש ממנו כפרט ולא זולת" הוא בטעות נוראה שיש לה השלכות רבות על הצלחתו. הישיבה באמת אינה נותנת לפרט כי אם דברים כלליים, תנאים בסיסיים. שהרי הישיבה עצמה, בנויה מעיקרא בצורה המוגבלת והחסרה של מוסד כללי וציבורי, שהותאם בעיקר לבינוניות. ואם כולם יחשבו שכולם צריכים להיות כמו כולם, הרי זה עצמו כבר התחלה של תפיסה עקומה, כאילו האדם הוא יצור תעשייתי. ובהכרח ייווצרו אצלו קונפליקטים קשים, כי נפשו אשר הוטבעה על מזג ייחודי תתבענו בלי ספק על נטיותיה הטבעיות [בין אם זה בלימוד ובין אם בשאר דברים]. ואם הוא ידחוק אותה וילחצנה להיכנס בכוח לתוך דפוס מלאכותי של כלליות, היא לא תתן לו מנוח.

יש הרבה ביקורת על הישיבות כפי שנראה לפנינו, אך על מי הביקורת??? לא על מייסדי ומנהיגי הישיבות כלל!!! כי אין בכח אנושי לספק לכל פרט את צרכיו. מעיקרא לא נוסדו הישיבות כדי לספק לפרט את צרכיו, הביקורת העיקרית היא כנגד הבחורים עצמם שחושבים שהישיבה אמורה "לבנות" אותם, משל היו הבחורים אוסף של בלוקים, והרמ"ם ו"סדרי הישיבה" אמורים לקחת אותם ולסדרם זה על זה, והוא עצמם יכולים לשבת בחיבור ידיים. הם לא מבינים שאין מתפקיד הישיבה אלא לתת להם תנאים בסיסיים, ואת בנין האישיות הם צריכים לקחת לידיהם לבד, בחורים נשענים על הכלל המקיף אותם בלבד, והוא מלא חסרונות כרימון. החסרונות אינם בת"ח המנהיגים את הישיבות, אלא חסרונות מעצם טבעו של מוסד ענק, שאינו בנוי מעיקרו כלל ועיקר לספק את צורכי הפרט. זה פשוט לא אפשרי, ולכן זה לא נדרש כלל ממנהיג של ישיבה לדאוג לכל פרט כ"ש לא ממנהיגי הדור [והלא גם ראשי ישיבות המוסרים את עצמם למען הפרט, אינם יכולים לעשות זאת לכל אחד, ובדרך כלל הם מטפלים בבעיות חמורות ולא באופן קבוע לתת לכל אחד את שלון].

הסתכלות זו על המושג ישיבה [בזמנינו] כבר נותנת לנו אפשרות להפריד בין היהדות כפי שהיא אמורה להיות אצל הפרט, לבין האופן שבו הציבור מתנהל ככלל.

תולדות התרחשות הקונפליקטים הנפשיים בענייני הדת באופן כללי

רצוני כעת לפרוש בפניך את המקרה אשר יכול לקרות [וקורה בפועל] להרבה נפשות מישראל. באופן כללי, ובצורה עקרונית, בלא לפרש יותר מדאי ובלא להכנס לפרטים.

חינוך תעשייתי, אינו יכול להחדיר לכל ילד את האמיתות בהכרח כפי שהם צריכות להיות, את התפיסה העמוקה של רגשי הדת ילד אמור לספוג בבית, ולא במוסד המחנך. אנחנו גדלנו במכונות חינוך ענקיות [הקרויות "חיידרים"]. בית הוא קטן יותר, לאבא נורמלי אין 30 בנים וגם לא כל הבנים באותו גיל, עבודתו האמיתית של האב היא ללמד לבניו את "דרך השם" כמו שאמר הקב"ה על אברהם, דרך ה' פירושו, האופן שבו מצוות ה' נתפסות כ"דרך" דהיינו צורת חיים, לתפוס אותם כהנהגות הטמועות בתוך עצם החיים, ולא רק בתורת הוראות טכנוקרטיות, שפת מכונה בינארית של העולמות העליונים או העולמות הבאים. פשוטו של המקרא "וחי בהם" אינו על דין פיקו"נ דוחה שבת, זה רק דרש, אבל פשוטו של מקרא, שהחיים והמצוות צריכים להיות דבר אחד. אם ילד לא הצליח לספוג את כל זה בצורה הנכונה, ויהיה מאיזה טעם שיהיה [ובאשמת מי שיהיה, אין בזה נ"מ עכשיו]. אזי נפשו ספקה את החוייה היהודית בצורה שלא מצאה מבוא בלבו החי, ונוצרה הפרדה מחרידה של הדת מהחיים, שהרי החיים ממשיכים כרגיל, אוכלים שותים ישנים, יש חברים, הווי. ובתוך כל אלו צריך "איכשהו" לדחוף את

² המושג "בית מדרש" מפורש בחז"ל במגילה כז. שהוא מקום שמגדלין בו תורה, היינו מקום שמצמיחים שם תורה. אבל אנו לא נכנסנו להגדרות חזליו"ת מדויקות, אלא לצורה הפרקטית שהעולם שלנו מצוי בה.

הדבר האחר הזר השונה מהחיים עצמם, הלא היא הדת, המנוכרת [בתפיסה של אותו ילד] להווי ושמחת החיים. והנפש מרגילה את עצמה לעשות את כל הדברים הללו "בעל כרחך", אם מפני פחד העונשים, אם מלחץ החברה, ואם מפני שזה גופא הושרש פנימה בצורה מלאכותית ש"חייבים כי חייבים וזהו זה".

במוח נוצרו איפה שתי קטיגוריות שונות, קטיגוריית העולם והחיים, המתוקים והעריבים כל כך, היפים והנהדרים. וקטיגוריית הדת והאמונה, שהן בעל כרחינו לעול על צווארינו ומנוגדות לנו, מחייבות אותנו, מאלצות אותנו, משעבדות אותנו. קטיגוריות אלו נוגדות זו את זו, ובמקרה הטוב רק "לא מתמזגות" זו עם זו. כשנוצרים קונפליקטים פנימיים, והנפש מגלה סלידה מעניני דת, הרי זה אומר בהכרח כי החלוקה ההרסנית הזאת קיימת בפנים. ואז לא יועילו פתגמים כמו "כי הם חיינו ואורך ימינו", כי כל המשפטים הללו נכנסים מיידית לקטיגוריה של "הדברים הרעים" הדברים הלוחצים והמטרידים, ומשפט ה"כי הם חיינו" משתלב שם יפה, דהיינו שהחיים שלנו זה להרגיש כל הזמן רע ומר, ולכן כי הם חיינו, אדרבה !!! כמה עצוב.

מעגל קסמים מחריד נוצר, באשר ממחיתה של הדת כפי שהיא חדורה בנפש, הרי יש לטפח אותה ולהעצימה כמה שיותר. וככל שאותו ילד מטפח אותה יותר, הוא בעצם... מחזק את הקונפליקט הפנימי יותר ויותר. נמצא שאדם זה מגדיל ומעצים בתוך נפשו את ההרס העצמי האכזרי, את המכונה הגדולה של "מחולל ההתנגשויות", והוא בעצם נלחם נגד עצמו כל הזמן, עד שנוצרת התפוצצות. ואז א' מהשניים: או פריקת עול יחסית, כלומר השלמה עם בינוניות ומטה בכל שטחי הרוחניות. או רחמנא ליצלן מחלת נפש [שיכולה להתקיים גם אצל אדם שנראה כמו כולם, אלא שהוא פשוט חולה, נפשו לא מתקדמת בחיים במאום, הוא שרוי בתוך קדרות תהומית ואיש אינו יודע מכך. רק במקרים קיצוניים מחלת נפש מתפרצת בצורה חריפה וגורמת לבעליה למעשים תמהוניים]. וטוב שעל הרוב, המקרה הראשון הוא שקורה, כי חולה הנפש מן הסתם הקב"ה מצטער עליו הרבה יותר מהאיש הירוד ברוחניות. זאת ודאי לא שיטה להמשיך ולהפעיל את מכונת הקונפליקטים הלזו. ולכן אסור לשמוע לאנשים שטחיים שאומרים לו תלמד ותלמד עד שהראש שלך יתפוצץ.

פתרוננו של איש כזה, הוא להחזיר ולהשיב אל לבבו את התפיסה הנכונה, לעזוב את נחלת העבר העקום והעקוש, לוותר על התענוג של הליכה על פי 'כללי אצבע' והישענות על הכלל. ולהחדיר לעצמו עמוק עמוק את התפיסה האמיתית עד שתקנה לה משכן במערכת הרגשות, ואז יוכל לחיות חיים אמתיים, חיים של תורה המתאימים עם המנטאליות של נפשו הפרטית. קשה מאד לשנות תפיסה, לקחת דברים שהיו מונחים בפשטות כעיקרים ולהפוך אותם לטפלים, להבין שמה שהוא תפס עד היום ביהדות זה בכלל בכלל לא זה, זה משהו אחר לגמרי. אבל זה שוה, מי שרוצה להציל את מיטב שנותיו, את חייו היקרים לו, ולהיות שלם באמת, חייב לעשות זאת. הוא חייב להוליד את עצמו מחדש ולחנך את עצמו בגיל עשרים, למה שנחשך ממנו בגיל שמונה ועשר וארבע עשרה, כמו בעל תשובה של ממש. אך לא תשובה על "מעשים עקומים" אלא על "תפיסה עקומה".

אם לאו, אם יעדיף לעצום עיניים, להטמין את הדברים הללו מתחת לאיזה שטיח בהכרה, הוא ימשיך כך בשטפון הרגשות המעורפלים, ילך בחושך, יהיה תלתי כל ימיו במצבים חיצוניים, עצביו יחלשו עם השנים, והוא יהפוך לצל אדם. הדברים הללו לא משתנים לבד, אם בעל נפש אתה, עשה זאת איפה בני והינצל, קח את האמת נר לרגליך, אחוז בה ואל תרפנה, ואז תצליח את כל דרכיך ואז תשכיל.

איגרת ג'

הכרח שילוב המנטליות הכללית של החיים עם צורת עבודת ה', ביקורת על הזנחת חלקים מסויימים בתורה, ביטול הפרט, וראיית הדת כאובייקטיבית

כ"ה באלול התשס"ח

הקדמה

אינני מכיר די את מצבך, אבל אני מעלה את כל הדברים האפשריים, כל אחד נגוע במשהו, קח לך את מה שאתה רואה נחוץ עבורך, ומה שיכול לתת אור על משאלותיך. לנגדי שיויתי את דברי ריב"ז ב"ב פט: אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר, והוראת רב שמואל בר יצחק לבסוף שפשט דאמרה ומהאי קרא אמרה כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם. על כן אפרוש לפניך באיגרת זו דברי ביקורת חריפים על תפיסת בני התורה את המימסד, תפיסה עקומה שהולידה עיוותים גדולים.

כאשר עוררתיך באיגרת הקודמת על הענין הכללי של צורת תפיסה המשתרשת מילדות וגודלת עם הנערות, אשר עיקר תוכנה וענינה הוא הפרדת קטיגוריות, ויצירת מחלקות שונות לגמרי במוח. האחת היא מחלקת החיים, והשני' היא מחלקת הדת והאמונה. וכאשר החלוקה הזאת גורמת לקונפליקט המתבקש, כי מטבע הדברים, כאשר מחלקים רעיון לשניים ולא אמור להיות ביניהם קשר בתוככי התפיסה, אבל בפועל הם מתנגשים, אזי הנפש מגיבה מיידית. ואפרש, התפיסה היא ענין אחד, ענין של הרוח של האדם איך לחשוב על דברים. והמעשה הוא ענין אחר, הלא הוא איך להפעיל א"ע על פי המחשבות שלו. והנה כאשר בתוך מערכת המחשבות יש פיצול גמור, ומעיקרא אין רואים צורך לערוך קשר בין שתי המערכות הללו, הן מתפתחות בנפרד לגמרי. כשאדם כזה מעצב לעצמו את תפיסת הדת הוא מנתק אותה במוחלט מתפיסת החיים, וכשהוא מעצב לעצמו [או כשמתעצבת אצלו מאליה] תפיסת החיים [דרך החוויות השיגרתיות] אף היא מתעצבת בכללים משלה ובענינים משלה. עד כאן הכל בסדר, לא נורא לעסוק ב"שני מקצועות" בצורה לימודית. הבעי' הקשה היא שהדת אינה רק ענין עיוני לימודי, היא ענין מאד מעשי. והחיים, אף הם ענין מעשי. ולכן כאשר הדבר יורד אל שטח המעשה, ושתי מערכות נפרדות מפעילות כוח על האיברים [ועל מערכת הרגשות המופעלת ע"י התפיסה של הרעיונות השכליים כפי שביארתי לך באיגרת הראשונה], אז נוצרים סתירות, והסתירות הללו חובטות היטיב היטיב בנפש. ואז "לא מובן" למה הנפש מגיבה כך, מה קרה פתאום? איש כזה אינו משכיל להבחין בשרשי הדברים בתפיסתו, אין לאדם שני גופים, האדם הוא גוף אחד, וכאשר מופעלים על גוף אחד כוחות מנוגדים באופן תמידי הוא נהרס ונשחק.

וענין יצר הרע אינו נוגע כלל לכאן, לא מצינו בשום מקום שלהיות יהודי כשר אמור להיות דבר כל כך קשה. יצה"ר העיקרי שהוזכר בחז"ל הוא יצר של עריות שבו יש איזה ענין מיוחד שיש בו כח לחבוט באדם נגד דעותיו ותפיסתו. אבל לקחת שנים של חבטות על הענינים הבסיסיים של הדת ולייחס כל זה ליצה"ר בצורה פשוטה שצריך פשוט להלחם בו, זאת שטות של ממש. המלאך הנקרא יצה"ר הוא שהכמין את כל המכשלה הזאת של דו התפיסות, אבל הדרך שלנו להלחם בו היא ללמוד את תחבולותיו ותכסיסיו ולהשמיד אותם, ולא לשחק לידי וללחוץ את עצמינו הלאה. כי אז נהיה דומים לחיה המנסה לברוח מן המלכודת, וככל שהיא מתפרעת יותר הרשת נכרכת ומסתבכת סביב גופה יותר ויותר, 'אדם' [ולא חיה] נבון כאשר מסתבך בתוך רשת כזאת, הוא בוחן היטיב היטיב כל תנועה שלו, וכל כריכה בחבל, ומתיר את עצמו לאט לאט צעד אחר צעד, קשר אחר קשר, כריכה אחר כריכה, סבך אחר סבך, בתחבולה רבה ובעצה עמוקה, עד שנעשה בן חורין. וזהו ממש תפקידינו כעת. ודברים אלו כתובים בגר"א משלי ט"ז לב, דבענינים הנוגעים לרוח צריך תחבולה, ולא שבירה. [ידוע חלוקת הגר"א של תאוה וחמדה, שזה בנפש וזה ברוח, ושם כ' זה על החמדה, וודאי ענין התפיסה שייך לרוח].

המנטאליות של החיים היוצרת את הסגנון והאופי של עבודת ה' והצורך להתאים ביניהם

אתחיל במשל. לך מאה וחמישים שנה אחורה, וצייר לעצמך מרוקאי קלאסי בארץ מרוקו, בגיל השלושים בערך, עם גלימה לבנה. סדר היום שלו הוא כך, בבוקר הוא עובד בניהול של אחד מחנויות הנעליים של אביו כמ"ש בשו"ע או"ח קנ"ו סעיף א' "אח"כ (רוצה לומר אחר התפילה) ילך לעסקיו, דכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון, כי העוני יעבירונו ע"ד קונו". ולאחר כמה שעות עבודה כשגמר לסדר את הענינים בחנות, הוא הולך לבית המדרש ולומד תורה עד הלילה, כמ"ש שם בשו"ע בהמשך "ומ"מ לא יעשה מלאכתו עיקר אלא עראי, ותורתו קבע, וזה וזה יתקיים בידו".

ויהי היום, ויזדמן למרוקאי איזה אדם לצורך איסוף תרומות להחזקת תורה בארצות אירופה. וישדלנהו אותו שד"ר בדברים עד שהצליח לגרור אותו ל... "ישיבת קלם". המרוקאי ארז חפציו וישם לדרך פעמיו. הידר, קיבלו את האורח החדש בשמחה, סידרו לו דירה וכל התנאים הנדרשים. קודם כל מסבירים לו שכאן רק לומדים ולא עובדים כלל, הוא קצת נבוך, אבל בסופו של דבר זה מקובל עליו, סוף סוף הוא יודע שיש דבר כזה "ישיבה".

ביום הראשון בבואו לישיבה, והנה בני הישיבה מתחילים לדון איתו על כל מיני פרטים [כגון לריב על טלית] אם זה בכלל גדלות האדם או 'שבירת האדם'. בתחילה הוא לא תפס בכלל אם מדברים איתו בגרמנית או ברוסית, הוא לא הבין שום קשר בין תחילת המשפט לבין סופו, והוא שואל שוב ושוב שיחזרו על הדברים. לאחר שתפס שמדברים איתו בשפה ברורה ופשוטה, הוא נתקף בחרדה נוראה, והוא נבוך אפילו אם לכבד אותם בתואר "משוגעים"... ממתי חיים כך? מה גדלות האדם מה שבירת האדם, יש חיים, יש עבודה, יש תורה, יש תפילה. גדלות??? שבירה??? כל אחד יודע שצריך להימנע מעבירות, להלחם ביצר הרע. וכשהוא מראה להם פנים של תמיהה על הדיבורים המוזרים שהוא שומע, בא 'קלמר' אחד, ולוחש לו באזנו 'אם אתה מפקפק בכל עיקר יסודות ישיבתנו, אתה עוקר כאן את התורה, ואתה עלול להרוס כאן את כולם, יעזבו את כל היהדות בעבורך'. כעת הוא נבוך עוד יותר, כבר אין זה שגעון פרטי, אלא כל יסוד חייהם מושחת על שגעונות אלו. והנה ניגשו אליו יקירי קלם והסבירו לו שזאת היא הדרך האמיתית בעבודת ה', ובלי זה הוא ממש מופקע לגמרי מכל היסוד של עבודת האדם בעולמו וכו'. תמהונו של יקירינו מוכה הבהלה הולך וגובר, והוא אובד עצות לגמרי.

אשאלך ידידי, מה היית מייעץ לאותו מרוקאי נבוך? האם לא היית ממליץ לו לקפל את הציוד ולחזור מהר מהר למרוקו לעבוד את ה' בשמחה ובטוב לבב, ולשכוח מכל מה שראה כאילו לא ראה כלום, ושלא ינסה אפילו לחשוב על זה ולהתחיל להעלות על דעתו צדדים 'אולי בכל זאת זה אמת מה שהם אומרים'. או שמא היית מייעץ לו להשאר ולכפות את עצמו למנטליות החדשה עד שהוא יהיה חולה נפש? דומני שאין ספק שהעצה הראשונה היא הנכונה וההוגנת ביותר עבורו.

ועתה אני שואלך, האם במה שייעצת לאותו מרוקאי שבסיפור, יש בזה משום גושפנקא לדרך העבודה של מרוקו, ופסילת הדרך של קלם. הרי ודאי שגם אם הסיפור היה הפוך, היינו לוקחים 'קלמאי', ושמים אותו במרוקו ללמוד כמו שהספרדים למדו שם נגלה, וללמוד גם קבלה וזוה"ק שעות נכבדות, הלא היית מייעץ לאותו קלמאי את אותה עצה בעצמה, הסיפור היה דומה ממש, הוא היה רואה בהם משוגעים גמורים, ותמה תמהון אחר תמהון על כל התנהגויותיהם וסעודותיהם הרבות על כל ילד שנולד [כל בן שנולד במרוקו, היו סביב עריסתו משמרות רצופות של "קוראי זוהר" עשרים וארבע שעות עד הברית] וכו' והכל זה עבודת השם? הלא אילו היה מכריח עצמו להשאר במרוקו אף הוא היה נעשה חולה רוח. וכן הדין אם תקח ארצות שונות באשכנז אשר ידוע לכל פערי התרבויות ביניהם, כך הוא הדבר בכל מקום בעולם.

ההשפעה של התרבות והמנטאליות על צורת עבודת ה' היא רבה מאד מאד. עיין בהיסטורי של הגלות ותמצא הדברים אמתיים ונכונים. אין כאן "שתי שיטות" סותרות, אתה סבור שבמרוקו ואלג'יריה ותוניסיה עבדו אל אחר מאשר בגליציה ופולניה? האלוקים הוא אותו אלוקים, אין כאן ענין של "אמת" ו"מחלוקת" מושגים אלו קיימים רק בעולם ההלכה, ההלכה היא השטח שבו כל ישראל יתחייבו להנהיגה אחת, וזה דבר ה' המוחלט בעולם [כמ"ש שבת קלח: דבר ה' זו הלכה ולכן זהו עיקר לימוד התורה], זה לא יכול להשתנות בין תרבויות, [גם בהלכה יש ענין של מקום שנהגו בדרכן פסחים נ. ועוד, ואף בדאורייתא במקומו של ר"א היו כורתין עצים לעשות פחמים יבמות יד. אבל זה לא נוגע לתרבות כלל, אלא לדיני רב ותלמיד והכרעת מחלוקת וזה סוגי' לעצמה]. אך בעניני הנפש וצורת ההתחברות לרוח התורה אין בזה שום דבר ברור, כל אחד לפי מה שנוגע אליו, יש כאן ענין של התאמה לסגנון

החיים. התורה היא תורה אחת, המצוות אותם מצוות, אלא שהאופן שבו אפשר למזוג את רוח היהדות לתוך החיים משתנה לפי האקלים והמנטאליות.

בפנינו עומדת מטרה אחת ויחידה, הלא היא השרשת התפיסה העקרונית הלזו, שהתורה והיהדות צריכות להתמזג עם החיים שלנו. אחרת, התורה הופכת למערכת נפרדת, קטיגוריה בפני עצמה במוח, כפי שהיטבנו לברר בסוף האיגרת הקודמת, וזהו האסון הגדול של הנפש. אסור בשום אופן להעתיק ולנסות לחקות מודלים שונים של דפוסי התנהגות אל תוכינו. התרבות המזרח תיכונית היא עדיין צעירה, אין עדיין דפוס ברור שנוכל להתאים אותו לסגנון הנוכחי. זה צריך להתפתח לבד, וגם בתוך תרבות אחת יש עדיין מזגים שונים של נפשות. על האדם להכיר את עצמו ולהתאים לעצמו את הדפוס הנכון.

ניסיון חיקוי של תרבויות שאינם מתאימות למנטאליות הארץ ישראלית, ניסיון של בחור ישראלי טיפוסי להפוך ל"קלמר" או "נובהרדוקר", יעלה בתוהו ובשממון ויהפוך אותו למשוגע חסר תקנה [וכבר יש לנו כאלו רבים ושגעונותיהם צצים ועולים חדשים לבקרים] ממש כמו הסיפור עם המרוקאי שעלה לקלם. הסיבה היא פשוטה, המערכות המנטאליות שלו בחיים השגריים בנויות מאין ספור תפיסות והתסכלויות, וכאשר הוא בא ומכניס לתוכו את התורה כמערכת שסותרת לגמרי את כל האישיות שלו, הוא לא ימצא את המבואות בלבו להכניס את הרעיונות הללו, אלא אם כן הוא יעשה זאת "בכוח" ובצורה מלאכותית, ואזי התגובות השליליות יבואו עד מהרה. זה לא קשור למדרגות ולא לדרגות, זה קשור לחוסר התאמה בין התפיסות המנטאליות. יכול להיות שבמרוקו היו יראי שמים יותר מהנובהרדוקער, ובכל זאת הם חיו טוב וטבעי לפי המנהגים של אותה קהילה, ולא ניסו לקחת הנהגות מתרבות נובהרדוק. אסור לאדם בשום פנים ואופן להתנכר למנטאליות של הסביבה שהוא חי בה, וכן של נפשו הפרטית, אין תרבות שנוגדת באופן קונקרטי את קיום המצוות וגם לא את לימוד התורה. על כן חובה היא למצוא את המבוא הנכון כלפי הפרט להכניס את המצוות לתוך המערכת הקיימת. [ואפשר לשפר אותה לאט לאט, אם אדם רואה שהוא מסוגל ליותר ורוצה לעשות שינויים קלים במערכת המנטאלית שלו, וגם זה אסור לעשות בבת אחת ולא בדברים התלויים בסביבתו, ורק בדברים שרואין בהם נחיצות גדולה. סוף סוף מי שמגיע לדרגת ת"ח הרי במשך השנים התורה מעצבת את תפיסת העולם שלו, הוא מתחבר לאט לאט לחז"ל, לסגנון הסברות של הגמ' המדברות בעניני חיים של ממש, והוא מעותד לתפיסה הרבה יותר עילאית וקרובה לרצון הבורא עם השנים ע"י לימוד תורתו, בלי קשר לתפיסות מנטליות הנוגעות לענינים שוליים לחלוטים, אשר ההשקעה בהם היא פעמים אף למותר. העולם שהתורה רוצה להראות לנו, הוא עיסוק בתחום עמוק יותר, כמעט ואין שם מקום למנטליות של שגרת חיים בפרטים הנמוכים שלהם]. וכבר הדגשנו לעיל שאין כאן מקום לאמת ושקר, ולא למחלוקת, יש כאן ענין אישי של כל יחיד והקב"ה לא הכתיב בזה שום דבר. התכתיבים של התורה מתייחסים למצוות מעשיות ולדקדוקי ההלכה, ולא זולת זה. יש אמנם בסיפורי התורה הרבה מסר ועוד נדבר על כך בהמשך, אך מכל מקום גם את המסר הזה יתפוס כל אחד לפי ענינו, וכל יחיד ישים דגש על איזו נקודה אשר לבו חשק בה. ולכן אין הלכה ברורה בכל ענינים אלו.

יש לפנינו שתי טעויות גסות שנתרגלנו בהם. האחת היא בעיית חיקוי התרבויות [יש אבות שמרגישים 'מועלים בתפקיד' אם לא יעבירו את שיטות נובהרדוק או קלם לבניהם אחריהם משל היו הלכה למשה מסיני]. והשנית, הצורה שבה אנו חושבים את הישיבות כפי שביארנו באיגרת הקודמת. בתיקון נכון של שני התפיסות המעוותות הללו, יפתח לפנינו השער לתפיסה האמיתית.

דברי ביקורת מעשיים

נברר קצת על תפיסות עקומות שנשתרשו בלבבות הנוער בטעות. נדבר על הגיל המתבגר, דהיינו הישיבות הגדולות, זהו גילך, ובו אנו צריכים להתבונן. כפי שביררתי לפניך באיגרת ב' אחת מן הטעויות היסודיות הן, צורת ההסתכלות על משטרי וסדרי הישיבות. כאשר לא משכילים לראות את הישיבה כאמצעי לקיומי שלי, כתשתית שעליה אני יכול לבנות את עצמי. חושבים את הישיבה לאיזו מכונה שאמורה להפעיל אותנו בצורה חיובית, קומפרסור שיפיח בנו רוח כל הזמן. אבל האמת היא שעיקר השתדלותו של האדם צריכה להיות במישור האישי של חייו הפרטיים, ואסור לו בשום פנים ואופן להשען ולהשליך את כל יתרונו על הישיבה ולקוות אליה שתתן לו את המענה האמיתי להצלחתו בחיי הרוח. [אנו מדברים בכל האגרות הללו על תפיסות שהורגלו, על הסתכלויות

בצורות דקות. ולא על דעות שיש משהו שעומד ומכריז עליהם. לא תמצא מי שיתכחש לדברים אלו שהם אמתיים, אבל ההרגל המקנה צורת הסתכלות כפי מה שנוח ליצר שלנו, אותו אנו צריכים לעקור]

ומלבד זאת המפעל הישיבתי שנועד להגן על ההמון, יש לו מבנה המתאים לנפש ההמון, אשר אינם 'מבקשים' במיוחד, ולא האמת הצרופה נר לרגלם, ובדיוק אותם יש צורך להציל מהרחוב הציוני. ולכן הפרט אשר נדבו לבו להיות אמיתי עם עצמו, ולבקש לו דרך אמיתית לנפשו, לקנות לו קנין נצח ולרצות את היושב במרומים, בשום אופן אין לו לקחת את הדגם הציבורי למודל ודיוקן חיקוי. עליו להשתמש בתנאים שהישיבה מעניקה לו, לקחת ממנה את הטוב עבורו. ולהיות מרוכז בעצמו, שהוא חי כאן בעולם הגדול מלא האפשרויות, והוא בוחר להכנס לד"א של הלכה, המצויים בין כותלי ביהמ"ד כזה או אחר.

ובכן, הישיבה היא המקום הטוב ביותר, המקום החשוב ביותר. אספר לך קצת מה היא מעניקה לך, ראשית, הישיבה מעניקה הגנה מפני הרחוב, וזהו אחד מן הטעמים שכל אחד נשלח לשם. שנית, לדעת ללמוד טכנית דף גמ' פשט [את זה כבר למדת בחיידר וישיבה קטנה]. שלישית, לתת לב להפעיל את הראש ולדקדק בהוויות הש"ס דקדוק רב, להעריך את חז"ל ואת הראשונים באופן מוחלט. רביעית, לפתח את דרכי המחשבה. חמישית, לדקדק בהלכה ולייקרה ולכבדה ולא לזלזל בשום פרט מדרישות ההלכה. שישית, להוקיר את הערך לת"ח ולכבדם, לדעת שאין רשות לע"ה לחלוק על ת"ח בשום פנים ואופן [בדברים הנוגעים להלכה]. כל הדברים הבסיסיים הללו אשר אצלך הם פשוטים, אלו הוחדרו לך בישיבות, ואלמלא היית שם לא היית יודע אותם. ואלו דברים שכל תוקף ותורף המסורת היהודית תלויה בהם, בלא היסודות הללו אי אפשר להיות ת"ח כלל, ואי אפשר אפילו להיות יהודי כשר. על כן עליך להוקיר ולהעריך את שנות הוייתך בישיבות, שהעניקו לך את ההכרות היהודיות הבסיסיות הללו עם מלא העוצמה שלהן. כל החסרונות שנצטברו שם כפי שנראה לפנינו, הרי חסרונות אלו הם ברי תיקון, אבל אילו לא היית רוכש את הנכסים הנ"ל, לא היה מי שיזכה אותך בהם בגילים הנוכחיים. צא וראה כמה קשה לבעל תשובה ללמוד גמ' פשט לבד. והנך רואה כמה היה נחוץ המפעל הזה עבור ההמון, להצילם מבאר שחת, מדעות כוזבות בעיקרי המסורת. מכל אלו ניצלו כל עובדי תחת השבט החברתי הישיבתי. [חוץ מהפוקרים מרצון ובחירה או ע"י שחצנות וגאווה סרוחה שהחליטו שתואר "חכמים" ינתן להם רק בהעیزם פנים להטיל ספיקות בכל אלו כאילו הם האנשים הראשונים בהיסטוריה שמתחילים לחשוב קצת].

אבל, טעויות רבות נשתרשו בעקבי תפיסה בלתי נכונה של הישיבה. בישיבה לומדים "לומדס", למה? כי זה התורה! נכון? האם אתה אכן חושב שהלומדס של ר' שמעון שקאפ או ר' חיים יותר חשובה בעיני ה' מאשר חשבונות של המהרש"א בפשט??? אני לא כל כך בטוח. האם ידוע לך כמה חז"ל השקיעו בהבחנות של כחות הנפש בדברים הנראים לנו כל כך שוליים יחסית לחכמה ולתבונה הטמונים ב"כי ליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי", כמה דפי גמ' נכתבו על כל מיני חזקות וחששות כמו דילמא מישליף ליה ומוליך ד' אמות ברה"ר, וכיו"ב בדברים פשוטים איך בן אדם מתנהג ומה עלול להכשיל אותו. רוב גזירות חז"ל מיוסדות על מה שהשקיפו בדעת האדם איך יכשל ואיך לאו, כמה המוני הלכות כללי כללים ופרטי פרטים בגזירת שמא יחתה בסוגיות שהיה והטמנה אשר עד היום אנו צריכים להם בכל שבת ושבת, מיוסדים על השקפה בצורת ההתעסקות של האדם עם ביטול, והאופן שבו הוא נותן את דעתו על האוכל המתבשל, בצורות רבות כל כך של מיני התבטלות ואופן הביטול ותכנית הכיריים, עשרות עד מאות פרטי דינים, כמה יגיעה במחלוקות למן האמוראים ועד לפוסקי זמנינו, מסרו נפשם כל כך על סוגי' זו למצותה עד להלכה למעשה. ועוד כמה חזקות רבות אין מספר שהם נ"מ עד היום בדאורייתא בדיני ממונות ועוד, כמה וכמה גופי הלכות נבנו על יסודות כאלו. האם אתה באמת חושב שחלק זה מחייהם של חז"ל עבר עליהם מבלי תכלית, ורק מחמת אילוץ של "הלכה למעשה" הם עסקו בדברים הללו. והרי הם אותם חז"ל, אותם אנשים ממש, שאנו עמלים כל כך להבין את עומק סברתם בסוגיות של יבמות ובבא מציעא, סוגיות משפטיות עמוקות עומק לפנים עומק. אז איך יתכן שהאנשים הללו, המוכשרים כל כך, בעלי הסברא העמוקה כ"כ, בזבזו את זמנם על שלפה ומחויא ושמא יחתה וכיו"ב לרדת לסוף דעתה של אשה או של איש פשוט המבשל? אם יש לך לב של יהודי מאמין, הלא תיטיב להבין שהשלפה ומחויא לא נובע מאיזו 'שלפה ומחויא' של סברא, כל אחד זורק סברא לאויר וככה כותבים דף גמ'? אלא זה נובע מתוך עמל ועיון עמוק, חכמים שמסרו את עצמם כדי להורות הלכה לישראל. מעצם הדבר שכל חייהם היו חיים של עומק, גובה אישיותם ורוחב ליבם ושגב רוחם, הקיפו את כל המציאות והתבוננו בכל דבר בעיון האמיתי שקנו לעצמם ע"י רוב העסק בתורת האלהים.

הלא חובה ושומה היא עלינו ללמוד גם את ענינים אלו לדעת דבר ה'. האם אתה חושב שלימודים אלו הם "מיותרים" מבחינה תורנית עיונית, ואינם אלא אילוץ של כורח מסורת ההלכה. כאשר מתעוררת שאלה מעשית

בחששות של דרבנן, האם אין צורך להפעיל עומק עיוני כדי להכריע, אי אפשר לומר ספיקא דרבנן לקולא עוד לפני שנחתנו לעומק הדין כדי לתת לזה "תורת ספק" כלל ועיקר. בטוחני שהגרי"ש אלישיב [ועוד הרבה ת"ח בדורינו שעמלו בתורה באמת] יכול להכריע הלכה בענינים כאלו מסוג סברות זה של "דרך בנ"א" ו"דילמא שלפא ומחויא", ובחזו"א אנו רואים הרבה דברים כאלו. מה שאין שום "שפיץ" של פוניבז' משום דור יכול לעשות [הרי הפס"ד של פוניבז' בנוי מחזקות ואומדנות, ואילו לא היה לנו מי שרגיל בעיונים אלו, אז לא היה לנו פסק דין...] מפני שחכמה היא דבר הנקנה לאט עם השנים, וכח ההכרעה בענינים אלו, נובע מרוב החיבור לדברי חז"ל ומההנחיה של רוחם באלו הדברים.¹

רגע אחד, האם ההסתכלות שלנו על הש"ס היא כמו שהוא באמת? האם בתוככי הלב אין איזו עקמומיות של תפיסה כאילו דפים אלו הם "מיותרים" "אין מה לעשות שם". איך זה מסתדר עם ההערכה שלנו לחז"ל, את זה מדחקים הצידה, משתדלים להתרכז בצרת צרה, ואש"א דממילא ולשכוח משאר הדברים.

ישיבה נורמלית בזמנינו אינה יכולה להיות בנוי' על לימודי מהרש"א תדירים ועל סוגיות "יבשות" כמו שלפא ומחוי' [אמנם זכור אצלי לטוב ר' אשר דיוט'ש שבשיעוריו היו הרבה חשבונות של פשט ומהרש"א, והציבור לא ידע להעריך זאת, האוירה בציבור היא שהם דברים שוליים]. אלא על סוגיות שאפשר להתפלפל בהם גם עם ילד שלא טעם עדיין טעם חכמה. ההתוודעות הראשונה של עלם צעיר לחכמה יכול להעשות [לפחות בדורינו] רק ע"י הכניסה לסוגיות של ב"ק וב"מ, שם הסברות קרובות מאד לכושר ההתבוננות של הצעירים, ילד קטן מחובר מאד לרגשות של "שלי" ו"שלו", ואפשר לנחות איתו לויכוחים ממוניים כבר בגיל עשר. הואיל וכן, צריכה הישיבה להעניק בתחילת המסע, את הפעלת כושר ההתבוננות על ידי סוגיות אלו. אבל התכלית היא הלא להתרומם יותר ויותר עם השנים, להכיר עוד תחומים, לא עלה על הדעת מעולם להיתקע דוקא בתחומים אלו [וגם בהם עצמם יש הרבה מה להתקדם ואין שום צורך לעצור את גדילת התבונה בגיל עשרים]. העסק בתחום הזה בישיבות אינו מגרע ומוריד ממעלת שארי הסוגיות. באיזה צמצום נוראי אנו רואים את התבונה, הכל מתרכז סביב אותה קרן אור צרה של הלומדס'. [נקטתי את הקיצוניות של אומדנא של דעת בנ"א, שזהו הקוטב המנוגד לגמרי לדרך חשיבה למדנית, אבל יש עוד הרבה תחומי ביניים שצריך להכיר, והתורה והמצוה רחבה מאד].

ובכלל, עצם הדבר שאדם מתרגל רק לסגנון מחשבה של נשים נזיקין, ואח"כ כשהוא לומד מסכתות כמו שבת [אם בכלל...] הוא מנסה לייבא את סגנון הניתוח מנשים נזיקין, כמה עיוות יוצא מזה, כמה שיבוש, כמה קרומקייט. [על הלמדנות עצמה, חייבים לרצות את האוירה. אם לא, פשוט יוצאים מהמגרש. אנחנו לא מחוייבים לר' חיים סולובייצ'יק, ר' חיים זה לא גמ'! כשרואים משהו מובן או קרוב להבנה עבורינו, הנה מה טוב. כשרואים משהו שאנחנו לא מבינים, צריך להניח את זה בצד ולהמשיך הלאה, לא נצטונו לבאר את כל דברי כל גאוני ישראל ולהכנס לתוך הראש של כל אחד מהם ולדעת את הליכי המחשבה שלו מתחילתם ועד סופם. אנחנו מחוייבים לחז"ל ולראשונים, תשאל כל ת"ח (שיש בו דעת) וכך יאמר לך] אדם צריך לסגל לעצמו תפיסה רחבה, ותמיד להשאיר בתוך נפשו את האפשרות לתפיסות והבנות מעולם חדש. לעולם לא לנעול את מסד הנתונים, תמיד אפשר להוסיף טבלאות, טפסים, דוחות, פקודות מאקרו. התבונה היא רחבה מני ים, וחבל שכשאדם מגיע לדרגת "צלוחית של פלייטון" בתבונתו, הוא דואג לנעול אותה לגמרי, לצור עליה שטר שנפרע [הם שטיקלאך שכתב בילדותו], כדי להניח את רוחו שכבר הגיע לדרגת "סביר", וכבר אינו מפתח יותר הסתכלויות חדשות ועמוקות יותר.

¹ את סוגיות שמא יחתה וכיו"ב יש לנו ללמוד לא כזמירה, לא כדברים יבשים, ולא כארגומנטים מתמטיים לצורך תחשיכים בסוגי' בלבד. אלא להבין שיש כאן חשש ממשי מוחשי של שמא יחתה, לנסות ולהתחקות אחר דעת חז"ל, מה היו אמות המדה שלהם לחשש הזה, עד כמה הם מחמירים לחשוש וכו'. לא רק הגדרים הלמדניים מחייבים אותנו להתבונן. כל פרט בסוגיות שהיה והטמנה, מחייב את הלומד להתבונן בדעתו של המבשל, היאך הוא חושב על הבישול ועל האוכל המתבשל, מאיזה צד, ולפי אלו ענינים המחשבה שלו עובדת. [דרך משל בדף יח: אמרינן דקדירה חייאת שרי לשהויי דכיון שאינו מתבשל עד למחר מסח דעתיה מיניה ולא אתי לחתויי, משא"כ צלי כ' תוס' דכיון שהוא נצלה מהרה לא מסח דעתיה מיניה. הנה לך חכמה גדולה, אדם עוסק בדבר מתוך השאיפה לראות את גמר הדבר מיד, כשדבר נגמר לזמן מופלג, הוא מסיח את דעתו ממנו ונותן את דעתו ועסקו על דברים עכשויים יותר. והנה איתא שם דאי שדא ביה גרמא חייא שפיר דמי, פ' אפילו אם נתן בקדירה חתיכה אחת חיה בלבד, שוב אינו עוסק בקדירה הזאת יותר, ומסיח דעתו ממנה. למדנו שהאדם נותן דעתו על הכלל, קדירה זאת אין הוא חושב עליה כעל כמה מאכלים המתבשלים, שא"כ הרי זה כמו שיש לו קדירה וצלי באותו תנור דפשיטא שלא מהני הקדירה להציל מן החיתוי של צורך הצלי, אלא כאן אדם חושב על הקדירה בדרך כללית, 'קדירה זאת תהיה מוכנה וגמורה למחר' הוא מניח מפני זה את עיסוקו עם הקדירה לגמרי, ומשאיר אותה להתבשל מאליה עד למחר ואין חשש שמא יחתה. יש כאן עיקרון גדול בתורת הנפש שחז"ל לימדונו, אדם חושב בצורה כללית, אדם מתעסק וטרוד מדבר הנגמר תיכף ולא לזמן מופלג. התבונן בחיי היום יום שלך, אם לא תמצא עיקרים אלו אמתיים ונכונים בתכלית, כך צריך להיות הלימוד בכל תורתם של חז"ל לא סודות ולא נסתרות].

אספר לך עוד משהו, ישבתי באיזו שמחה בשבת, ולנכחי ישב בחור בחור אצילי עדין נפש, ממש התרשמתי. לפתע ראיתיו בורר ברירה דאורייתא [בגוונא מורכבת קצת ולפי חלק מהפוסקים] התחלתי להכנס עמו בדו"ד אודות הברירה, ו"נתברר" לי שהוא אינו יודע בין ימינו לשמאלו בענינים הללו חוץ מהסיסמה "אוכל ביד מיד". איך זה מגיע? מפני שהרי הלכה זה דבר שולי, ולומדים את זה בקושי בחצי שעה שבין ארוחת ערב לסיגריית סדר ג'. ופותחים רק משנה ברורה, ויש שם כל כך הרבה פרטים, מי יכול לזכור בכלל??

למה לא נוסעים לים בשבת ע"י נהג גוי, וזה הרי רק אמירה לעכו"ם שבות ותחומין דרבנן [בחוף הרצלי', דבחוף שרתון לפי מה שזכרתי אין עוברין תחום שבת. וגם בהרצלי' צ"ע דאם המרינה מחוברת לעיר ע"י בורגנין והרחובות הסמוכין [איני יודע] דמותחין קו מן המרינה עד בתים שאחרי החוף הנפרד ומן הקו ואילך מודדין אלפים ע"י עירובין נה. גבי היה בית א' יוצא כמין פגום וצ"ע בזה אם המרינ' גופא מחוברת לעיר ע"י בתים] ומקיימים בזה מצות עונג שבת דאורייתא [ע"י ריב"ש תקי"ג] ועוברים רק על שבות דרבנן [אם לא משום מצוה דאורייתא הלב"ע דרבנן ע"י חת"ס סוכה לא. בדעת רבינו יואל. ומ"מ באמירה לנכרי במקום מצוה הוא מחלוקת ראשונים ע"י רמ"א רעו ס"א בשם הר"ן לומר לנכרי להדליק נרות לצורך סעודה. אך ח"ו להקל בזה לכתחילה נגד רוב הפוסקים וע"י מג"א שם סי' רע"ו סק"ט, ולכן אין לנסוע עם נהג גוי לים בשבת]. למה זה פחות מזעזע שמישהו בורר בשבת, מאשר שמישהו נוסע לים עם נהג גוי?

הסוגיות הנלמדות, הרי חייבים להקיף את כל הפרטים, כדי להיות מעורים בענינים, ולכתוב שטיקלאך, ברוך ה'. רפורמות בדת, הלכות שבת זה סוג ב' [ומי שעוסק בהלכה הוא בכלל בן אדם סוג ב']. וככה עוברים שנים ארוכות מהבר מצוה עד שמגיעים לכוילל הלכה, ובוררים וטוחנים ומטלטלין מוקצה בשבת [כלומר ה"בר מצוה" של הלכות שבת זה רק כשנכנסים לכוילל, עד אז אין אנו מקבלים עלינו אלא את נשים נזיקין בלבד].

כמה צוות רבינו החזו"א באמונה ובטחון, על אלו המתרגשים רגש רב בשבת קדש, ובוררים הפסולת מתוך זמירות השבת והתלהבות עילאית. הוא דיבר על אנשים שמלכתחילה אינם רואים ערך מספיק בדקדוק ההלכה. ומה נענה אנו, אשר מצהירים על דקדוק מסורת ההלכה, אלא שאין אנו יודעים בה ולא כלום... יש גם אנשים בני שלשים שבדברים הנוגעים לדינא בזמנינו, הם כבני עשר ומטה. אף על פי שרוב שעותיהם בבית המדרש, עסוקים בסוגיות קשות של נ"נ ובקיאין בהם. מי התיר לחיות כך? אם כבר בלאו הכי לומדים רוב היום, קשה כל כך להקדיש שלש שעות ללימוד סוגיות מועד, הרי בכל מקרה היום מפוצל, אדם אינו יכול ללמוד כל היום ענין אחד, מה המצוה לגמור את נשים נזיקין בעיון כל כך מהר. קריירה? לחץ חברתי? מי ששואלים אותו שאלה בשבת או סוכה ואינו יודע, זאת לא בושא, אפילו אם זה משנה מפורשת. אבל שאלה בנ"נ זאת בושא אם אין יודעין איזה מחלוקת קצות ונתיבות מפורסמת, מי קובע את גדרי הבושא בזה??

כאשר צורתא דשמעתא ידועה, גם אם אין זוכרין את כל פרטיה, אבל היא נותנת אפשרות לברר פרט כאשר יזדמן, ולבררו כבר אוריין, ולא כעם הארץ שפותח ספרי קיצור. וגם הדינים הידועים המורגלים מהבית וכיו"ב, האין זה חשוב לדעת איזה דין הוא דעה של תנא, ואיזה דין הוא חומרא של הרב וואזנר. וגם, הפרטים אין להם קץ ותכלית, ופעמים שסוגיא שלימה מתבררת מתוך איזה מעשה שהיה. ומי שאין לו יד ורגל בצורת הסוגיות של מועד, יכול להיכשל גם אחר שפתח ספר וראה הדין הכתוב. כי רוב הספרים היהודיים, בעיקרם סומכים על המעיין שיודע את הדברים הפשוטים בש"ס בהאי שמעתא, ובנויים פעמים על סעיפים קודמים, ועל הנחות מושכלות ברורות בסוגי'. הלכות שבת בנויות מכל כך הרבה כללים, כללי מלאכת מחשבת, מלאכה שאצל"ג ודבר שאינו מתכוון, ושינוי כלאחר יד, וגרמא, וכל דבר במקום חולה שאב"ס ולצורך קטן, או ע"י גוי, הכללים הללו משתלבים כל העת בהלכה המעשית. אי אפשר לכתוב ספר הלכה בצורה טכנוקרטית, הוראות הפעלה על כל פרט. ספר תלמודי בנוי אריח על גבי לבנה, ומיוסד על צורתא דשמעתא. ומי שלא הכיר סוגיא [או לפחות צורת סוגיות כאלו] דרך הש"ס ובא לעיין בספרי הפוסקים האחרונים, הוא דומה למי שיודע צורת האותיות ואינו יודע משמעות המילים, האין תיראה קריאתו כשיקרא משפט שלם.

יש פתרונות של כללי אצבע הילכתיים כגון "אוכל ביד מיד" וכיו"ב, האם עם פתרונות כאלו אנו רוצים לחיות בנשים נזיקין? בשום אופן לא! זה לא נקרא תלמיד חכם מי שאינו מונח בעומק הסוגי'. הרי גם בבורר יש כמה וכמה צורות מסובכות שכללי האצבע אינם יכולים לכסות אותן, הן להיתר והן לאיסור.

וכשמתארסים... פתאום כולם לומדים היטיב היטיב את כל דיני הרחקות של נדה, ומבררים את החומרות של כל המוצי"ם בארץ ובעולם, מה קרה? איפה היית עד עכשיו? מה נזכרת פתאום שיש אלוקים? האם אתה יודע מה

יש בתוך התפילין שלך? ולמה יושבים בסוכה? ומה זה החוטים שיוצאים לך מהחולצה? הרי הלכות נדה והרחקותי אין בהם שום לומדעס, הם דברים יבשים מאד, כל מיני דברים בדעת האדם מה יכול להכשיל אותו ומה לא. למה זה יותר מפחיד לא לדעת הלכות נדה, מאשר הלכות שבת. כמה בחורים יודעים שאסור לעלות על אילן בשבת? מה יודעים על מוקצה? [רק מה שנתקלו בבית והאבא אמר לא להרים, תשאל אחד אחד ותגיד לי מה המימצאים שלך] כמה יודעים הלכות ברכות? כמה יודעים הלכות תפילה? נטילת ידיים? סעודה? כשנוצרת בעי' [אם יודעים להבחין בה] הולכים לשאול את ר' אהרן צוקער. אבל בלומדס' הוא לא מבין, אז למה אתה סומך עליו בהלכה?

כל עוד לא ידענו די, ולא נתננו לבנו להקדיש שעות נכבדות לבירורי סוגיות הנוגעות להלכה, לא תהיה יהדותנו אדוקה עם מה שכתוב שם. הרי בחור שמקיים את המערכת של הישיבה, זה בחור שעושה לנו נחת רוח, אוה, איזה צדיק, איזה בחור חמד, "דופק סדרים" אז הוא בורר קצת בשבת מה יש? [אבל אם יתפסו אותו בפא"י מתפלל בלי כובע וחליפה... לא יטרחו אפילו לשאול אותו אם זה היה ממש דקה לפני השקיעה והוא לא מצא את כובעו, (אשר מחובת ההלכה להתפלל מיד בלא כובע ובלא חליפה), "הוא לא משלנו" זהו זה הוא כבר מופקע לגמרי]. אלו דברים שיישארו נכונים גם אם כולם ידקלמו אותם הרבה פעמים, ויעברו עליהם כפלים ממספר הפעמים שהם מגידים אותם [יש שיטה כזאת לדבר כל הזמן על הבעיות כדי להיפטר מלפתור אותם, "הרי כבר דיברנו נגד התופעה" ובוזה יי"ח].

האם אתה חושב שכך צריכים להיות פני הדברים? כך צריכה להיראות התודעה היהודית? האם עלה על שום דעת מעולם לעשות רפורמות כאלו בדת? התפיסות הללו חדרו מאליהם, בלא יודעין ובלא מתכוון, רק מפני שבשורש, אדם רואה את הישיבה כמשאת חיו, כמדריכת יהדותו מתחילה ועד סוף. כשם שהנך בטוח שהקב"ה לא ממש מרוצה מבחור "מסמיד" שבורר בשבת. כך עליך להשתכנע כעת, שבעצם הישיבה אין תכליתה ותפקידה לתת לך את המפרט המלא לקירבת אלוקים, היא אינה אלא בסיס ותשתית, והעיקר מוטל על כתפי הפרט בלבד.

האם זה אומר שצריך לעשות מהפכות? זה לא ענייני, אני לא אחראי מה יהיה עם ההמון, יש מנהיגים וזה מוטל על כתפיהם, יש שיקולים רבים בעניינים של הנהגת ציבור, זה ענין מורכב מאד, ומצריך אחריות רבה. אבל אני שואלך, האם יש לך הו"א בתורת פרט, שהנך מחוייב לקבל את הצורה ה"כוללמית" הזאת כמות שהיא, ולהצמד אליה? כשאדם בונה את עולמו הפרטי, אסור לו לישא את עיניו לישיבה, היא לא בנויה כדי להכתיב את הצורה השלמה של האדם! סדרים זה דבר טוב, אבל הוא רק אמצעי, הוא לא תכלית כלל ועיקר! אסור לך להיות מאושר בגלל ששמרת סדרים, אושרך צריך להיות בגין כך שאתה לומד את תורת האלהים! הסדרים זה אמצעי חשוב בשביל רוב האנשים, לעשות סדר ביום, כי הנפש צריכה גם גבולות ברורים, אבל הם אמצעי בלבד. בית מדרש, זה גם דבר חשוב מאד בשביל הרבה אנשים, שיחה בד"ת ודקדוק חברים, עוזרים לך בהבנת הסוגי, אוריה זה דבר שמוסיף הרבה. אבל אוי לו לאדם שרואה את כל אושרו בכך שקיים את דרישות המערכת, שרואה את השלמת חובותיו כיהודי - בכך שהוא ממושמע ומציית למה שהמערכות החיצוניות דורשות ממנו. המערכת שלנו היא ענין כשלעצמו, ענין חשוב, אבל אינה עשויה להחזיק מעמד בנפש ולתת לה מענה לכל תביעותיה. הדבר הנצחי שיכול לשכון בך קבע ולתת לך מענה לכל תביעה שתיווצר, היא ההכרה בדברים נצחיים, ולא במערכות חיצוניות. אם אדם מרמה את עצמו, ואינו קובע את הדברים בעצמו בצורה אמיתית, נפשו בסופו של דבר תתבע את שלה, היא עשויה להתנכר לכל המערכת, "מערכת" אינה יכולה לתת סיפוק לעומק הנפש. אסור להפוך עיקר לטפל וטפל לעיקר, אמצעי לתכלית ותכלית לאמצעי. אם הנצחיות וההכרות האמיתיות, עשויות אך ורק כדי להחזיק את דרישות המערכת ולתת להן תוקף, זה אסון!

תחילת ההסבר על התפיסה הראויה

יהודי צריך להיות מחובר בראש ובראשונה להר סיני, את ההכרה הזאת הוא צריך להניח בפועל ממש בראש מעיינות המחשבה. לא את הישיבה! לא את ערכי החברה! לא את דרישות המערכת החרדית! לא את השיחות מוסר של אלול! [בתוך מערכת המחשבות והתפיסה של פרט אף אחד לא מתערב, בדרך כלל הפרט מכניס את הרעיונות וסופק אותם אל עצמו בצורה משובשת, ועל זה צריך להלחם] תורה זה לא ישיבה, לא פוניבוז, לא לומדעס. תורה זה קודם כל הר סיני, יש לאו דאורייתא שלא לשכוח את מעמדה"ס עי' רמב"ן דברים ד' ט' כמה חמור הענין. בשורש הדק, ה'הר סיני' שלנו בנוי "על גבי" המערך החברתי הדורש להאמין בהר סיני, "קודם כל" זה

הישיבה והחברה החרדית, אח"כ כמובן מאמינים בהר סיני [אינני מדבר על הצורה ההגיונית של הוכחת אמיתותו ההיסטורית של מעמד הר סיני, זה יכול להיקלט היטיב כדבר הכרחי הגיוני, אך בתודעה ובתפיסה השיגריתית אנו שמים ראשונה במלכות את המערכת החברתית]. אחרי הר סיני יש לנו חז"ל, אחר כך ראשונים, אחר כך אחרונים, ורק אחר כך אחר כך, יש את המצב שהגולה נקלעה אליו כאן בצורה זאת. ההכרה שלנו בנויה הפוך, קודם כל יש את המערכת העכשווית שאנחנו חיים בתוכה, ובמסגרת זאת אנו מקיימים גם את הר סיני וכו' כ"כן הקיום" של המערכת העכשווית.

יש לזה סיבה, החיבור העיקרי של אדם פשוט הוא לחושניות, הישיבה, קירותיה, אנשיה וכו', היא דבר חושני, היסטוריה היא רעיון מופשט, דברים שלא ראינו, רק שמענו עליהם. זאת צורת תודעה של ההמון הפשוט. צריך ליצור מערכת חברתית ולתחזק אותה, ליצור בה מתחים ולחצים, זה נותן הגנה טובה מפני אויבים מבית, אשר רצונם להפיץ אפיקורסות וקרירות ביראת שמים, על כל אלו מגינים המתחים החברתיים. אבל אני מדבר אתך עכשיו בתורת פרט, אתה לא זקוק לזה, אינך אפיקורוס, ואין לך חברים אפיקורסים [אני מקוה], ומן הסתם גם אין לך הרהורי אפיקורסות לפי מה שאני מכירך. אל לך לקחת את כל אלו לתוך לבך, המתחים הללו לא נועדו בשבילך. לא זהו המבנה התפיסתי אשר בו הנפש העדינה והמבקשת אמורה לתפוס את האלוקים. הרי גם האלוקים נכנס כאן כפרט בתוך המכונה הגדולה הזאת, הוא קיים בתודעה בתור 'אותו אחד שמגבה את המערכת החרדית' מן השמים. יש מקומות שהתפיסה ההפוכה הזאת מוחדרת בכוח ארסי של חברה דורסנית, הקב"ה ומשה רבינו וכו' הכל זה 'היכי תימצא' בשביל לקיים את המערכת. [זה לא קשור לרמ"ם הקדושים והטהורים שלנו, וגם לא לרה"י הצדיק שלנו, אלא למבנה החברתי שאינו נשלט על ידי שום יד מכוונת, אלא נוצר מאליו. מדובר על דברים דקים שמתפתחים ואי אפשר לשלוט בהם]. בהמשך נרחיב יותר על עיוות תודעת האלוקים אצל היהודי המודרני, אבל כעת אנו עוסקים בשרש זה, היפוך סדרים מוחלט השתלט על התודעה. חונכנו בתוך מערכת, אל תוך מערכת, וכחלק ממערכת. וממילא עיקר התודעה הדתית שלנו נתונה כולה למערכת, היא הלא אימנו הורתינו, היא הנחילה לנו את עיקרי המסורת, ואלה אנו מחוייבים. זאת היא הטעות. צריך לדעת, הכרת טובה למערכת הזאת לחוד [על הידיעות שהנחילתנו ועל ההגנה שהיא נותנת לנו, ולכן גם צריך לשמור עליה מכל משמר]. והכרת מקומה של המערכת בתודעה שלנו לחוד.

המערכת החיצונית, היא 'חממה' מעשה ידי אדם, תפקידה של חממה הוא, להגן מפני מזיקים החודרים מן החוץ. אבל בתוך החממה הזאת, צריכים אנו לגדל את הפרחים היפים, כפי שרק הטבע יודע לייצר, על הפרחים להתפתח בטבעיות, לגדול בד' אמותיהם מתוך חירות גמורה, כל התערבות מלאכותית במערכות העדינות המפתחות את גדילת הפרח, רק תזיק לו או תשמיד אותו. וזה מה שקורה כאשר נפש של אדם, שהיא בריה בעלת טבעים מפליאים ויכולות פיתוח קצת יותר חשובות מן הפרח, לוקחת לה את המסגרות המלאכותיות מעשי ידי אדם, ומכניסה אותם לתוך התהליכים הפנימיים של ההתפתחות. מה בצע בחממה, כאשר הפרחים לא הצליחו לגדול.

עליך להכיר ולדעת היטיב שאין עליך שום חיוב להיות שייך בפועל למערכת הזאת, אם תקום מערכת נוספת שתתן אפשרות לשמור את דרך התורה והמצוה, לא תהיה אפשרות להתנגד לה. כעת החרדים בצורה שהם חיים כאן, הם הקבוצה היחידה שנותנת גיבוי ומאפשרת לקיים חיי תורה, וגם כשאתה שייך בפועל למערכת זאת שאתה נמצא בה, מפני שזהו הדבר הטוב ביותר עבורך לפי הנתונים של העולם, וזהו הדבר שיכול לתת לך בסיס טוב ביותר לחיות חיי תורה. עליך להכיר, שזה לא ענין מהותי, אל לך לסגל את זה ולהכניס את זה לתוככי אישיותך, אל לך לראות בזה את אבני היסוד ליהדותך, עליך לראות בזה ענין טכני בלבד. קשה לעקור תפיסות דקות כאלו, אבל אין ברירה, אלו השרשים הרקובים שמהם נובעים כל הראש והלענה התודעתית, והתגובות הנפשיות השליליות ביחס לדת. נדבר בהמשך על דרכים ואפשרויות לשנות תפיסות עולם יסודיות.

בעיית ביטול הפרט

אחר שהתפיסה של חרדי ממוצע בנויה בצורה זאת, שהוא בעצם תוכנה קטנה [קובץ הרחבת יישום⁷] בתוך מערכת ההפעלה של המכשיר הגדול שנקרא 'החברה החרדית'. הרי בעצם המצוות והלימוד, אמורים להשתלב

⁷ גם אם מבחינת התכניות של הקב"ה יש איזה אדם שהוא אמצעי בתוך שרשרת של אמצעים, זה ענין שלו איך לגלגל את העולם. אבל אנחנו הלא מאמינים שלכל נפש ונפש יש דין וחשבון שכר ועונש, כולנו עובדים בגן ה', ומבחינת ייחוד המעשים והלבבות אין נ"מ מה בדיוק התפקיד של

אצלו באופנים אלו, כלומר דרישות מערכת. כאשר אין מקום לפרט לכשעצמו, והוא נתון כולו למען המערכת, אי אפשר לחיות כך. כשאתה אוכל אתה נהנה מהאוכל, גם כשאתה אוכל עם הרבה אנשים, ההנאה שייכת רק לך, האוכל הזה הוא שלך. אבל כשאתה לומד, אתה בעצם משלם מס, מס חברתי, כמה מס בן אדם יכול לשלם? ברשויות משתדלים לגבות בכמה שפחות פעמים בשנה את המיסים, כי זה לא כל כך נעים לשלם מס, גם כשאדם יודע שבסוף זה לטובתו והוא יהנה מזה בעתיד, אבל סוף כל סוף, עכשיו הוא מוציא כסף מהכיס וזה ממש לא נעים. אם דורשים ממך מס יום יום שעה שעה, הרי אתה בעצם מתענה בעבודות פרך. אתה כל רגע חותך מבשרך החי, מאישיותך, ונותן שעות של עבודות כפיה ללימוד. נותנים לך קצת מנוחה בצהריים ובערב, ורוב היום אתה עובד, לא למען עצמך, לא למען פרנסתך, אלא מפני שאתה שייך למערכת של 'כלל' שאתה בטל בו באלף [וכל האלף שבהם אתה בטל, בטלים כמוך]. צריך לדעת, הפרט יש בו גם את ענין זה שהוא חלק מכלל, אבל בעיקר את ענין זה שהוא פרט בפני עצמו.

דיברנו על הקטיגוריות השונות שנבנו במוח, החיים מכאן והדת מכאן. בוא וראה כמה הצורה הזאת עוזרת ומסייעת להפרדה הזאת, עיקר חיי האדם תלויים בפרטיותו. החיים היפים, כאשר יש בהם טעם והם נעימים מעצם הווייתם, נתונים לנו כפרטים. החוויה שלך את העולם, את כל צבאיו, כל מנעמיו ורגשותיו, ספוקים אל תוככי נפשך בצורה סובייקטיבית. החוויות הם שלך, אתה מרגיש מחובר אליהם, אתה בוחר לך מתוך שפע החוויות האין סופי את הנעים עליך, את הערב לך. אבל בלימוד תורה, בקיום מצוות, אתה מרגיש משהו אובייקטיבי, אין כאן מבחר, הרי כולם חייבים ללמוד את אותו דבר. אתה נתון בתוך תעשיית ענק, אינך אלא פחית קטנה בתוך פס הייצור. אתה לא מרגיש שהמצוות הם שלך, מב' טעמי, א' מפני שאינך יודע איך בדיוק לראות אותם כשלך, ב' מפני שאתה בסך הכל עובד במפעל לייצור תורה ומצוות, ויש איזה מנכ"ל [דמיוני] שגורף את הרווחים, עבודות כפייה. נשמע קצת מגוחך או מוגזם, אבל אין לי דרך אחרת להביע את השרשים הדקים הללו ולהעמיד על רוב חריפותם, אלא במשלים גסים כאלו.

והרי זה מנוגד לכל מבנה האישיות, ולכן מתפתח פיצול בין תפיסת הדת, לבין תפיסת החיים. כי את החיים אנו חווים כסובייקטים, ואילו את הדת כמשהו אובייקטיבי, משהו שלא שייך לי, לא משהו שהוא רכושי האישי. היום המוח שלנו כבר עובד כך אוטומטית, הקטיגוריות של הדת והחיים, מחולקים היטב, מחיצה של ברזל מפסקת ביניהם, ובצורה קפדנית המוח דואג שלא יעבור חלילה שביב של מידע ממערכת זאת למערכת זאת. הדת חייבת להישאר טהורה ואסור להכניס אליה את החיים.

עיקר השבִּשֶׁת נתונה איפה בביטולו של הפרט. היהדות היא דת המחדירה מאד את רעיון חשיבות הפרט, פסוקים רבים בתורה מדברים בלשון יחיד "ראה נתתי לפניך" וכו'. בתקופת הנביאים, כל מי שלבו היה נתון לאלהיו היה יכול להגיע לדרגת נבואה, דו שיח אישי עם הבורא. [וגם היום אפשר לדבר עם ה' בתפילה, אמנם זה חד שיח, איננו שומעים אותו עונה אבל שיח אישי]. היהדות מלמדת אותנו על השגחה פרטית, כל הסיפורים בתורה הם סיפורים של השגחה, הקב"ה מתעניין בכל אחד מאיתנו, ויש גם השגחה על כלל האומה. [יש להשגחה דרכים איך להתאים את ההשגחה הכללית עם הפרטית כשיש סתירה ביניהם, יש גם לכל קבוצה של בנ"א השגחה כללית על הקבוצה, כגון על עיר יש השגחה מיוחדת, ראה נא בדברי אברהם אבינו על סדום, ועי' תענית יח. על עיר אחת אמטיר] אבל המילים הללו "הקב"ה מתעניין בכל אחד מאיתנו" אין בהם שום משמעות, כאשר הם נכנסות באופן מידי לקטיגוריה הנבדלת של "דת". וכבר ביארנו ענין זה לעיל, שאחר שנוצר פיצול הקטיגוריות, כל מה שתגיד דבר טוב על יהדות, יכנס באופן אוטומטי לקלסר של הדברים הרעים, לא יעזרו המילים. עלינו איפה לעקור את הפיצול הזה מהשורש, ואז, מילים של נבואה, מילים חמות בנימה אישית כל כך, הקושרות אותנו בקשר אישי עם האלהים. יוכלו לחדור אל לבותינו נוכל לספוק אותם כמילים שיש בהם חיות, מילים שנאמרו אלינו עם מלוא המשמעות שלהן, ולעשות בנו רושם. אבל כל עוד הקטיגוריות מופצלות, שום דבר לא יעזור.

טיפול מקומו של הפרט, זהו עיקר שבו תלויה ההצלחה שלנו. וזה צריך להעשות במומחיות גדולה, זהו היסוד והפינה של איגרת זו.

כל אחד יש בעל בית אחד לכולם. כך שגם אם יבא אליהו ויאמר על איזה משהו שהוא באמת קובץ הרחבת יישום, זה לא מגרע מחובתו הגמורה להשתדל בעבודתו ולאחוב אותה בצורה אישית, כי אגירי דיומא הוא אצל קונו [והרי סוף סוף גם מרע"ה היה אמצעי כדי לתת את התורה לעם ישראל], התכניות של הבורא לחוד, והמבנה והצורה של עבודת הפרט לחוד.

איגרת ד'

הקדמה לדרכי התיקון

כ"ח באלול התשס"ח

אם מה שכתבתי לך באיגרת הקודמת נראה כמו רעידת אדמה, טלטלה בכל התשתית והיסוד להכרתך וכל המקיף אותך, אל לך לראות כך את הדברים. מבחינה אובייקטיבית אין כאן שום שינוי. אתה לא עומד לשנות את כל התפאורה מסביבך, לא להחליף חברים, שום דבר חיצוני אינו עומד להשתנות, אין בזה כמעט שום צורך ואין בזה טעם במה שנוגע לעניינינו. מה שעומד להשתנות הוא מערכת הסובייקט שלך, מערכת התפיסה האישית, להתקין מערכת הפעלה חדשה במוח [ה'באיוס' מתוקן אצל כולם, תמיד נשארת בהכרה נקודה אחת טהורה ונקיה שאי אפשר לפגוע בה, אחרת לא שבקת חי], ולהתקין בה אנטי וירוס מתוחכם שיודע לעדכן את עצמו מתוך הניסיון והמאורעות המתהווים, זה הכל.

אלא שההתקנה של התוכנה החדשה, דורשת לפעמים תרגילים וקצת שינויים חיצוניים באופן זמני [לא שינויים מרחיקי לכת אלא עניינים קטנים]. כדי לסגל הכרות חדשות, אם רוצים לעשות זאת בצורה יסודית חייבים לשתף בזה גם את החושניות. במקרים קיצוניים לפני שמשנים את התפיסה, צריך לא לפתוח ספר חודשיים שלשה, מעין פירמוט של המערכת הישנה, ואח"כ להתחיל עם התפיסה החדשה. אך באופן רגיל אין צורך בכ"כ הרבה זמן, ומספיק כמה ימים.

השינוי בתפיסה צריך להעשות בחמישה עיקרים לפני שאנו מדברים על הפרטים.

א. הכרת אלוהי ישראל, בתורת "רוצה" בכל הנעשה כאן. מתעניין בפרט וכלל ישראל, מתכנן את ההיסטוריה ומוביל אותה אל סופה. וכל אחד מאיתנו יש בו ייעוד ממשי לענין הזה, לא רק עולם הנשמות, לא רק עולם הנצח, אלא העולם שלנו ממש, מתגלגל במלחמה בין כוחות טוב ורע על פי השגחה גמורה בכל פרט, אל הסוף שהוא הגאולה, ואנו שותפים כל הזמן במלחמה הזאת בפועל ממש.

ב. הכרה של יהודי צריכה להבחין בין עיקר לטפל, ואסור לערבב ביניהם. להפוך טפל לעיקר הוא חטא כמעט כמו הפיכת עיקר לטפל, כי הטשטוש הזה מלבד שהוא טעות עיונית ולימודית, הוא יוביל בסוף בהכרח להתנהגות עקומה, שקרית ורעה.

ג. עלינו להכיר את השרשים, ולהיות מחוברים אליהם היטב, מאין באת היהדות, איך היא התגלגלה עד הלום החל מסיפורי החומש. החומש הוא ספר נצחי, ספר שכל יהודי זקוק לו, ספר שאנו נשענים בראש ובראשונה עליו. עלינו לדעת שה'היום' הוא תוצאה של האתמול, בכל התמורות שפקדו את האומה, לא לחיות את ה'היום' בתורת עובדה נפרדת.

ד. להיות מחוברים לתכליות, ולא לאמצעים. את האמצעים צריך להכיר, אבל כאמצעים. תכלית אינה תוצר ופועל יוצא, התכלית היא החיים עצמם. כלומר עלינו להיות מודעים שחיינו הם תכלית, ולמצוא בהם את הרוח שהופכת אותם מדבר ריק לתכלית. מהי בדיוק הרוח התכליתית שעלינו להיות מחוברים אליה, נדבר בהמשך על הפרטים. יש כמה ניסוחים, וכל נפש באמת יש לה איזה ענין מיוחד שבו היא מוצאת את תעודתה. באופן כללי יש בתנ"ך את עיקרי הדברים לכלל האומה.

ה. את כל אלו בתנאי כפול ומכופל, שהסובייקט שלנו יהיה מעורה לגמרי בחיי הדת. הדת אינה דבר אובייקטיבי שאנחנו נבחרנו כעובדי כפייה לבנות אותו. העולם שלנו הוא עולם של סובייקטים, עולם המורכב מהרבה 'אנשים', אין עולם אובייקטיבי! [יש, אבל סוף דבר הוא בנוי עבור הסובייקטים שחיים כאן ומכירים אותו].

כעת נתחיל לפרש את העיקרים הללו.

התנאי הסובייקטיבי להכרת המושאים

העולם יכול להיראות בהרבה גוונים, הכל תלוי בסובייקטיביות של המסתכל. הסובייקט הוא החוויה, חוויות נתונות לדרגות ומשתנות לפי רמתו האישית של הסובייקט. מה אתה רואה כשאתה נכנס להדר דימול, ומה חתול רואה? מה אתה רואה כשאתה רואה את ר' אשר דויטש ומה נהג מונית רואה? מה אתה רואה כשאתה רואה את השמים... ומה חתול רואה... חתול רואה בפחי האשפה דברים הרבה יותר טובים מבהדר דימול. אפשר לכל אדם להיות "חתול לדבר אחד".

האובייקטיביות, כלומר העולם הנברא, השמש הירח הכוכבים, הים היבשה, אינם משתנים לעולם. הים היבשה השמים השמש והכוכבים, הם אותם אובייקטים שהיו בזמן דוד המלך, אבל אנחנו לא רואים את מה שהוא ראה. המציאות החיצונית אינה מעניקה לנו אלא את מה שאנו מוכנים ומכינים את עצמינו כדי לקלוט ממנה. אם אנו מעמידים את עצמינו כחתולים, אנחנו רואים חומר, אם כבני אדם, מבחינים גם ברעיונות מהותיים. כולנו עומדים באיזו נקודה על הקו הארוך שבין החתול לבין דוד המלך, ועל הקו הזה אנו זקוקים להתקדמות.

ספר החומש ומטרתו וייעודו כלפי כל איש ישראל

כאשר אנו קוראים חומש, במחילה, אנחנו קוראים אותו כמו חתולים. ככה קוראים ספר??? אפילו ספר של בשר ודם לא היינו קוראים כך. מהו החומש, מה ייעודו, אל מי הוא אמור לדבר. אנחנו חושבים [ח"ו לא בפירוש, אבל כך זה נראה] שהחומש הוא ספר שאין בו שום שימוש היום, הלא אין אנו בקיאים בדרשות כלל. היום כבר יש תלמוד, ראשונים, שלחן ערוך. היהדות כבר מספיק מפותחת, מה יש לנו עם סיפורים. אז הבה ונעיין בדברי התלמוד והראשונים ומשם אולי נדע מהו החומש עבורינו.

בברכות ח. אמרו חז"ל חייב אדם לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום. למה? אינני יודע, אין לי שום מושג, באמת הלכה מאד משונה, מה יוצא מזה שקוראים כל מיני צירופי אותיות. ממש פלא, אנו צריכים נגר ובר נגר שיפרש לנו את פשר ההלכה התמוהה הזאת. ובכן יש לי בזה הברקה נוראה ומצאתי ראי' לדבר מהט"ז, מצאתי בשו"ע או"ח רפה א כתוב שפרש"י חשיב כמו תרגום. וכ' הט"ז שם סק"ב "והיינו מי שיכול להבין בפירש"י כראוי פי' המקרא אבל מי שאינו בר הכי ודאי ראוי לקרות בפירוש התורה שיש בלשון אשכנז בזמנינו כגון ספר צאנה וראנה וכיוצא בו כדי שיבין ענין הפרשה" עכשיו סוף סוף הבנתי מה הפשט, מדברי הט"ז מוכח להדיא שצריך לקרוא פרשת השבוע כדי להבין מה כתוב בחומש, פלאי פלאים, ממש הבזק של ברק על כל הסוגי' העמומה הזאת.

בהוריות ד. אמרו הורו ב"ד בדבר שהצדוקין מודים בו [הצדוקים לא היו מאמינים בדרשות אלא בפשוטו של מקרא בלבד, ואם ב"ד הורו נגד פשוטו של פסוק שהצדוקין מודים בו] פטורין, מאי טעמא זיל קרי בי רב הוא עכ"ד הגמ'. הציבור לא היו צריכים לשמוע בקול בית דין, כולם יודעים שבחומש כתוב הפוך, מה שייך כאן חכמות. כתוב כאן דבר נורא, פוטרים את ב"ד הגדול מקרבן, על סמך מה? על סמך זה שכולם יודעים חומש, וההוראה שלהם לא היתה אמורה להטעות את הציבור ואינה חשובה הוראה כלל. ממתי אנשים יודעים חומש? אילו הורו ב"ד הגדול שמותר לאכול בשר בחלב, הם חייבים קרבן, כי לא כתוב על זה כלום בתורה, בתורה כתוב לא תבשל, ואיסור אכילה הוא ענין של דרשא, לא כולם יודעים לדרוש פסוקים, ובשביל זה יש ב"ד הגדול והרי הם הטעו את הציבור [אע"פ שבכל הבתים בישראל רגילים שלא לאכול בב"ח, אבל כשב"ד הגדול החליטו לדרוש אחרת, אנשים שומעים להם ולא מתחכמים. כך היה בזמן הבית], אבל חומש כולם חייבים לדעת. כבר לא מדובר כאן על סיפורים, אלא על הלכות, כולם יודעים שלא יתכן שבית דין יעקרו פסוק מפורש ולא יניחו לו שום מקום להתקיים, ולכן אין להם לשמוע אליהם. [והך דוקצותה את כפה ממון ועין תחת עין שאין מקיימים את המקרא כפשוטו כדדרשינן בב"ק. צ"ל דעונשין שאני, כי הם מסורים לב"ד והתורה סמכה על הדיינים המומחים. אבל באיסורים המסור לכל עם הארץ, התורה לא הניחה מקום מכשול אלא מה שכתוב להדיא לא יתכן שיהיה היפך מה שצריך לעשות. וכגון מ"ש שמות לד ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות בחריש ובקציר תשבות אע"פ שבמכות ח: פירושו על שביעית ע"י רש"י שם ד"ה אין, מ"מ אין בזה שום מכשול שע"ה יבינו הקרא כפשוטו שלא לחרוש ולקצור בשבת וכן כל כיו"ב]

ובסוטה מא. הגמ' דנה על איסור דילוג בקריאת התורה ועי' ברש"י שם בד"ה כאן "הלכך תורה שהמצות תלויות בה ומשמיעין אותה לצבור ופסוק אחד שלא יבין בו הוא שוכחו ועובר עליו ואינו מקיימו ובאה חורבה על כן לכן אין מדלגין מענין לענין ואפילו אין התורגמן מפסיק אבל בנביא שפיר דמי".

ובגיטין מב: אמרו המכריעין לפני חכמים שהיוצא בשן ועין אין צריך גט שחרור הואיל ותורה זכתה לו, והיוצא בשאר איברים צריך גט שחרור הואיל ומדרש חכמים הוא. ופי' תוס' "אומר ר"ת דחיישי' שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה אבל בשן ועין לא חיישי' דזיל קרי בי רב הוא".

שוב מצאתי סמך לרעיון זה מהחומש בפרשת וילך דכתיב שם "בבוא כל ישראל לראות את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו לראות את ה' אלהיכם כל הימים אשר אתם חיים על האדמה אשר אתם עברים את הירדן שמה לרשתה".

מכל אלו למדנו, שהרחוב היהודי האמיתי, הוא הרחוב שיודעים בו את ספר היסוד. אני רוצה להוציא מכאן רק את העיקרון, ולא לעשות מהפכות זילברמניות. ההכרה צריכה להיות ברורה, החומש הוא ספר היסוד של הדת, הוא ה"זיל קרי בי רב". לא הקושי' של רעק"א על צרת צרה, לא הבריסקר רב של תחילת בבא קמא, ולא תוס' ב"ב. ד"ה לפיכך. אלו באים אחר כך! קודם כל, זיל קרי בי רב, זה מה שכתוב בחומש, הן רוח החומש וסיפורי האבות, והן הפרשיות של המצוות. [את כל מה שאני כותב, אני חוזר ומבהיר לך, שאין הכוונה לעשות מהפכות חברתיות, לא בשביל זה נועדנו במכתבים אלו. וגם לא בשביל שאנו באופן פרטי נסגור את הגמרות ונתחיל ללמוד חומש כל היום. אנחנו מעצבים כעת את ההכרה הנכונה, את התפיסה של הדת הטהורה כפי שהיא ניתנה מאת הבורא. ולדעת שתמורות התקופה בחטאי בני אדם, יש להם גם מקום בשטח המעשי ויש ענין של עת לעשות לה'. אבל צריך לדעת מהי התורה שאותה הפרו בשביל עת לעשות לה', ולא לקחת את ההפרו תורתך כאילו זוהי הצורה האותנטית. גם אין שום מצוה להגדיל ולהאדיר את ה'הפרו תורתך' עד בלי קץ ותכלית, זה צריך להיות בגבול הנצרך ולא יותר מזה]

ההרס של קליטת מסרים מהחומש

אפשר להרוס את כל התנ"ך עם "וורטים" של סעודה שלישית, ו"קושיות" של דרשות שבע ברכות. את המסר הפשוט שהתורה רוצה להעביר, הופכים ל"קושיא", והתירוץ העקום הוא ההיפך הגמור של מה שפשוטו של מקרא מעביר לנו. איך אנחנו מחוברים לחומש? דרך וורטים, דרך קושיות מבריקות, דרך חשבונות צדדיים המסיחים את הדעת מן הסיפור המרכזי שבחומש. זה מה שיש לנו עם החומש! מי זה אברהם אבינו? זכורני שבגן היינו מציירים אוהל עם ארבע פתחים. זה מה שידוע לי על אברהם אבינו, ניסי ניסים, תמונה אחת ברורה וטהורה של ילד, אהל של הכנסת אורחים. אבל בהמשך השנים, כמה הרסו לי את האברהם אבינו, ואת יתר הדברים שהתורה מספרת. שיעור פרשת שבוע מלא וגדוש בגימטריות, פלפולים, ראשי תיבות, איזה תענוג. אבל רגע אחד, חוץ מכל הגימטריות הללו, וכל הקושיות הגאוניות, יש כאן גם איש בשם אברהם אבינו [הידעת ש"אבינו" אינו שם שני של אברהם, אלא אבינו פירושו "אבא שלנו"?], יש כאן עם שלם שיצא מעבדות, יש כאן מעמד היסטורי של התגלות אלוקית בפני עם שלם. טוב זה כולם מבינים, עכשיו תשמע את "הדברים ברמה". אפילו גוי, יזיל דמעות כשיקרא את פרשת העקדה! בעלי תשובה בוכים כשמספרים להם על העקדה [אמי שתחי' סיפרה לי שהיתה מחזירה בתשובה בצעירותה, והיתה מספרת על העקידה וכולם בכו שם]. עבורי פֶּרֶשׁ העֲקִידָה זה עוד היכי תימצא להגיד כאן איזה רעיון על פי מה שכתוב ברבי צדוק הכהן. או להסביר על פי סוד, איך היה כאן קשר בין חסד לגבורה. כמה ניוון חושים מונח בהתסכלות על החומש כתשבץ של וורטים. נורא!!!!!!

האבות הקדושים, למה הם קדושים? כי יש בהם סודות גדולים ושרשים עצומים! ואני שואל, בנו יש סודות? משהו שפוי בגיל עשרים חושב שהוא מבין מה זה סוד? אז למה הוא ניגש לחומש מעיקרא כספר של סודות, באיזו רשות? בגלל שאנחנו יודעים קצת לפטפט בשפת הקודים הזאת אנחנו צריכים להפוך את החומש שלנו לשורות קוד? כך אנו מייקרים ומעריכים את הספר שנתן לנו האלהים? למה הט"ז כותב ללמוד חומש עם צאנה וראנה ולא עם אוצרות חיים? הרי סוד זה אמת, לא? מי שחושב שהוא לא מבין חומש, שלא יקרא ולא יתעסק איתו בכלל.

היהדות מבחינתנו התחילה מאז שהרב מפוניבז' הקים את הישיבה הקדושה. בפנים הוא הכניס ספר תורה, תלמוד, ועוד ספרים. מה יש לבחור חשוב משיבת פוניבז' להתעסק עם סיפורים על רועי צאן. אבל יש כאן בעיה, הרי צריך לעשות משהו עם הספר תורה, סוף סוף הוא מונח בתוך ארון קדש מצופה זהב. אז מה עושים, עושים ממנו תשבץ, של וורטים וסודות. ומרוקנים מעצמינו את כל היכולת שלנו לקלוט משהו מן הספר הזה. וכך תמונת היהדות מצטיירת אט אט בצורה עקומה, לא בצורה שבוראינו העניק אותה. וזה לא יעזור שכולם מודים שהיה פעם מעמד הר סיני, לא דיברתי עכשיו על כפירה. השאלה היא לאן אנו מחוברים בפנים, מה מפכה אצלנו, מה חי אצלנו, מה קודם למה בהכרה ובתודעה הנורמלית כשחושבים על אידישקייט. פוליטיקה? מריבות על משרות רבנות? או אל עולם בורא קצות הארץ.

כאשר התעוותה לנו קריאת החומש, התעוותה אצלנו הכרת האלהים, אנחנו לא מכירים אותו דרך החומש, כי בחומש מבחינתנו [חוץ מוורטים] לא כתוב עליו כלום. אז מכירים אותו דרך כל מיני צינורות מקולקלים אחרים, יש כאלו דרך הפילוסופיה, ויש כאלו סתם ככה מה שהרעבעס' שלהם אמרו כשהם היו ילדים והם נשארים עם זה עד זיקנה ושיבה. יש כאלו שמכירים אותו אולי דרך אמנון יצחק, אני לא יודע, יש ב"ה הרבה דרכים היום.

הדת ואלהי ישראל זה דבר אחד, כך כל ילד יודע. אם הדת אצלנו עקומה, בהכרח שגם הכרת האל עקומה אצלנו. אין סוף לקרומקייט, המון המון המון גוונים של עקמומיות יכולים להתפתח, כשהאדם מעוות את טבעו, ומשבש את המערכות היסודיות בנפשו. האלהים עשה את האדם ישר, אם אדם ניגש לדת האל כמו שהאל העניק אותה אי אפשר שהדת תהיה הסיבה לרעתו, אין דבר כזה בשום פנים ואופן. אותו אל שברא את האדם ואת התורה, התאים ביניהם, הוא ברא אותם זה לעומת זה, העולם לעומת התורה. אבל אם אדם ניגש אל הדת בצורה עקומה [מסתכל עליה כמו חתול בהדר דימול], למה תתאים לו? וכי הקב"ה התחייב לנו לברוא אלפי תורות לפי כל גווי העקמומיות שאנו מסוגלים לפתח?

מה זה בשבילנו 'השגחה', 'נושא לשיחות של משגיחים' [אולי לכן קוראים להם 'משגיחים']. יסודות היהדות אחר שכבר קוטלגו בקטיגוריות, והותחמו למקצועות עבור אנשים מסויימים, [יש אנשים שעוסקים ב"מחשבה" ויש ב"לומדס" כאילו זה סתירה], יוצר גם הסתכלות מעוותת על המושגים עצמם. כי מי שמתעסק ומעיין בדברים הללו הרי הופך להיות 'משגיח', וכולנו הרי רוצים להיות תח"ם, אז ממילא אסור לנגוע בענינים הללו. יסודות הדת אינם עוד דברים שצריך להאמין בהם אלא דברים שאסור לכפור בהם. דהיינו כששואלים מישהו [או כשהוא שואל את עצמו] "האם יש השגחה" הוא חייב לענות: כן! אבל כל זמן שלא נשאלה השאלה, אין שום נ"מ בענין הזה של ההשגחה, אין משהו חיובי בהכרות הללו, שאמור לשנות את ההסתכלות שלנו על העולם ולהגדיל את הפער בינה לבין ההסתכלות של החתול.

הרגילו אותנו מילדות ש"אין לנו שום השגה" "הדמויות של התנ"ך רחוקות מאיתנו כגבוה שמים מארץ" וכיו"ב, ולכן הדברים הללו לא מדברים אלינו. עתה תפקידנו הוא להבין ש"יש לנו שום השגה", לתקן את השגיאה החמורה הזאת שניתקה אותנו מהחומש לגמרי, לדעת שיש דרגות בכל דבר, אבל הפשוטו של מקרא תמיד היה וישאר לעולם, אין בו שום שקר.

הרי גם אחרי שאין לנו שום השגה, כשהתורה כותבת על חטא, זה חטא, ויש לנו ללמוד מזה שלא לעשות כן. כל זה אינו סותר לכך שמחוייבים אנו להעריך את הקדמונים כאנשים גדולים. המעשים הם ודאי אותם מעשים, אלא שהאנשים היו ברמה גבוהה מאד, ואל לנו לדמות את המצב בנפשם, כמצב בנפשינו בציירינו את ההתפתחות לחטוא. המשל בזה, ילד בן שנתיים יודע לאכול שוקולד, אבל זה אינו דומה להנאות האכילה של אדם בגיל עשרים, העשרימאי נהנה מן השוקולד פי מאה הוא מבין בזה הרבה יותר עומק, מצורף אל האכילה שלו גם החוויה של לראות סעודה ערוכה בטוב טעם זה דבר עמוק שרק אדם מבוגר מבין בו. לכן כאשר מדובר על חטאים, יכול להיות שאנחנו ילדים יותר קטנים, אבל גם החטאים שלנו יותר קטנים, הפרופורציה היא אותה פרופורציה, כי המערכת כולה נעשתה קטנה יותר. זהו ההבדל בין חטאינו לחטאי הקדמונים, [כבר הקדמתי על השמש והירח של דוד המלך ושלנו]. ולכן כל זה אינו מונע אותנו מלקחת את המסר כפשוטו כפי שהתורה מעבירה אותו, קח את עצמינו ואת חטאינו, אותה פרופורציה קיימת גם אצל הקדמונים, אלא שהעומק של האישיות שלהם וממילא גם של הפיתוי והחטא הוא יותר גדול. ומכיון שמבחינה פרופורציונית אין הבדל, לכן המסר והמוסר עובר אלינו בלא פגע.

הדרך להתחברות לסיפורי התורה

האם במלחמת לבנון לא הרגשת שייך לחיילים שנמצאים שם. הלא הם אחיך, יהודים כמוך, מגנים על קרקע שאתה חי בה. הרגשת את זה, זה חי, זה בוער. אתה מרגיש את השואה, כדבר שפגע בך, אירוע שהותיר חותם עמוק בלב האומה. כך צריכה להיות אצלנו יציאת מצרים, מעמד הר סיני, הכניסה לא"י, בנין ביהמ"ק וכו'.

נולדנו אל הגלות, ומצות זכירת יציאת מצרים עדיין קיימת. כל עם יודע להתפאר בהיסטוריה שלו. אילו היית מצייר לך את יציאת מצרים, וקורא את הסיפור בתורה כמו שאתה קורא על נפוליאון, על היטלר, יש כאן סיפור על פרעה. מאי נ"מ לפני כמה זמן זה היה? אדרבה, כמה שיותר עתיק יותר מרתק אצל ההיסטוריונים. יש לך את הסיפור הכי עתיק בהיסטורי "בריאית העולם", אדם הראשון, אתה יכול לדעת בבירור איך התחילו החיים על כדור הארץ. כל אלו דברים השייכים ישירות לתוך העולם שאנו חיים בו, הידיעות ההיסטוריות הללו, מלבד מה שהם מעבירות לנו מסר על התגלגלות האדם בהיסטורי [ועל זה נדבר בהמשך] הם חשובות לכל אדם באשר הוא בכדי לבסס את ידיעותיו על העולם, הוא נולד לתוך חידה סתומה, מאיפה היא התחילה?

כדי לא להכביד על האיגרת חילקתיה לשנים. באיגרת הבאה אכתוב על הילוך העולם לפי סיפורי התורה והמסר העיקרי בהם.

איגרת ה'

סיפורי התורה והמאבק על תודעת האדם, מהלך העולם עד מתן תורה

כ"ט באלול התשס"ח

הדרך לביאור מהלך העולם על פי סיפורי התורה

כבר עוררתיך באיגרת הקודמת על האופן לקרוא את סיפורי התורה. לקרוא אותם בפשטות, כמו ילדים. לקבל את המסר, ואח"כ אפשר להעמיק כענין נוסף. תיאור של צורת קריאת פרשיות התורה באיגרת זו, תתן לנו קצת פרופורציה על המרחק הרב שנתהווה בינינו לבין סיפורי המקראות. את כל הדברים שאכתוב לך, מן הסתם כולם יודעים, אבל זה לא חי, זה קיים אצלנו כחומר מת, חומר יבש. הכתיבה הזאת נועדה להחיות את התודעה האמיתית הזאת, אשר עליה נוסדה כל היהדות. כמו כן אני מכניס כאן גם את העיקרון שעל פיו מתנהל גלגל הזמן של העולם, על פי מה שעיינתי בספרי קדמונינו במשך ימי חורפי. וזה החלי.

בחור שיעור א' נכנס לשיבת פוניבז', כולו התרשמות, איזה כישרונות! איזה שטולצקייט, איזה רמזים, ארון הקודש ממס אותו לגמרי. כולו כמיהה לדעת מאיפה זה התחיל, מי הקים את גוב האריות הזה. כשהוא מתחיל לברר מספרים לו על הרב מפוניבז', על המעוף האדיר שלו, על קשייו, על חזיונותיו הרחוקים שלקח לידיו ויישם אותם בפועל למרות גיחוכים של בני דורו. באיזו ערגה העלם הצעיר מתרפק על כל מילה, הוא מצייר בעיני רוחו את הרב זצ"ל, אילו היה יודע לאן זה יגיע... הוא מסתובב ב'דירת הרב' ופותח לרווחה את שערי נפשו, למשש, להריח, את הריחות הישן, השולחן שעליו ישב הרב והתרים גבירים לשיבה, נוסטלגיה של ממש.

אדם נולד לתוך עולם, עולם מרשים מאד, בעצם זה כמו להיכנס לשיבה. זה אמור להיות מן הדברים המרתקים ביותר, מאיפה זה, מה המקורות, מי הם הבחורים 'המייסדים', מיהו הרב מפוניבז' שבנה את העולם הזה, מה זה כל המערך הזה. ההתרשמות הזאת אמורה להיווצר כשאדם עומד על דעתו, ויכולה להתחדש מידי תקופה, בכל פעם שאדם מגלה עוד שטח, עוד עומק, עוד תחום, הוא משתוקק יותר ויותר לדעת את עולמו. אנחנו [לפחות אני, עליך אין לי מושג] אנשים לא כל כך בריאים, אנשים רדודים שעוסקים כל הזמן בזוטות שוליות, לבנו נתון כל העת למתחים הבנויים מפרטים קטנטנים⁷, לכן לא מספיק מתעניינים. כשמדענים חוקרים את היקום, הם מקבלים השתוממות, כל גילוי של חכמה נותן הרגשה כאילו נולדנו עכשיו מחדש, לא ידענו שזה כזה עולם יפה, כזה עולם מבהיל במורכבותו ובתחכמוניותו.

אז בעצם, אדם בריא צריך להיות מרותק לסיפור על העולם. מאיפה הוא התחיל, מהם המקורות שלו. בריאת העולם, זוהי הנקודה ההיסטורית הראשונה שאדם יכול לצייר לעצמו, לדעת על המקום שהוא נמצא בו. רואה הנך שהאל דאג להשריש בתורה את המבנה של העולם, את התמונה השלמה שלו. הבה ונתחיל את ספר בראשית, באותו צימאון שהתענייננו בהיווצרותה של פוניבז', [נדלג על פרטים לא נלמד עכשיו בעיון את כל הפרשיות כולם, כעת אנו עוסקים בכללים]. נראה מה האל מעביר לנו בסיפור על עולמו, ולאחר מכן על דתו. ננסה לשחזר את האוירה ששררה בעולם בשעת מעשי הסיפורים, ולא לקחת אותם כסיפורים מתים ויבשים.

ובכן שמע נא אחי את אשר יורני רעיוני בקריאת סיפורי התורה. אינני מתיימר להיות כאן איזה מחדש מבריק, לנגד עיני עומד רק החיפוש אחר האדם הבריא [אם נשארה בי נקודה כזאת], איך הוא אמור להתפעל ולהתרשם מהסיפורים. מה הן הקושיות הטבעיות שעולות בלבו של אדם בריא, שאותם התורה באה ליישב [ספר התורה אינו תלמוד, לא כתוב שם שאלות, כתוב שם רק תשובות, השאלות אמורות לנבוע מהאדם לבד ועל פי זה אני מבקש ליסד את הבנת ה"תשובות" של התורה]. לצאת מכל הוורטים שליוו אותי עד היום בקוראי את החומש, לצאת

⁷ אני מתכוון גם בעניני רוחניות, ההרגל הוא לעסוק רק בפרטים קטנים ולא להתפעל מהכלל.

מחיפוש אחר חקירות סודות בראשית [לבקש הסברים על עיקרון אי הוודאות של הקוונטים בפסוקי הבריאה]. לנסות ולקרוא את החומש כמו בחור שנכנס לשיבה חדשה, איך צריכה להיות ההתפעלות. אפשר להעמיק, אפשר לפלפל, אפשר הכל, אבל אסור לשכוח את הנקודה הראשונה, שממנה פינה לכל העיונים העמוקים בכתבי הדת. ואחר נקודה זאת אנו מבקשים.

סיפורי התורה מבראשית הם על התגלגלות האדם בהיסטוריה. החל מחטא אדה"ר, דור המבול, דור הפלגה, עד זריחת אורו של אברהם, סיפור חייהם של האבות, שיעבוד עם ישראל, יציאת מצרים, מתן תורה, וכל המצוות. אל לנו לקרוא את כל הסיפורים הללו כסיפורים פרטיים נפרדים, עלינו לתפוס כאן את הקו, מה מוביל בכל הסיפורים הללו ביחד. יש כאן סיפור גדול, סיפור של העולם, סיפור של האדם.

מהו העולם הגועש והרועש הזה, מה קורה פה בעצם. מכל הסיפורים אנו רואים שהעולם נתון במאבק תמידי. זהו המסר, זוהי התמונה הברורה שהתורה מראה לנו על העולם. על מה מתנהל המאבק? הסיפורים המתוארים הם על חטאי הדורות, או חטאים של אנשים פרטיים [קין ועוד] אחרי חטא בא עונש [אדה"ר, קין, דור המבול, הפלגה, סדום ועמורה וכו']. יש כאן איזה מאבק, שהאלהים מנהל מול האדם¹. כעת אנו חייבים לדעת על מה המאבק.

אדם הראשון

קודם כל העולם שלנו התחיל מנקודה מסויימת, הוא לא קדמון, ידיעה חשובה ראשונה. גם על האדם יש כאן ידיעה חשובה, הכל התחיל מאדם אחד ויחיד. הוא היה הבחור הראשון בשיבה של הקב"ה, "המייסד" של העולם. ידוע לנו בביורו איך התחילו החיים על פני כדור הארץ. כבר נחה דעתנו, איך הגיע העולם לכששה מיליארד איש.

נמשיך הלאה, האדם הוא יצור מתרבה, התחיל מאדם אחד, והולך ומתפשט. מה האדם עושה כאן? הוא חי, כולנו יודעים מה זה חיים. כל אחד אוהב לחיות, אין שום יצור שאינו מייקר את חייו, [אא"כ ע"י חולי הנפש אבל אנו מתבוננים בטבע הרגיל]. שים לב למילה הרחבה הזאת "חיים" מילה שכוללת בתוכה הכל בכל מכל כל, חיים זה חכמה, חיים זה מערכת חברתית, משפט בין אדם לחבירו, חיים זה אוכל, שינה, תענוג, שמחה, כל המוני הכוחות הללו, כוחות הנפש, כל מה שאנו מסוגלים לעכל בהכרה, כלול במילה הענקית הזאת. החיים הם ההכרה שלנו, עם כל מלא יכולת הספיקה שלה.

מה יש לנו ללמוד על חיי האדם? על הגוף אנחנו יודעים מספיק ויכולים גם לחקור אותו לבד, יש כלי מעבדה, יש נסיון. באופן עקרוני הגוף עובד לבד, מכניסים אוכל לפה, ומכאן ואילך הכל אוטומטי. אין לנו הרבה מה לחקור את הגוף אלא לצורכי רפואה בלבד.

הגוף הוא המכונה של הרוח, אנחנו צריכים ללמוד על הרוח, קשה לבדוק ולנסות בתחום הזה. אדם אינו יכול להגיע למסקנה ברורה בענין הזה. הרוח היא הישות המחליטה, המכירה, העושה מעשים מגוונים ביותר, ובה אנו זקוקים ללימוד היטיב מה עושים איתה בדיוק. היא לא עובדת כל כך לבד, היא זקוקה להכיר את כל מעשיה. ובכלל, מה הם החיים? בלא קשר לתיאוריות פסיכולוגיות על מבנה הנפש, הלא כשהנפש בריאה ושלמה, עדיין רעיון החיים יכול להתפרש באין סוף צורות וזה דבר שאינו ניתן להוכחה כלל בדרכי ההיקש. עלינו לבקש יסודות איתנים, שעליהם נוכל לבנות את השקפתנו על החיים.

ההתחלה עם הציווי על אדה"ר, מלמדת אותנו שהאדם הוא יצור "בר חיובא" בעל מחוייבויות, הוא נועד להתחייב ולעמוד בהתחייבויותיו, כאשר אינו עומד בכך, הוא חוטא. יסודות פשוטים מאד, אבל יסודות. קרא נא את הדברים כחידושים, אל תקרא את הציווי על אדה"ר כדבר המובן מאליו, אנחנו נולדנו אמנם לתוך מערכת שכוללת בתוכה מחוייבויות, התרגלנו מילדות שיש דברים ש"לא עושים" וכך זה מונח אצלנו בהכרה. אבל אדה"ר לא היה נתון בתוך שום מערכת, הוא היה לבד בעולם, לא היו לו חברים כמוהו, יש לו עסק עם האלהים בלבד. היה לו עסק עם האלהים בענין המחוייבות, האל מצוה עליו, והוא אמור לשמוע בקולו. זהו החידוש הראשון בספר היסוד שלנו. למדנו על האדם שהוא "מחוייב". מה נוכל ללמוד כנגד זה על האלהים.

¹ ואל תחשוב שבפרשי לך את סיבת הסיפור בתורה נטיתי מפרש"י שכ' כח מעשיו הגיד לעמו, כי עיין שם ברמב"ן, ותראה שכ' שיש כאן מסר כללי לאדם ולא שהתורה רצתה כאן לסדר לנו תירוץ בשביל אומות העולם. וכשתדקק בדבריו תמצא שבכלל דבריו דברי.

האדם הוא יצור שבראו האלהים, את זה כבר למדנו בפסוקים הקודמים, אבל עדיין לא מספיק לדעת שהאל ברא את האדם. אפשר לחשוב שהוא ברא אותו וזהו זה, עכשיו האדם "יעבוד לבד", כמו מהנדס שמייצר מכונה מחבר לחשמל והולך לו. האלהים מתעניין בחיי האדם, נכנס עמו להוראות על עניני האכילה שלו. זה כבר חידוש, האל הוא לא רק בורא, הוא עדיין ממשיך להתעסק עם האדם אחרי שכבר נברא. זאת אומרת, חיי האדם בפועל אינם ענין אישי שלו בלבד, אלא גם ענין של בוראו, בוראו מתעניין במעשיו, מחייבו למעשים מסוימים, דורש ממנו ותובע את קיומם. כבר עוד יסוד מוסד למושג ה'חיים' שלנו, של מי הם החיים? לא רק שלנו, לא רק ענינינו, הם גם של בוראינו.

הנחש נכנס למשא ומתן על האיסור, האדם נוטה להתפתות, למה לשמוע בקול האלהים? יש לי חושים, יש לי כלים משלי, ואני אשפוט לבד מה טוב עבורי. "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל". לומדים על האפשרות לשנות כיוון לגמרי, לעזוב את האל, לעזוב את הציוויים. לפתח השקפה אחרת לגמרי, "אני מחליט לבד על פי הנתונים שיש לי במערכת החושנית הסגורה". האשה מתפתה, "ותקח מפריו ותאכל", עושים מעשה על פי ההשקפה החדשה. אדם נוטה להתפתות אחר חבריו, "ותתן גם לאישה עמה ויאכל". נדלג קצת על ויראו כי עירומים הם [זאת סוגי' ארוכה בפני עצמה מה היתה השפעת עץ הדעת על האדם ומהו ענין הבושת בגילוי הערוה¹].

עכשיו תורו של האלהים. שעת הדין, האל לא מרוצה ממעשי האדם, הוא כבר הזהיר אותו. אם אינו עומד בדרישות, יש עונש, עונש הניתן על הפרת אמונים. סמכתי עליך, הפקדתי אצלך חיים, ואתה קלקלת. עכשיו תענש, ותבין שאין דבר כזה, אין מושג כזה שאדם עושה מה שהוא רוצה. תוכן העונש הוא, להכניע את רוחו של האדם, להוקיע ממנו את גאוותו, להעמידו במצב שבו הוא יותר ויותר מכיר שאלהיו הוא המנהיג של חייו ולא הוא לבדו. [הוא רשאי להנהיג את חייו, במדה והם נתונים במסגרת רצון האל, אבל לא מחוץ לזה].

הוא מגורש מגן עדן, מגורש בעצם מביתו ממקום מגוריו, השפלה נוראה, [פינוי גוש קטיף]. הוא צריך להתחיל לעבוד את האדמה קשה מאד, נעשה פועל שפל עבור צרכי המחיה הבסיסיים שלו, מנסה כל פעם לזרוע אולי יצמח, אולי לא, הוא נתון בפחד תמידי [עוד סיבה שתקרבהו אל האל, כי יודק לעזרתו כל העת ועי' להלן בענין ע"ז], החיים כבר הרבה יותר כבדים. נגזרת עליו מיתה, כל עיקר תוקפו וגאונו של האדם מתקעקע, כל הווייתו כאן היא ארעית, הוא נמצא כאן באופן זמני בלבד. והוא עתיד לעזוב את המקום, ולהניחו לבאים אחריו. חייו כבר מושפלים הרבה יותר ממה שהיה קודם, קודם לכן היה יצור נצחי, ועכשיו הוא זמני [הזמניות היא כאן בעולם, אדה"ר ידע שהנשמה נשארת נצחית, אבל המאבק עמו הוא על צורת חייו בעולם הזה]. בצורה כזאת יהיה קל יותר להשריש באדם את הכניעה לאלהים, אני זמני והאל נצחי.

המאבק על ההכרה של האנושות שתי הגישות היסודיות ביותר בנפש והעמקה בהן

ובכן זהו סוד המאבק, כפי הלשון שכתבתי לך: חיי האדם בפועל אינם ענין אישי שלו בלבד, אלא גם ענין של בוראו. מתנהל כאן מאבק אדיר על צורת החיים של האדם. ישנם אפשרויות רבות של צורות חיים, באדם יש המון

¹ בקצרה הענין הוא כך, כי תוכן המושג 'בושה' הוא מה שהאדם מתגלה שהוא אינו באותה רמה ומעמד שהוא מייצג את עצמו באופן רשמי. כגון שופט שייתפס בגזל בושתו יותר גדולה מפועל ניקיון שייתפס בגזל. למה? מפני שהשופט הציג את עצמו כאביר הצדק, נתן פסקי דין והכריח את כולם לבצעם, ועתה נתברר לכל שהוא גזלן שפל. הבושה היא כאשר האדם מתגלה כנחות ממה שהוא חושב את עצמו או מציג את עצמו תמיד. דוגמא יותר עמוקה, אדם מכובד כאשר יגישו לו מנת אוכל ממעדני עולם משולחני מלכים, לא יהיה זה בושת עבורו מה שאוכל מעדנים כאלו. אבל אם יכניס את ראשו לתוך הקדירה כדי להריח את המאכל, זה יהיה בושת ושפלות, וכמו"כ אם יאכל בבהלה ומהומה ויקנח את הצלחת בלשונו, גם זה יהיה בושת. ולמה, הלא ההנאה מן האכילה היא שוה. אלא מפני שכאן כשהוא בהול על המאכלים פירושו שאישיותו כולה נתונה למאכל, וזהו בושה. כי כל עוד אדם רואה בעצמו יצור גבוה, ויודע "גם" להנות מאוכל, זאת לא בושה להנות מאוכל למרות שהיא פעולה נחותה, הבושה היא להיות כל כולו להוט ומשתגע אחרי האוכל, אכילה היא דבר נחות, וכאשר כל האישיות נתונה אליה, זה אומר שהאישיות היא נחותה. ולכן אדה"ר קודם החטא אשר היה באפיו נשמת חיים אלוהית, כך היה ייצוגו הרשמי, כיצור גבוה מאד, והוא לא נתבייש במה שעושה פעולת משגל עם אשתו אף שהיא פעולה נחותה, לפי שהמשגל היה כמו אכילה, בדרך כבוד ובצורה מבוקרת. אך אחר אכילת עץ הדעת, הכרת הרע נשתרשה יותר בתוך נפשו, והענין הזה של הנאת המשגל, יצר אצלו מהומה גדולה ולהיטות [כפי שעד היום זה נשאר כך בעקבות החטא] עד כדי שהוא בוש להראות את אותו מקום כלל ועיקר, כי זה כביכול עדות על שפלות אישיותו. ולכן הוא מסתיר אותו [סוג מסויים של שקר] כאילו אינו קיים, ומגלה את הפנים והידיים בלבד, שהם מייצגים את האישיות הגבוהה יותר, הביקורתית, השכלית, הפועלת. והנה האדם קודם החטא ודאי היה נהנה מן הזיווג עם אשתו, אין צריך לומר שנתחדשה כאן הנאה שלא היתה קודם לכן, אבל החילוק הוא כמ"ש בענין האכילה, משגל של קודם החטא, היה שקול מבחינת הבושה כאכילה מכובדת של עכשיו. ואילו אחר החטא, אפילו הגילוי של אותו מקום [בלא לעשות בו שום פעולה] הוא שקול בבושת כמו אדם שמכניס את ראשו לתוך קדירה מהבילה כדי לתהות עליה.

כוחות, וצריך לעשות סדר ביניהם. אין ספור דרכים אפשר להעלות על הדעת הדלה שלנו, איך לסדר את החיים שלנו. אף אדם אינו רוצה לחיות כמו חתול אוכל שינה ומשגל, אדם הוא יצור בעל הכרה עמוקה, בעל כוחות נפש רבים מספור, יש לו שכל, הנפש שלו תובענית, דורשת ממנו כל הזמן להתקדם, לעשות משהו עם עצמו. ההתלבטות בין היצרים וההנאות, הערכים והאידיאלים המוסריים, הקמת חברה וכו'. מצריכה לעצב "דרך", אדם חייב "דרך", לעשות סדר בין כחות נפשו.

כאשר בוחרים דרך, כמובן הנפש דורשת להפעיל את ההיגיון. אבל יש עוד משהו לפני שמפעילים את ההיגיון על פרטים, יש שאלה עקרונית איך להפעיל את ההיגיון, לטובת מה, לאיזה צד, לאיזה כיוון בכלל להתחיל ללכת, וזה מתחיל מענין של גישות יסודיות. תחילת ההתחלות של כל הענין הזה, צריך להניח את השאלה הגדולה, שים לב היטב היטב למשפט הקצר המכיל בתוכו הכל, השאלה העקרונית היסודית ביותר היא, האם האדם כאן הוא בלעדי, או לא. זהו יסוד ופינה גדולה בנפש שעל גביה בלבד יש לעצב את הפרטים של תפיסת העולם. אין לך כל נפש ונפש בעולם עד זמנינו זה, שאין מתקיימות בה א' מתוך שתי הגישות היסודיות הללו. הגישה האחת: אני כאן בעל בית, אני המושל, אני השכל, אני הצדק והמשפט והמוסר, הכל קיים בגלל שיש את כל זה בתוכי, אני נמצא כאן ותו לא. הגישה השנייה: אני מקבל בית, אני מקבל ממשלה, אני מקבל שכל, אני מקבל שפע. כל אלו אני מקבל מאת האל, האל שותף ומתעניין בזה כל הזמן, ועל פי גישה זאת אני מעצב את הכרתי.

סביב שתי הגישות והתפיסות היסודיות הללו גועש העולם מאז שנברא, בכל פעם זה מקבל פנים אחרות מבחינה מעשית, אבל בשורש, המאבק הגדול מתנהל על שתי הגישות הללו. האדם נוטה כל הזמן לחיות ולעצב את הכרתו ואת תודעתו על פי הגישה הראשונה, שבה האדם הוא בלעדי [יקרא להלן בשם "גישת הבלעדיות"], והאל מוביל את העולם אל הגישה השנייה שהיא האמיתית, כי באמת הוא מתעניין במעשי בני אדם, ורוצה להם דרך מסויימת. ועד זמנינו ממש המאבק מתנהל סביב יסוד זה כפי שנראה לפנינו. הכרה זאת יכולה להיות מוכחת הגיונית, אבל בדרך כלל האדם אינו מתעניין בהיגיון בכל הנוגע לענינים יסודיים כל כך בנפשו, הוא מעדיף להניח הנחות כפי שנוח לו. ואח"כ להשתמש בהיגיון כדי לעצב את ההנחות, ועל כך מתנהל המאבק. הרציונליות לא תוכל להציל את האנושות. [והטעם שהאל בחר לנהל את המערכת דוקא בצורה כזאת שהאדם יהיה נתון בניסיון עיין ברמח"ל ועוד ספרים ותמצא נחת].

אין שום בעיה לאדם עם אל אובייקטיבי, רוב המדענים מאז ועד היום מאמינים בבורא ומתכנן. הבעי' היא להכניס אותו אל תוככי הסובייקט האנושי, עד כמה הוא מעורב במערכת הרצונית וההכרה האישית שלנו. האם הוא כמו מהנדס שבנה והלך, או כמו "בעל מפעל" שאמור להפעיל את המכונות שלו כל הזמן, כולל את האדם [לא שאנחנו מכונות, רק לצורך המשל]. לפי הדרך השניה הרי צריך להכניס את האל לתוך המערכת הסובייקטיבית שלי, להפסיק לראות את סובייקטיביותי כקנה מידה מושלם לכל מעשי, לחדול מלראות את העולם כאני בלבד. אך כח המרי האנושי, אינו מוכן בשום פנים ואופן ש'יתערבו לו בחיים', הוא רוצה הכל "לעשות לבד".

הצורה האמיתית של מבנה המציאות הוא שהקב"ה מחובר כל הזמן למציאות, והמציאות קיימת רק ע"י שהוא מחובר אליה. אך לכל מציאות הוא מחובר לפי ענינה, אם הגוף שלנו קיים, זה מפני שהוא בקשר כל שהוא עם הבורא וכן כל דבר נמצא. והנה לא הרי הקשר של האל עם החומר [הארץ] כהרי הקשר של האל עם הרוח [השמים] [וכך כתוב גם במקובלים שזהו סיבת פחיתות ומוגבלות החומר לעומת הרוח]. שניהם אמנם נמצאים, אך כל אחד לפי ענינו, ולפי ענין של כל אחד כך הוא קשרו עם האל.

והנה הרוח האנושית קיימת על ידי שהיא קשורה עם האל, אך קיום פסיכי אינו מספיק, הרוח אינה דבר דומם. היא "הכרה" עם המון כוחות, היא אמורה להיות חיים אקטיביים. ולצורך זה היא צריכה קשר אדוק עם האל. להיות קשר של ההכרה עם האל, צריך שזה יהיה לפי ענינה, ומהו ענינה של ההכרה? להכיר! אם כן צריך "להכיר" את האל כעילה וכסיבה באופן תמידי, וזהו קשרה של ההכרה עם האל. החיים הם "הכרה" כפי שהקדמנו. כעת עשה חשבון פשוט, כדי שהחיים יהיו באופן נכון, צריך קשר עם האל, ההכרה צריכה לשייך את עצמה אל האל לפי אופניה, דהיינו להכיר בפועל, וכך יהיה הקשר של האדם עם האל מושלם, אז ייטב לו, אז את עשרת העמקים שבלבו יציפו תהומות של אושר, חכמה ודעת, אהבה ונעימות, האל השורה בתוך לבות בני האדם הוא הוא שלימותם, הוא הוא שמחתם, הוא הוא אושרם.

אבל בני האדם, הם החוסמים ומטילים סכר אדירים במפתחי הלב, לעצור את מי החיים, מניחים מסך עב בפני אור החכמה והדעת. כי האדם דן את רעיון שיתוף האל בחייו, כאילו האל בא להתערב לו בחיים, להגיד לו מה

לעשות. אבל לו ישכיל יבין, שזה לא ענין של להתערב, זה החיים בעצמם. כשאדם שואל את חבירו משהו על התנהגותו בבית הוא עשוי לראות זאת כהתערבות, אבל כשאשתו שואלת אותו, הוא לא רואה בזה התערבות כלל, אשתו כגופו. המצב הנכון והרצוי, הוא שיהיו יחסי אהבה בין האל לאדם, האדם צריך לשמוח בכל נקודה שבה האל שותף בחייו, הרי שייכות ושותפות זאת היא היותו וקיומו. ועל כן השקפה נכונה על ציוויי האל היא, שלא לראותם כציוויים חיצוניים של משהו שמשתלט על האדם, אלא לראות היקבעות של האדם מעיקרא כמקבל מאת האל את חייו את אושרו ואת כל אשר לו, וגזירות האל עליו הם הם סדרי ומשטרי חייו באופן זה, באופן הנכון של קשר תמידי עם האל.

בה בשעה שהאדם מנתק את עצמו מן האל, האל מתנתק ממנו. כלומר, האדם כשהוא קובע את עצמו בגישת הבלעדיות הוא באמת חי כך, הוא מסגל את הכרתו לרעיון זה, אזי הוא באמת נקבע כך. והאל נמצא רחוק ממנו, מקיים אותו בקשר מועט שבמועט, אינו קשור עמו אלא עד כמה שזה הכרחי למנוע את האבדון המוחלט. ואז אדם נכנס לתוך מסגרת של חיים רדודים מאד, החכמה שהוא יכול להשיג הופכת להיות שולית, חיצונית, ומזערית מאד. האושר והשמחה שלו הם חסרי תוכן. בקיצור, כל המערכת מקבלת פסיביות וקדרות, [יחסית לאופן שבו האדם מחובר בהכרח לאל וקובע את עצמו בעולם בצורה הנכונה]. בדרכי ההשגחה יש הפרש גדול בין מי שמחשבתו דבוקה באל למי שלא, כמ"ש הרמב"ם סוף מורה הנבוכים. וכך לימדונו חז"ל והמקובלים, שהקב"ה פועל לעומת האדם [במדה מסויימת] אם האדם שוכח ממנו, הוא גם כן מסתתר ואינו מתערב [עד שעת העונש]. האדם יכול איפה, באמת "לבחור" אם הקב"ה יהיה האל בעולם או לאו זה תלוי גם באדם. דבר אחד האדם [חושב שהוא] מרויח בהתנתקות מן האל, 'חירות'. על כך נלחם האדם למן היום היותו על האדמה, הוא רוצה להיות בן חורין, ולכן הוא דואג לנתק קשרים מהאל ככל האפשר. אבל האל מנהל מאבק ממושך, להביא את האדם לאט לאט אל הגישה הנכונה. הגישה הקובעת את האדם כעלול, כמקבל, כמחובר מראש לאלהיו.

אדם יכול להיות מורכב משתי גישות גם יחד, כלומר, לחשוב שהאל מתעניין רק בדברים מסויימים, וכך לצמצם את שותפותו בחיי האדם, ולהותיר לאדם מרווח טריטוריאלי רחב להחלטות עצמאיות. גם על זה מתנהל המאבק, האל באמת שותף ומתעניין בכל שטחי החיים של האדם ולא רק בחלקם. כמו כן אדם יכול להחליף את הגישות כהרף עין, לקבוע את עצמו כך, ולאחר מכן כך. ולכן אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנסה בו רוח שטות.

קין והבל

קין והבל, נפקא מינה ראשונה, כדי להבין את עומק שרשיות התפיסה הזאת. יש לחקור, 'הצדק והמוסר', כלום הם דברים מוחלטים, יש להם אובייקטיביות, או שמא הם יצירי רוחו של האדם בלבד? אם אנו חושבים שהאדם הוא כאן בלעדי לגמרי, הרי אין שום דבר מוחלט, כל הצדק והיושר, המשפט והמוסר, זה מפני שאני כך חושב, אז בוא ונחשוב אחרת, בוא ונקים דור מבול, בוא ונחוקק חוקי סדום. מי אמר שאסור להרוג? אם זה מתאים לי עכשיו אני יהרוג את מי שעומד בדרכי. מאי חזית, נקיפות מצפון? נהרוג גם את המצפון [עיי' ערך נאצים], שעומד לנו לאבן נגף עם כל ההתקדמות וההתפתחות של שאר השאיפות שלנו. אני רוצה לכבוש, רוצה לשלוט, רוצה עליונות, את כל השאיפות הללו לא אוכל להגשים במושלם אם אמשך ואשמע בקול מצפוני המיצר את צעדיי.

אבל אם יש כאן בעלים בעולם, הרי צריך לשאול מה דעתו, אנחנו לא חיים כאן לבד, האל מתעניין גם הוא במעשינו ובנו, חברי הוא יציר כפיו כמוני, והוא נמצא כאן מדעת בעל הבית. **הערכים המוסריים הרוחשים במצפון** **המצפון, אינם יצירי רוחי שלי, אלא יצירי הרצון האלוהי.** כי עד כמה שההכרה שלי בנויה על יסוד זה, הרי כל מה שרוחש בתוך לבי קיים בפיקוח אלוהי, עבירה על צו המצפון היא עבירה על הרצון האלוהי. תפיסה כזאת, אינה מאפשרת רצח כלל ועיקר, המוסר אינו ענין שלי בלבד, ואני לא משחק איתו פלסטלינה. את הקנין והשלטון ושאר השאיפות⁸, אצפה ואייחל לקבלם בצורה הנכונה, בצורה שאינה נוגדת את צווי הערכים המוחלטים, סוף סוף קניני ושאיפותי האחרות אף הן ענין של האל, אם ירצה יתנם לי, ואם לאו לאו. זה שלא כענין, לעבור על רצון האל כדי

⁸ "אע"פ שקין והבל נתווכחו על דברים כמו מקום ביהמ"ק כמ"ש חז"ל, וכפי שכ' בפסוקים חרה לו על קרבנו שלא נתקבל, את כל זה אפשר לעשות גם לצורך הקידום והקריירה האישית, אפשר גם את קבלת הקרבן והצלחת דברים מקודשים לראות כאמצעי לגאווה ושלטון [ודברים כאלו יש עד היום ותורה ע"מ לקנטר כו']. ושים לב שקין לא נתן מן המובחר, מפני שלשיטתו האל "מגיע לו" קצת, אבל הוא לא הציב אותו כדבר המרכזי ביותר כאן בעולם. כל זה לפום דרגא דילן.

להשיג משהו, הרי זו כל עיקרה של התפיסה, זהו כל יסודה, שההצלחה של אדם תלויה ברצון האל ולא בבלעדיות שלו. התפיסה הזאת כוללת את ההנחיות הברורות למעשים נכונים מתוך תפיסה זאת. אי אפשר לומר שהתפיסה היא אחת והמעשים הם אחרת. מהותה של תפיסה היא, האופן שבו אנו קובעים את חיינו, וחיינו הם המחשבות והמעשים. זאת לא "דרך" לחשוב כך ולעשות אחרת [וזה באמת לא אפשרי], דרך היא תפיסה יסודית שעל פיה אנו קובעים ומעצבים את המחשבות, את המעשים, הכל.

"השומר אחי אנוכי"? אם אתה לא רוצה שהוא ימות, שמור עליו אתה! למה שאני אשמור עליו? הוא עומד בדרכי, מפריע לי, אני רואה חובה לעצמי לשמור את נפשו של חברי, אני צריך לשמור על עצמי בלבד, כל אחד ישמור על עצמו ויסתדר.

אבל האלהים חושב קצת אחרת, הוא דורש מהאדם ורוצה שכל אחד אכן יהיה "שומר" של אחיו.

דור המבול

קשה לצייר מה טיבו של יצר עבודה זרה, יש כמה נוסחאות ואל לנו להכנס יותר מידי לתאוריות פרטיות. אבל בפסוקים יש לשון, "מעשה ידי אדם". שים לב, האדם עושה את האל, ולא האל את האדם, כלומר אדם אינו מעמיד את עצמו כעלול מראש מקדם, אלא להיפך, האדם הוא הקובע מי יהיה האל שלו.

יש צורך בסיסי לאדם באל, יש לו בעיה - בפרט אחר הקללות של אדה"ר - הוא יצור בעל השגה חזקה מאד, ומצד שני הוא חלש מאד ביכולותיו לממש את שרידתו. כלומר קיימת אצלו סתירה בין ההשגות שלו לבין היכולות שלו. כיון שהוא משיג עד כמה הוא חלש, שלא כנמלה שאינה יודעת את חולשתה - זה יוצר סתירה בנפשו, הוא אינו יכול לסבול זאת שהוא חסר אונים נגד פגעי תבל, נגד מלחמות, נגד קושי הפרנסה, נגד הסכנות אשר הוא עלול להם גם אם לא נתקל בהם כל חייו, מכל מקום הוא עלול תמידי לסכנות קיום. איך פותרים את הבעי' הזאת, לפי הגישה המניחה את התעניינות האל מראש, בעיה כזאת אינה מתחילה כמובן, כי יש באמת אל יחיד בעולם משגיח על כל הפרטים, והכל שלו. אבל לפי גישת הבלעדיות מה עושים? עושים אל בידים, נפלא מאד, אנחנו מחליטים מי הוא האל, יש הרבה אלים, לכל דבר יש את האל שלו, האל בקושי מחייב אותנו. אנחנו קובעים את גבול סמכויותיו של כל אל, לא נוח לך עם האל הנוכחי? אין שום בעיה, כנס ל'רשת עשה זאת בעצמך', וקבל ערכת חומרים להכנת אלים, או לחילופין בחר לך אל מוכן מתוך קטלוג עשיר של 'תרח תעשיית אלים בע"מ', קח לך אל חדש שיהיה לך הכי נוח איתו. החירות של האדם נשמרת, ואת בעיית החולשה פתרנו באמצעות אלים מעשי ידי אדם. [משמע שהיה מקום בהכרה לתפוס את האלילים כמשמעותיות של תוקף, מעין גלולת הרגעה. בגמ' כתוב שהיו מתפללים לע"ז והיו נושעים, הקב"ה עשה את זה כדי שיהיה ניסיון. אין לנו ידע מה בדיוק היו הכוחות הללו].

יש כאן עוד ענין עמוק, בעבודה זרה יש קשר "פיזי" עם האל, הוא קיים כפסל, כתמונה. והנה יצר של עריות לא נתבטל, האינך רואה כאן איזו השוואה בין היצרים הללו, "מה שאני רואה זה מה שיש", זהו בעצם החטא של עריות. הלא המצפון נוקף נגד העריות רואה בזה מעשה מכוער ואינו תואם את ערך כבודו של האדם, [הוצא את התאווה מן המעשה ותמצא את עצמך מואס בו ורואה בו נמבזות גמורה] והיצר תוקף בעד העריות, ובמה יפה כחו של היצר? כי הוא חושני. הוא מפריד את החושניות מן המצפון, מרכז את האדם "רק" בחושניות, וכך מכה אותו בסנוורים. חושניות הוא דבר השייך לגישה הבלעדית, אם אני כאן לבד, הרי שאת החושים יש לי לבכר תחילה. החושניות היא העיקר, כי היא הדבר היותר חזק מבחינת החיים, את כל השאר צריך לסדר כמובן, צריך להפעיל את השכל כדי שלא נטמין לעצמינו מלכודות עתידיות עם מעשים של שטות, אבל באופן עקרוני, שיטת הבלעדיות דוגלת בחושניות יתר.

הגישה האחרת, מבכרת את הפנימיות יותר, שהרי חושניות זה מה שיש לנו, אבל הקשר שלנו עם האל, אינו חושני. מה שאנו רואים הוא חלקי בלבד, לא הכל מתחיל בי ונגמר בי, המציאות היא רחבה הרבה יותר. המצפון והתבונה הוא דבר טהור שאסור לזלזל בו, הוא החשוב והיקר ביותר עבורינו כי הוא ערוץ התקשורת שלנו עם רצון האל. עריות, כשהיצר תוקף עליהן, זהו ההיפך ממש מכל עיקר הגישה הזאת. מה זאת אומרת לסנוור אותי עם חושניות ודחפים חזקים כל כך? תן לי לבדוק בקור רוח, אם המעשה הזה מתאים לי לפי ערכי שאני מעריך את עצמי, לפי רגשי המצפון העדינים, לפי מיתרי השכל הנעימים הנטועים בי [במילים אחרות: הנח לי ליצור קשר עם אלוהי, ולברר את דעתו], אשפוט על פי הכלים הללו, ולאחר מכן אחליט על מעשה זה אם אעשה אותו ואיך אעשה אותו.

דור המבול, הם קבעו את עצמם בעולם בצורה בלעדית ביותר, אין אלהים, אין כלום, אנחנו עושים מה שעולה על רוחינו נקודה. עד היום היה לא מקובל לגלות עריות, מה הבעי' אנחנו נהפוך את זה למקובל וזה יהיה מקובל! משהו יגיד לנו מה לעשות? הרי כל המושגים הללו מקובל ולא מקובל, הם ענין של האנשים שחיים כאן, "זה לא מקובל אצל האנשים", ומי הם האנשים? אנחנו! אז הבה ונחליט שזה כן מקובל.

האל עושה צעד מצידו, אחרי אזהרות חוזרות ונשנות, [בתורה אנו לומדים על האלהים, באיזו סבלנות הוא מתנהג עם בריותיו, כמה זמן ממתין להם, שמנה מאות ושלישים שנים היו לנו בתי מקדש, ורוב התקופות היו עובדי ע"ז, כמה זמן עד שנחרבו הבתים]. הוא מראה להם שהוא "כן" בעל בית. שיש לו כאן רצון, שמעשיהם יובילו אותם להיפך הגמור ממה שהם תכננו, אבדון וכליון יגזר עליהם, לדראון עולם, יכירו וידעו שיש כאן מנהיג.

הוא משאיר אדם אחד, שהיה תמים, את האלהים התהלך נח שים לב למילים, ההתהלכות של נח בעולם היתה ההתהלכות את האלהים, חיינו היו מתוך הנחה זו שיש אלהים בעולמו, הוא עיצב את כל התנהגותו על יסוד זה. אדם זה גידל כך את משפחתו, ולכן זכו להינצל הוא וכל משפחתו.

המבול היה דחיפה לאנושות, זה אירוע מצמרר, כל העולם כולו, כפשוטו ממש, כל העולם מים. אתה יכול לצייר את זה? היו כאן חיים, היה כאן אדם שהתרכה, בנה ערים, נטע כרמים, פיתח טכנולוגיות [תובל קין לוטש כל חרש נחושת וברזל] מי אמר לך שלא היו להם מחשבי על וננו טכנולוגיה? בגלל שהארכיאולוגים עדיין לא מצאו שבבים מדור המבול? פיתח תרבות של מוזיקה ורוחניות [הוא היה אבי כל תופש כינור ועוגב]. כלום לא נשאר, איזו השפלה. צייר לעצמך את נח יוצא מהתיבה, הוא ראה את העולם לפני הדיאטה ואחרי, היום הם שמנה אנשים בסך הכל בעולם כולו!!! כמה שינוי בתודעת האדם למן האירוע הזה, כמה שח גבהות האדם. העולם לא שלו בכלל, הוא פגיע עד כדי כליה כמעט, דיכאון ממש. האל עשה כאן צעד למען האנושות, המבול השאיר רושם עצום בעולם, כתוב ברש"י שהאומות גדרו עצמם מן העריות אחר המבול. נח עשה ברית עם ה', מה הפירוש ברית? בברית תמיד יש שני צדדים, הקב"ה הבטיח שלא יהיה מבול, זה היה מפני שהעולם הבטיח שהוא משנה תפיסה! העולם התקרב אליו, והוא התקרב לעולם.

נח משקם עכשיו עולם חדש, עולם שבו חושבים קצת אחרת. הוא מקריב קרבן, כעת הוא האדם החשוב אשר מעותד לעצב את העולם החדש. הבורא מתרצה לקרבנו, מריח את ריח הניחוח, מתקרב לעולמו יותר, כורת ברית. נח מוסר את סיפור המבול מדור לדור.

נולדים עוד אנשים, העולם משתקם ומתפתח מחדש, עם הכרה עמוקה שיש כאן אל יחיד מושל ומשגיח. ואז קם אדם בשם נמרוד, ומתחיל לקרר את האוירה של יראת אלהים, שנוצרה בעקבות המבול, מתחיל להמריד את הבריות נגד המקום, איזו עזות פנים. יודע את ריבונו ומתכוון למרוד בו. דבריו נופלים על אזנים כרויות, סוף סוף האדם חפץ בחופש, בחירות, והעולם מתחיל שוב לשקוע לאט לאט בכפירה שלו.

דור הפלגה

"ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים". האדם בהצטרפו והתקבצו לאישים רבים אינו מגדיל את כוחו במשוואת החיבור (פלוס) אלא במכפלה מסובכת, שנותנת כח אדירים לכלל. אחר ההשפלה של דור המבול, החליטו בני האדם, "לעשות להם שם". כוונתם היתה לחזק את מעמד האדם על האדמה, לתת לו עוצמה, וזהו מרד בה', זאת כעין מלחמת עצמאות של האדם. [כתוב ברש"י שהם רצו להלחם עם הקב"ה בשמים, אנחנו לא מבינים בדיוק מה הם חשבו, מן הסתם לא היו יותר טפשים מאריסטו שהבין שהקב"ה הוא אין סופי, אבל פשוטו של מקרא מורה שהם רצו לחזק את מעמדו של האדם, וכוונתם היתה למרוד בתלות האדם באל]. יותר מזה, האדם הוא מין בין המינים. כלומר, יש אדם פרטי, ויש "האנושות". כאשר כל המין הקרוי "אדם" מתקבץ ועושה לו שם, יש לזה משמעות אחרת לגמרי מאשר "הרבה בני אדם" שעשו להם שם, זהו מהלך של "האנושות" ולא של "הרבה אנשים" בלבד. לפי הנראה מהפסוקים שהקב"ה ירד ואמר "ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות", מבואר שהיה להם מעלה גדולה בענין זה, הם ניצלו את אחד מסודות הטבע הכמוסים.

שוב הקב"ה מכה באדם, מבבל את השפה, איזו מכה, לא יאומן כי יסופר, נפצו על פני כל הארץ, כמה השפלה יש בזה, כמה חולשה. [תאר לך ישיבה אחת גדולה עם עוצמה אדירה, שמתפצלת בבת אחת לשבעים ישיבות (לא לשתיים), איזו השפלה יש בזה] האדם אינו יכול עוד להתאחד, האדם יכול להתרבות רק בקבוצות

נפרדות, כל קבוצה יש לה מערכת שפה משלה. כתוב כאן על השפה, אבל זה לא רק ענין של שפה, מבחינה טכנית אפשר למנות מתורגמן בכל אומה ולקשור כמה אומות למטרה אחת. אבל השפה היא גם ענין של תרבות, נפוצו לשבעים מיני תרבויות שונות, וזה לעולם ועד לא יתאחד עוד, לכל אומה יש תפיסה משלה, סגנון חיים משלה. עד עצם היום הזה, אי אפשר לארגן את כל האנושות לכדי כלל אחד. כל קבוצה שתחליט לעשות משהו, זה לעולם לא יהיה "האנושות", תמיד יהיו אנשים אחרים, עמים אחרים שיתנהגו אחרת. תמיד זה יחשב ש"עמים מסויימים" עשו כו"כ, אי אפשר לאף אחד לייצג את האנושות.

פילוג התרבויות, יצר פירוד עמוק בין בני האדם, הם עסוקים במלחמות על כבוד, מי תהיה האומה המרכזית השלטת בעולם, כל אחד רוצה לכבוש יותר שטחים כפי שהדבר נמשך במשך כל ההיסטוריה. כי הפרשי התרבויות והלשונות יוצרים חלוקה כאילו שני עמים הם שני מינים של יצורים [במדה מסויימת] ולכן הרצון לשלוט זה על זה [להראות את כח תוקף התרבות של העם השולט] חזק יותר מהרצון להתאחד זה עם זה, מה שאין כן לפני דור הפלגה, ודו"ק בזה. [הערה: מה שכ' קודם לכן בפרק י' פסוק ד' מאלה נפרדו איי הגוים בארצתם איש ללשנו למשפחתם בגויהם, קאי על אחר שהקב"ה בלבל שפתם, נפרדו באופן זה]

כבר יש כאן עוד השפלה של האדם, והתקדמות בכניעה לאלהים. אבל עדיין לא הושלם, סוף סוף היצרים מאחדים את בני האדם באיחוד מסויים. ורוב העולם חושב שעדיף לעבוד אלילים רבים, עדיף להרחיק את האל האחד מן האדם. סוף סוף, האדם עדיין בכח המרי שלו, מחפש עצמאות.

אברהם אבינו

אברהם אבינו, זריחת השמש של האנושות. קם פתאום אדם, שמשנה את כל התפיסה ועוקר אותה מהשורש לגמרי לגמרי. תאר לך שהיום יקום אדם ויחליט שאין שום צורך ללבוש בגדים, והוא ינהג כך הלכה למעשה, ויקח אחריו הרבה אנשים. נראה לך שזה יכול לקרות ביום אחד? כולם רגילים להתלבש מכף רגל ועד ראש, ובבת אחת בא משהו והולך ברחוב ערום, והוא עוד מכריז שזה האמת והוא לא מתכוון לעשות חשבון לאף אחד! זה היה מצבו של אברהם אבינו בעולם, אנשים שקועים בעבודה זרה, שקועים בתפיסת עולם כל כך יסודית של חיים מתוך הפקרות. מה זאת אומרת, אתה תבא ותשנה כאן את כל העקרונות? השתגעת? ידעו שיש ישיבה של שם ועבר, אבל הם לא עשו יותר מדי רעש, ישבו שם באיזה בית מדרש, ושמרו את הגרעין הקדוש של החכמה שירשו מאדם הראשון. כל עוד הם לא סוחפים אחריהם, זה לא נורא.

האלהים רואה את טוהר ההכרה של אברהם, רואה בו את השורש הזה של גאולת האנושות. הוא מהיום האדם אשר מביא לעולם את התפיסה החדשה, האלהים קושר בינו לאברהם קשר אדוק, מנחה אותו לפרוטרוט. אברהם מסתובב בכמה מקומות, כל מקום שהוא הולך נהיה רעש, האלהים עושה לו ניסים, הוא צובר כח, עוצמה, מתעשר, מחכים, העולם מתחיל להבין שזה לא פשוט. יש כאן משהו שעושה מהפכות, הוא אינו איזה תמהוני שולי, הוא אדם חשוב ביותר, מי שמעריך עושר, הרי יש לו עושר. מי שמעריך חכמה, יש לו חכמה, בקי בכל חכמת האיציטגנינות המזלות והכוכבים. מי שמעריך גבורה, הוא גם איש חיל מנצח במלחמות, נעשים לו ניסים גדולים. יש כאן "מאן דאמר" חדש בעולם, מאן דאמר שכל ענינו הוא לעקור את התפיסה האנושית המקובלת, ולהנחיל תחתיה תפיסה אחרת לגמרי, שאמורה לשנות את כל דפוסי החיים שהורגלו אליהם כבר מזה עשרה דורות מאז המבול.

הרצון הכי חזק שיכול להיות לאברהם הוא, זרע של קיימא. אם יהיה לו ילד, הוא יוכל לגדל אותו על ברכי החינוך הטהור, להמשיך את התפיסה הקדושה הלאה, לפתח אנושות חדשה, צרופה, נקיה מכל התפיסה העקושה של כל בני דורו. הקב"ה מבטיח לאברהם זרע, מייעד את זרעו של אברהם להיות הגרעין הצרוף של האנושות. הלא אברהם מתכוון לחנך את בנו על פי השקפותיו הקיצוניות, ילדים שהתחנכו מילדות בהשקפה כזאת על פי חינוך של אביהם, אבא קיצוני שאינו עושה חשבון לאיש, ועושה רעש בעולם על דעותיו הקיצוניות, על ילדים כאלו אפשר לסמוך. אמנם הבן של הגר נטה מן הדרך, הוא העדיף ללכת עם רעיון החירות. אבל הבן של שרה, יצחק, הוא הזרע הקדוש, שהתחנך על ברכי אב ואם אדוקים, כי ביצחק יקרא לך זרע.

כל הניסיונות של אברהם אבינו, נועדו ללמדינו, מה פירושם של חיים חדשים אלו, מה משמעותם של חיים על פי הכרה יסודית זו. כל מה שנראה כדבר הכי רחוק שאדם יכול להעלות על דעתו, בטל ומבוטל לנכח גזירות האלהים. עקידת בן על מזבח, אחרי שנוצרה מערכת קשרים כל כך חמה ולבבית בין האלהים לבין אברהם, איזו

מכה, במקום הכי רגיש, הבן היקר והאהוב, שהוא המיועד הגדול להמשך הדרך, בדיוק אותו לשחוט בשביל קרבן? חסרים כבשים בעדר?

אברהם צריך ארץ מיוחדת למשפחתו, ארץ ששם יחיו, בצורה הזאת, ולפי התפיסה החדשה הזאת, מקום שיהיה רק שלהם ואף אחד לא יפריע להם. להקב"ה יש עצה עמוקה בענין הזה, הוא רוצה שהזרע של אברהם לא יתפתח באופן טבעי בארץ מסויימת ויכבוש אותה לאט לאט - כמו כל המשפחות שהתפשטו על כדור הארץ. זה לא יהיה מספיק חזק, אנשים יתרגלו לעובדה שיש איזה שבט שחי כך, התחיל ממישהו אחד, עד שנהיו עם שלם, לכל עם יש תרבות משלו, אז גם להם יש איזו שהיא תרבות של אל אחד וכו'.

האלהים חפץ לנצל את יקיריו כדי לזעזע את האנושות, הוא רוצה שהעם הזה ייווצר בבת אחת, באופן פלאי, שכל העמים יתמחו מה קורה כאן, מי זה העם הזה שנוצר פתאום ומפחיד את כל העולם. איך יוצרים עם בבת אחת? יש פתרון, מספחים אותו לעם אחר, שם נותנים לו להתרבות, הם מוגדרים שם כ"עבדים", עבדים לעולם אין להם צביון של עם. אף אחד לא שומע עליהם, הם לא מאורגנים בכלל, סדר היום שלהם מורכב בסך הכל מנהלי העבודה הקשוחים שמוטלים עליהם. בקיצור, קבוצת אנשים שאינה שווה כלום. ואז בפתאומיות מוציאים אותם משם, והופכים אותם לעם עצמאי, עם שעושה רעש, עם שמפחיד את האנושות כולה. יזכרו אז ההיסטוריונים וזקני האומות, שהיה פעם אחד בשם אברהם, נהיה קצת שקט ממנו, חשבו שהכל נרגע. עכשיו הוא מכה שוב באנושות, יש לו אל שונה מכל העמים, הוא דבק בתפיסה שאל אחד מנהל כאן את הכל. והוא מצליח, בצורה ניסית, בצורה פלאית, אי אפשר להשאר אדישים לנוכח תופעות כאלו. [יש גם טעם מצד עם ישראל עצמו שהיה ראוי לו לעבור בתוך מצרים, המכונה בפסוקים "כור מצרים" היה שם איזה בירור מסויים, אבל כעת נתרכז במהלך הכללי יותר של העולם ולכל דבר יש כמה אנפין]

[אע"פ שבמצרים היו עם ישראל עובדי ע"ז, אבל הואיל ובמשך חמשה דורות רצופים ואולי יותר מאז אברהם ועד לשיעבוד הם היו מחוברים חזק מאוד להשקפתו של אברהם, אדם לא עוזב כ"כ מהר את מסורת אבותיו שהשתרשה כ"כ הרבה דורות, לכן לא אבד מהם השורש הזה כלל, אע"פ שנתדרדרו בפועל ובמעשיהם, מכל מקום הדבר לא השפיע בצורה משמעותית. ולכן היה הדבר בנפשם כתקיפות היצר חד פעמית בכל פעם ופעם, אבל זה לא הפך להיות חלק מהאישיות שלהם] [כתוב בהגדה שהיו ישראל מצוינים שם ובמדרש אי' שלא שינו את שמותם מלבושם ולשונם. הדברים המייצגים את התדמית האישית, בהם לא רצו להתחבר לע"ז]. ועוד טעם כי הם היו דוויים וסחופים בטורח וקושי השיעבוד, כך שהם לא היו שוים כל כך הרבה כדי להיות 'בעלי דעה', לא היתה להם האפשרות לעלות על קתדרה או להתרווח על ספות עור בפיתוח גישות חיים והגדת דעות כרס, בסך הכל חיפשו קצת פורקן מעבודות הפרך, והלכו לעבוד קצת ע"ז בסוף היום [היתה הנאה לעבוד ע"ז כל עוד יצר של ע"ז היה קיים].

[אחי הכן נא מחשבתך כי אפשר שאתה מקיים כאן בקריאה הזאת מ"ע דאורייתא של זכרון יציאת מצרים ומצוות צרי"כ וצ"ע בזה]

הקדמה ליציאת מצרים

עבור רגע לעולם העכשווי שלנו, כל אפצ"י של אחמדניג'ד מסעיר את העיתונות, כולם במתח. במגדלי התאומים נהרגו בסך הכל 3000 איש, פחות מהרוגי תאונות הדרכים בשנה בארה"ב. אבל היתה זו מכה אדירה לאמריקה, כי אנשים עשו את זה מתוך עוינות, מתוך איבה. אם זה היה קורה כאסון טבע, לא נורא, היו מתאוששים מזה מהר. אבל ההשפלה הזאת, שיבא איזה מוסלם וישפיל אותנו ככה בגלל דעות קיצוניות? היו לא תהיה! העולם התוודע לקבוצה של מיליארד מוסלמים, שבעצם לא מכירים בכלל בכל רעיון הדמוקרטיה והחירות של האדם. מתוכם עשרות אלפי קיצוניים שמוכנים להלחם עד כדי התאבדות כדי להפיל את מעצמות החופש. וזה טורד את מנוחתם של מאות מיליוני אנשים שדוגלים בחופש פולחן, וחירות האדם, ואינם מוכנים בשום אופן לשמוע ולהתדיין על נכונותה של דת זו או אחרת כל עוד היא מנסה לכפות את העולם לדעה קיצונית. [אין ספק שהמלחמה של המוסלמים היא בעצם על שלטון וכבוד, והדעות אינם אלא כיסוי, אבל הא גופא, עצם זה שקם עם אחד שמתחיל להגיד מה נכון ומה לא נכון, זה כבר פגיעה אנושה בכבודם של האומות האחרות כי הכבוד מלווה תמיד בדעות ואידיאלים]. הישמעאלים של דורינו, כשהם מתפתחים וצוברים תאוצה בזכות הנפט, העולם מתחיל להתעורר, הכל מתהפך, ויכוחים על דעות בין איסלאם קיצוני לבין דמוקרטיה וחופש, מזעזעים את אמות הסיפים של המעצמות.

כך אתה צריך לצייר את ההיסטוריה של אותה תקופה, הכל אותו דבר, רק בלי טכנולוגיה כמו שלנו [אבל עם טכנולוגיות של כישוף שאין לנו שום מושג על עצמתם], האדם היה ונשאר אותו אדם, אותם יצרים, אותם מלחמות. העם הזה שבא להחליט שיש אלהים בעולם, מפריע לכל אלו שחושבים לא כך. צייר את זה כמו השאיפה של המוסלמים לכבוש את אירופה וארה"ב. כך היה הרעש בעולם באותו זמן, והרבה יותר מזה. אתה חושב שפעם אנשים לא התעניינו בחדשות? יצר הנייעס התחדש רק היום? אינני יודע מה היו האמצעים שלהם לתקשורת המונית [יכול להיות שהיתה שרשרת אנושית שהעבירה את המידע או יוני דואר או רצים או כשפים אי אפשר לדעת], אבל אין ספק שהיתה מערכת כזאת, וכולם ידעו על הדברים הגדולים שקרו, כך משמע בחז"ל.

יוצאים ממצרים, עם שלם חוטף מכות נאמנות, מכה אחרי מכה, ועדיין פרעה בדעותיו הקדומות "מי ה' אשר אשמע בקולו, לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח". מה הפי', פרעה לא התפלסף מימיו? הוא לא יודע שיש בורא? כן, אבל כבר הקדמנו שזה לא שייך, לא ידעתי את ה' הוא לא מסכים להשתחרר מגאוות הדעה של האדם. איך הוא מסביר את המכות? אז מחליטים שמשה רבינו הוא מכשף גדול, והוא עושה כשפים מיוחדים [טכנולוגיות מיוחדות שהוא פיתח במדין או משהו כזה]. הקב"ה מכביד את לבו ומחזק אותו להמשיך בדעותיו הקדומות מטעמים ידועים [ע' במפרשים]. עד שהמכה מגיעה אליו, מכת בכורות, הוא כבר מתחיל להבין שזה רציני, ומשחרר אותם. [שים לב שברגע שזה נוגע לעצמם ובשרם, הרשעים מפסיקים עם התיאוריות והסיפורים שלהם ונכנעים, כי הם יודעים היטיב שהם חיים בשקר. וכך זה עד היום, ע"ש שבתי צבי שהתאסלם ברגע שאיימו על חייו]. הקטעים הבאים היו נכתבים בעיתונות של היום אילו היתה יציאת מצרים מתרחשת בדורינו, ולכן ככל הנראה כך היתה האווירה בעולם בשעת יציאת מצרים האמיתית, האדם הוא אותו אדם כמ"ש. כעת סיקור של יציאת מצרים מהצד של העמים.

יציאת מצרים והמכות

האנושות פעורת פה, כל העיתונים קריקטורות, **מרד עבדים ענק במצרים!** העבדים, שבט שייך למשפחה אחת, הם נכדים של אברהם העברי במקור, אך כבר תקופה ארוכה שעזבו את מסורת סבם הקיצוני, ועבדו את אלילי מצרים. וודאי לא יחזרו על הטעות של סבם שהלך בכח נגד האנושות, הוא גרם ליחסי עוינות בין שבטו לבין העמים, וזה היה גורלם של נכדיו להיות עבדים למשך מספר דורות.

מנהיג הקבוצה, אדם בשם משה בן עמרם, מחשובי שבט העברים הנהיג ומנהיג כעת את המרד על ידי ניצול חולשות זמניות שפקדו את מצרים והפעלת לחץ על השלטון. משה הוא יליד מצרים, חי גם במדין, את אשתו ציפורה נשא במדין. אביה של ציפורה הוא כהן חשוב במדין ועבד הרבה אלילים. מכיריו מספרים כי משה הוא אדם חכם מאוד, אציל נפש, ועוזר לנדכאים.

מצרים עברה בתקופה האחרונה מספר אסונות בתחומי החקלאות והבריאות, במשך מספר ימים התהוותה שם היעדרות יאורית והם סבלו ממחסור במים נקיים. התרבות פתאומית של צפרדעים וכינים כנראה בגלל תקלה במערכת הרבייה של בעלי החיים [א.ה. אני משער שהם דיברו בשפה של כשפים, אבל אני מדבר בשפה שלנו]. קבוצה של חיות רעות השתגעו ונכנסו לתוך ישובי מצרים, ככל הנראה היה איזה גֶן בעייתי שגרם לחיות באיזור לאבד את כושר הניווט, ולכן הם נכנסו בטעות לתוך מצרים, והתחילו להשתגע. היו שם נגיפים של שחין ושל דבר, מעבדות המחקר של מצרים לא יכלו לחקור את הנגיף ולפתח את האנטיביוטיקות המתאימות, כי הנגיף הופיע במהירות ופקד את כל המצרים בבת אחת כולל הפרופסורים בעצמם. היה שם גם ליקוי חמה ארוך מאוד. ירדו שם גשמים חזקים מאוד עם ברד כבד והרסו את החיטה, ארבה אכל את מה שנשאר. לבסוף התפתח שם נגיף מעניין מאוד, שפוגע בכורות בלבד וממית אותם, מעולם לא נראו נגיפים שהבחינו בין בכורות למי שאינם בכורות. יצויין כי המכות הללו הכו בתדהמה את העם המצרי, והאוניברסיטאות במצרים ובעולם טרם חקרו את הנסיבות לבעיות האקולוגיות הקשות הללו.

המכות היו פתאומיות, ונוצלו היטיב על ידי מנהיג המרד משה בן עמרם לצורך הפעלת לחץ על השלטון. משה בן עמרם טוען בתוקף כי האל העליון אחראי על כל המכות הללו (קצת היסטוריה למי שלא יודע. לפני ארבע מאות ארבעים ושמונה שנים [ע' ע"ז ט.] היה תמהוני אחד בשם אברהם העברי, והוא ניסה להחדיר לאנושות את הרעיון המשוונה של מנהיגותו של האל העליון), פרעה השתכנע בסופו של דבר, ושחרר את העבדים. אין לראות בזה משום שיחזור של התרבות העברית של אברהם, לאחר תקופות ארוכות שבהם נכדיו עבדו אלילים וזנחו את תרבות

אברהם לחלוטין. העברים פשוט ניצלו את המצב כדי לחגוג, החליטו להפחיד את פרעה עם האל העליון, והצליחו. באופן רשמי פרעה נתן להם כמה ימים לצאת להתאורר קצת, אבל כל אחד מבין שעומדת לפנינו כניעה מצרית ראשונה מסוגה, מלך של מעצמה נכנע לפני קבוצת עבדים. כנראה פקדו אותו בעיות נפשיות קשות בגלל הלחץ האקולוגי שארצו היתה נתונה בו, והוא פלט מילה אחת שגרמה לכל הבזיון הזה.

אף עיתונאי לא נותן למצרים סיכוי אחרי כל החורבן המורלי שם, העם המצרי שבור לגמרי, הכל התמוטט, יקח למצרים כמה שנים להתאושש מהאסונות שפקדו אותם.

סוציולוגים מעריכים כי יקח לעבדים זמן רב להשתקם, מן הסתם יבקשו סיוע הומניטארי מהאומות הסמוכות, אך אין סיכוי שמאן דהוא ירצה להסתכסך עם מצרים, מצרים היא ספקית הסוסים הגדולה בעולם ומרכז לימודי הכשפים. אף מדינה לא תהיה מוכנה לניתוק קשרים עם המעצמה תמורת סיוע לעבדים שמי יודע כמה זמן הם יחזיקו ומה יצא מהם. לכן צופים מומחי סוציולוגיה מהקולג' הגירגשי לסטטיסטיקה, כי בשעה שיגמר המזון שהצטיידו בו כשיצאו ממצרים, יוצרו מריבות פנימיות על מה שנשאר ולאחר מכן יתפזרו לאחדים ממש, יברחו את גבולות המדינות הסמוכות ויטמעו בין העמים. העבדים עשו כאן מהלך פזיז מידי, לא מתוכנן, מה הם יאכלו בדיוק במדבריות [כמה אוכל הם יכולים לקחת איתם ממצרים?] איך הם יתארגנו, העיקר לברוח לברוח כמו ילדים.

לעת עתה העבדים צועדים בקבוצה, יש להם איזשהו מין גוף תאורה שהם משתמשים בו בלילה, כנראה דלק מטוסים מזן משוכלל מאד, זה נראה כמו עמוד של אש. ובמשך היום הם מנווטים על ידי טכנולוגיה אחרת, משהו שנראה כמו ענן. מנהיג המרד משתמש באמצעים הטכנולוגיים הללו עבור הניווט של הקבוצה. עכ"ל עיתון "כנען טיימס".

פרעה מקבל החלטה, רודפים אותם! שום דבר לא יעזור, אנחנו נחזיר את גאוות מצרים כבראשונה. הוא מחזק את החיילים, מבטיח להם שלל, קידום אישי. חייבים להחזיר את גאוות מצרים, איזה בושות, כל העולם מסתכל.

פרעה יצא עם שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים לרדוף את העבדים המורדים,

מומחים צבאיים מסבירים שהעבדים סגורים מכל הכיוונים, הם הולכים קדימה אחורה, הם לא מתוכננים, אין להם שום כיוון. אין להם שום סיכוי להלחם במצרים מכיון שהם לא למדו שם מלחמה, עד לא מזמן הם עוד עבדו שם עבודת פרך. כך שפרעה ככל הנראה יצליח להשיב לעצמו את כבודו האבוד. כולם מדברים על המהלך הטפשי של המרד, כמה שהוא היה לא מתוכנן, איך הם הולכים לנחול מפלה.

כל הכתבים של כל העיתונים מכל העולם, עומדים וצופים במחזה, מחכים לראות את העבדים המורדים מוכים וניגפים לפני רכבי ברזל, לפני חיילים מיומנים היטיב. הנה הם, המצרים באים, הם כבר הכינו את הכתבות לילה קודם, כי התוצאות היו ברורות.

ואז..... העבדים ממשיכים לצעוד.

קריעת ים סוף

הים, הים נבקע לשנים, הם משפשפים עיניים, מה קורה כאן? רגע אחד, אולי זה קשור לגיאותרם? אולי נקרא לגיאולוגים שיסבירו מה קרה כאן. טוב נו, אין זמן, חייבים לעשות כתבה [סוף סוף יצר הנייעס יותר חזק מיצר המחקר המדעי הטבעי הראציונלי הלא כן?], מסבירים לציבור שמשהו לא מובן קרה, הים איכשהו כנראה בגלל איזה רעידת אדמה או משהו, פשוט אָה, אָה אָה אָה, אָה נקרע לשתיים נְהֵהֶהָ נְהֵהֶהָ העבדים המורדים החליטו לנצל את ההזדמנות ולהכנס לתוך הקרע שנוצר בעקבות התקרית הלא מובנת הזאת.

כן, כולם מבינים שזה קצת לוקש, כבר יותר מידי הסברים בעיתון בימים האחרונים, פתאום העיתון החליט להיות אוניברסיטה משודרת. אבל איכשהו, לועסים את זה, בולעים קצת רוק, וממתנינים לבאות.

הצבא המצרי עצר את נשימתו. פיק ברכים, אחרי כל המכות שהם ראו במצרים, המלך המטורף שלהם מוציא אותם להלחם, ועכשיו הם נתקפים בחרדה נוראה, עוד מפלה לעם המצרי, עד מתי? פרעה מתעשת, נותן הוראה להכנס פנימה, לרדוף! לרדוף! לרדוף! לא לחשוב פעמיים, להכנס! "עקרונית אין איזו סטטיסטיקה שתוכל לתת לנו נתונים אודות תופעת הטבע המוזרה הזאת של היבקעות הים, התופעה היא ראשונית וטרם נחקרה במישור המדעי, אבל אני מברך על ההחלטה של פרעה להכנס, למרות הסיכון שהוא לוקח על חייליו, כי במלחמות אין חכמות" כך מסביר 'סבתכא איבן ארפכשד' מומחה לאיתני טבע מ"מדגן יוניברסיטי".

ארבע לפנות בוקר, כולם במתח שלא הרגישו מעולם, העבד האחרון יצא אל היבשה, משה נטה את ידו על הים שיחרר שם איזה קפיץ, ו... הים שב לאיתנו. זהו זה, סוף מצרים. ברגע אחד, נגמרו מאות שנים של תהילה, הצבא המצרי מצא את מותו בתוך הים, מרכז הציביליזציה, איבדה את כל חייליה בבת אחת. היסטוריה בשידור חי.

למי הם שרים שם מהצד השני, לא ברור, שניה אחת, הם מזכירים שם מישו. איזה אל הם עובדים? רק רגע, אה, עכשיו הכל מובן. יש כאן קשר, הם נכדים של ההוא, נו איך קראו לו, אברהם. עשה הרבה רעש. אז בעצם, עכשיו זה בא עלינו מחדש... אוי ווי. חשבנו שכבר גמרנו עם זה.

קטסטרופה עולמית.

התחיל מבעיות אקולוגיות חריפות במצרים, מרד עבדים, הים נבקע, אחר כך מעצמת על נמחקה ברגע אחד מעל המפה. הפרופסורים והעיתונאים שעשו הסבה מקצועית למסבירי תופעות העולם, יוכלו להתפרנס מהיום מכתיבת ספרי ילדים. רעידות אדמה, דלק מטוסים, נגיפים. האלים של מצרים נמסו, הסבירו שזה בגלל שהם עשו שם משהו עם טכנולוגיות לייזר [והביאו ראיה שבעל פעור לא קרה לו כלום כי הוא עמיד בפני לייזר]. כמה שטויות אפשר לעכל בתקופה כזאת קצרה?

המלכים מקבלים רגלים קרות, מתחילים להרגיש לא נוח על הכסא. המעמד של האדם הולך להתמוטט, הם עובדים את האל העליון. איזה פחד, איזו חלחלה. מדובר כאן בקבוצה שמשחזרת את דעותיו הקיצוניות של אברהם העברי, הם עלולים לעורר את האל האדיר של אברהם, הולכים להמיט אסון על התרבות של האנושות. פאניקה כלל עולמית.

שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן חֵיל אֶחָז יֹשְׁבֵי פְלִשְׁתִּי אֲזַנְתִּי אֶלֹּפִי אֲדֹם אֵילִי
מוֹאָב יֶאֱחָזמוּ רָעַד נִמְגֹו כָּל יֹשְׁבֵי כְנָעַן תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וּפָחַד בְּגֹדֶל
זְרוּעֶךָ יִדְמוּ פְּאֻבָּן עַד יַעֲבֹר עִמָּךָ יְיָ עַד יַעֲבֹר עִם זֶה קִנְיָתָ

להיות בצד של העברים ולשיר את השירה הזאת...

מלחמת עמלק סיחון ועוג ובלעם

עמלק מכנס את השרים לדון בבעיית האיום העברי. השרים מדברים ומדברים, עמלק משתיק את כולם. "אני לא מבין מה הולך פה, קבוצה של עבדים דלוחים, יטילו את חיתתם על העולם, השתגעו לגמרי???" אנחנו יושבים כאן על ארץ מסודרת, יש לנו אוניברסיטאות, מעבדות מחקר, תרבות, בתי משפט, צבא, כלכלה. יבואו כמה עבדים נוודים מסתובבים במדבר, בלי ארץ בלי תרבות בלי כלום, ויתחילו להגיד לנו דעות? איבדתם את השפיות?? מי הם בכלל?! לאסוף מיד את הצבא ולהתחיל להתקדם לכיוון רפידים!!! חיייל שיעשה חכמות לירות בו מיד! מה העמים אומרים? יש להם אל עליון? את האל העליון אני מכיר דרך הפילוסופיה, יש לו שמים, מלאכים, מזלות, כל היצורים העליונים. המציאות מספיק ענקית בשבילי, יש לו מספיק מה לעשות, הוא לא ירד לכאן למרר לנו את החיים, אנחנו נראה לו שהוא יישאר נחמד אם הוא יואיל להתעסק בשלו, וישאר אותנו בשלנו. אני יורד לחסל אותם ואני אראה לכולם מה יקרה למי שיעזי להזמין לכאן את האל העליון!" עמלק מכריז מלחמה על האל העליון!!! חוצפה שלא נשמעה כמותה באנושות מאז דור הפלגה. לא סתם חוצפה, אלא אמבטי רותחת שהוא יורד עכשיו לקרר. האל העליון מכריז מלחמה בעמלק מדור דור.

עמלק מתקדם עם הצבא לפתור את בעיית האיום העברי, הממלכות מסביב לא העזו לקום מהכסא. האנושות מברכת את עמלק על הצעד הנכון שהוא עושה, אדם רציונלי, בלי פחדים מיותרים, בלי מורך לב, עושים פעולה, יורדים ומחסלים וזהו זה.

העברים הכריעו בקרב... לא יאומן. 'העבדים הנבזים' שהוא דיבר עליהם בכזה שחץ, בכזאת גאווה. איך הם חלשו אותו ואת עמו לפי חרב, כמה בושה, מהיכן הם למדו כל כך מהר להלחם? [מתן תורה באיגרת הבאה, כעת נדלג]

העברים נתקלים בדרכם בעוד מלכים חזקים מאד, סיחון ועוג, הורגים גם אותם. כל מקום שהם דורכים הם משאירים עקבות. נו מה עושים איתם, חייבים לטכס עצה, כסאות המלכים כבר מזמן הצמיחו קוצים, אין להם רגע מנוחה. אנשים מסתובבים ברחובות שפופי קומה, פרצופים מדוכאים. פחד, פשוט פחד. כל אחד יודע שהוא עלול

להיות הקרבן הבא בתור [תלוי בטירוף שיאחז במלך המקומי], כל מקום שהם נמצאים, כל האזור בלחץ, מה יהיה מה יהיה.

בלק מלך מואב היה סמוך על שולחנם של סיחון ועוג, הם כבר לא איתנו, העברים הרגו אותם, הוא מבין ש"במכות" זה לא ילך. הוא הגה רעיון גאוני, שולח קבוצת דיפלומטים לבלעם לבא ולפתור בדרכים משלו את בעיית האיום העברי, ולהשיב את הסדר העולמי על כנו. בלעם מכיר קצת את דרכיו של האל העליון, יש לו איזה פתרון איך לגמור איתם, הוא מכוון לרגע של כעס, ומקלל. האל העליון ידוע בדרכיו המדוקדקות כחוט השערה, כל הנהגותיו הם קפדניות ולא משתנות בשום אופן, אם כל יום הוא כועס, אז כל יום הוא כועס אין חכמות, בוא ונשתמש בנשק שלו עצמו נגד עמו.

אבל גם כאן, האל העליון משנה את דרכיו, ולא כועס בכל הימים הללו. מאלץ את בלעם לברך את העם העברי, הכל מתהפך מול העינים.

לאט לאט, מתחילים לעכל את העובדה החדשה, ולהתרגל אליה. אלוהי אברהם כאן! תפסיקו להתפרע, תפסיקו לנסות את כוחכם. יש לו עם שלם שהולך בדרכיו, והוא עושה לו ניסים, מנהיג אותו על כל צעד ושעל. זהו זה, זוהי העובדה החדשה. תתהפכו על המיטה, תסבלו קצת מנדודי שינה, מדיכאון, מחוסר תיאבון, תיכנסו להתקפת עצבים מידי כמה שעות, לא נורא, עד שתתרגלו לזה. ככה זה בחיים, יש דברים קצת לא נעימים.

איגרת ו'

תורה ומתנה

ג' בתשרי התשס"ט

הקדמה

המשך עיסוקינו בפרשיות התורה וגלגול העולם. דיברנו על היסוד, הכרת האדם יש לה שתי פנים, כל אחת היא היפך השנית ביסוד ובשרש. ולכן התוצאות של ב' התפיסות הללו, הם רחוקות עד מאד. האדם נוטה תמיד לראות את עצמו כמתקיים בתוך מערכת עצמאית סגורה, אינו צריך ונזקק לאחרים [אלא מה שקבע לעצמו לפי ראות עיניו והחלטתו האישית, דהיינו אלים מעשי ידי אדם]. נוטה לראות את חייו כענין אישי שלו בלבד, נוטה לבכר את החושניות שהיא הדבר היותר חזק מבחינת החיים. כל זה מפני שאין הוא רוצה לערב את האל העליון בחייו הפרטיים. שאר האלים, הואיל והם מעשי ידי אדם, האדם גם מגביל אותם עד היכן שהוא קובע, אפשר גם תמיד להחליף אל אם הוא מתחיל להרגיז. האל העליון, דורש מהאדם חוקים מוחלטים, ציוריים שהוא רוצה בהם, והוא לא מתייעץ עם האדם קודם "מה אתה אומר על חוק פלוני?" יש לו את הדרישות שלו, הוא גם שולט בכל, בקיצור זה לא פשוט להתעסק איתו. לכן האדם מעדיף להרחיק אותו מעליו, "להסתדר לבד", אף אחד לא יתערב לי בחיים.

הגישה השניה, מזמינה מראש את האל אל תוך הסובייקט האנושי, מראש אדם קובע את עצמו בתורת מקבל, מראש הוא רואה עצמו לא כמתקיים בתוך מערכת סגורה, אלא כמשיג הכל באופן חלקי, תמיד הוא מקוה ומצפה להתערבות של האל בעולמו, מבין שאושרו, חכמתו, הצלחתו, הכל בכל מכל כל, תלוי גם באל ואינו ענין של עצמו בלבד. מאז אדם הראשון תמיד היו אנשים שהתהלכו בגישה הזאת השנית, [הבל, חנוך, מתושלח, נח, שם ועבר. ומן הסתם היו עוד אנשים שלא הוזכרו בתורה, התורה מזכירה רק את החשובים] אבל הם היו אנשים שקטים יחסית ומיעוט שבמיעוט, שמרו על המסורת של אדם הראשון והעבירו אותה לתלמידיהם בשקט. עד שבא אברהם, איש חשוב מאד, והתחיל לזעזע קצת את האנושות.

האל העליון היה יכול בבת אחת להכניע את האדם ולכופף את קומתו. אבל זה לא רצונו, הוא מנהל מאבק ממושך מאז שנתדרדר האדם עם ההתרחקות וההתקבצות, הולך ומכניע את רוחו לאט לאט, כדי להחדיר את הרעיון הזה שהוא האל. הטעם שהוא מנהל כזה מאבק ממושך יש במקובלים, ועכ"פ זה לא עניינו למה בחר בעולם זה ולא בעולם אחר, עניינו הוא ללמוד את העולם שהוא כן בחר בו, במקום להמליץ לו על עולמות אלטרנטיביים. כעת על מתן תורה.

משמעות עצם המאורע של מתן תורה

מתן תורה, עוד קידום אדיר של האנושות, חידוש שלא נשמע כמותו. פתאום יש מערכת שלימה של התנהגות מאת האלהים בעצמו, ויש עם שלם שחי רק כך. עד היום הרי היו רגילים שהאדם זה הכל, וגם מי שחי על פי ההשקפה האחרת [נח שם ועבר ואברהם וכו'] הוא עיצב את ההתנהגות על פי השקפתו זאת, היתה חכמה, חכמה שהם טענו שהיא ירושה מאדם הראשון. אברהם אבינו גם "מעצמו למד תורה" הבין איך העולם צריך להיראות לפי ההשקפה שלו, אז הוא מכר לאנשים את התיאוריות שלו על השיטה, עדיין בגדר תיאוריות שאדם מוכר [אמנם אדם חשוב כאברהם, אבל אדם]. לפתע יש כאן מהפכה של ממש, האלהים בכבודו ובעצמו, יורד לעולם, מופיע, מתגלה, ממנה עם שלם, נותן להם הוראות מפורשות, איך לחיות מתוך ההשקפה הזאת שהוא האלהים. בעשרת הדברות הוא קובע את הערכים הכלליים המוחלטים, הערכים שהוא חפץ בהם, מודיע קבל עם ועולם שאין הערכים המוסריים ענין של האדם בלבד. לאחר מכן מלמד את עם ישראל את שאר הפרשיות ופרטי תורתו.

זהו זה, יש בעולם חוקה מסודרת, חוקת האל העליון. כבר לא ישיבה שקטה של שם ועבר, לא אדם אחד שעושה רעש, לא משפחה, עם שלם שאחראי על חוקת האל העליון שניתנה מאיתו מן השמים. איזה פחד, איזה לחץ, הכירו את העולם החדש, עם שלם, שנוצר בפתאומיות מפתיעה, כל תכנית חייו, כל ענינו, הוא היפך ההשקפה שהאדם היה רגיל בה עד היום. ולא רק זה, אלא שהוא יצר קשר אדוק עם האל העליון, שממנו האנושות בקשה להתרחק כל הזמן, קיבל ממנו הוראות מפורשות, האל הזה הולך עמו שלוב זרוע, עוזר לו במלחמות, אי אפשר להתעלם מזה. עם שעושה מלחמות חייב ייצוג רשמי, חייבים ללמד את החיילים של כל העמים שצריך לדעת איך להתמודד עם "האויב העברי" החדש, ללמד בבתי הספר שהעברים מנסים לשנות את העולם וצריך להתרחק מהם, כולם כבר יודעים שיש כזה עם. עוד התקדמות בתודעה האנושית.

המצוות

כל פרט בחיי העם הזה, הוא סביב הכרה זאת, כמה נימוסים והנהגות שכל עצמן מיועדות ומיוחדות ומקודשות להנחה זו שיש אלהים בקרבינו משגיה, רוצה במעשי בני"א, שופט משכיר ומעניש. כל מצוות העדות כמו שבת ומועדים, ותפילין וציצית וסוכה, כולם נועדו להכריז ולהעיד על השגחתו ועל ניסיו. קרבנות, ותפילות, מפני שהוא שופט ורוצה בשוב האדם מדרכיו, ומתרגל לאדם המבקש את קירבתו.

יש להם חותם בשרם על השיעבוד לאלהים, מקום שבו החושניות גוברת, והאדם נוטה לעשות מה שהוא רוצה. נגמרו החגיגות של דור המבול, יש חותם אות ברית. [כ"כ ברמב"ן בראשית יז ט עה"פ ואתה את בריתי תשמור וכן בכלבו סימן ע"ג בפירוש ברכת מילה שנעשה ברית באותו מקום כדי שיפרוש אדם מן הניאוף ויש נ"מ בין ברית של גרים לברית של תינוקות יהודים בברכת להציל ידידות שארינו משחת ע"ש בכלבו]. אין ניאוף יותר, זה חק מוסרי ערכי מוחלט, מפורש בעשרת הדברות.

את האיברים הכי מרכזיים של החיים המוח והלב, הם מקדישים לייחוד האל, מניחים עליהם תפילין. בכל הקנינים החומריים שלהם, מונחים עקרונות של תפיסה זו. בבגדים, ציצית וכלאים. בחקלאות, כל המצוות התלויות בארץ. בדיר, מזוזה. מייחדים לאל מצאנם ובקרים, ראשית הגז, מעשר בהמה וכו' וכו'.

כל שטחי החיים שבלאו הכי כל אומה צריכה, כגון דיני ממונות, גם על זה יש להם תורה. דיני ממונות ??? תן לאנשים להסתדר לבד, תן להם להקים חברה, למנות שופטים, מה שיחליטו לתועלת החברה, מה אתה מתערב? אבל הרי התפיסה היא שממונו של האדם הוא קנין אשר הקנה לו האל, הוא הנותן לאדם את הזכות להחזיק בממונו, ולכן הגוזל או המתנהג שלא כשורה בדיני ממונות, הוא עושה היפך רצון האל, כמו רוצח, האל רוצה שממון זה יהיה של פלוני ולא שלך^ט. וכמו"כ הגישה הזאת אומרת שתבונה עמוקה שאדם לא יכול להגיע אליה לבד, אלא אם כן ילמדו אותו, הם המשפטים האמתיים. התורה מלמדת אותנו את משפטי הממון, את הערכים המוסריים האמיתיים, כי ענינינו הוא מתוך הנחה שהמוסר הוא דעת עליון שאנחנו זוכים לדעת אותו ע"י המצפון והתבונה, ואינו יציר הרוח שלנו אינו מתחיל ונגמר בנו. [זה לא קשור למה שר' שמעון שקאפ אומר על משפטי הממון, כי כל עיקר השכל האנושי שלנו, מעוצב ובנוי על ידי תפיסות עמוקות שהתורה השרישה לנו, וסברת הממע"ה ניתנה אמנם על פי תבונה אנושית, אך תבונה של חכמי ישראל ולא של חכמי האומות]. יש סמכות לבית הדין ולמלך לסדר ולתקן את החברה במאורעות המהווים עם הזמן, אבל הבסיס היסודי לדיני ומשפטי הממון [ושעל פיו חכמי ישראל אמורים להנחות את יתר המשפטים שנותרו להם], ניתן בתורה במפורש.

באיזו דרך העם הזה רוכש חכמה? דרך כתבי הדת שלו, זוהי חכמתו ובינתו, שמעתם? אין נימוסיהם הדתיים מטושטשים כלל ועיקר, ההלכה שלהם מיוסדת על עיונים עמוקים ודקים, מדוקדקת כל פרט במקומו, יש להם כללים ברורים על כל דבר, זו לא תרבות אקראית של מסיבות וחגיגות. חיי האדם מבחינתם הם דבר מדויק מאד. גם את השכל החליטו לערבב עם נימוסים דתיים, מה הקשר?

כן כן, יש קשר, יש קשר עמוק בכל המציאות, כל עיקר רכישת החכמה אצל אומה זו, אינה מתחילה כלל מחקירות אנושיות, אלא מתוך קבלה מלמעלה מאת התורה, ובתוכה מתבוננים ומחכימים. הרצון האלוהי הוא הוא

^ט ודאי שאופן העמדת גדרי הממון הם ש'ראובן' הוא התובע נגד 'שמעון'. אבל האל הוא הקובע והנותן זכות זאת לראובן לתבוע את שלו, הוא המכיר בתביעת ראובן נגד שמעון, ותובע משמעון שלא לפגוע בזכויותיו של ראובן, שהוענקו לו מאת האל.

החכמה, הוא הוא התבונה. החכמה ודת האל הם דבר אחד, כשאדם מתפלסף בחקירות חפשיות הוא בעצם מתקשקש, הוא נוחל כשלון אחר כשלון [אריסטו הניח ששכל האדם הוא מוחלט, והוא לא העלה על דעתו כלל לבקר את הנחה זו, על סמך זה הוא ביסס את הפיזיקה שלו וכל שאר החכמות, היום כל ילד יודע שזה לא כך. ובפרט אחר ההשתוממות שפקדה את האנושות בחמישים השנים האחרונות עם גילויי סודות טבע הרחוקים מאד מתפיסתנו⁸⁷] אין לאדם חכמה הנובעת מתוך עצמו. את החכמה הוא צריך לקבל מאת האלהים. האדם מוכשר לקבל חכמה, אבל אין הוא חכמה בעצמו. עוד מכה אנושה על הגאווה האנושית, עוד הפיכת קערה על פיה.

גם בענייני אכילה יש להם ערכים. ממתי אדם שאינו רופא יאמר לנו מה לאכול? מה הקשר בין אכילה לבין דת? ממתי עלה על דעתו של איזה אדם מעצמו שיש דברים שאינם מזיקים לגוף ואסור לאכול? וכי יש סתירה בין זה שה' הוא האלהים, לבין אכילת השרץ? כן! העם הזה חי מתוך הכרה שיש חכמה עמוקה בכל נמצא בטבע, אכילה אינה ענין טכני של יצירת מולקולות ואנרגיה בגוף. חיי האדם יש בהם עומק, לכל פעולה של האדם יש מהות של רעיון עמוק, יש פעולות המשפיעות על הנפש שאי אפשר להגיע אליהם בחקירות אנושיות של תורת הנפש, יש גסות ויש עדינות. פעולת האכילה היא פעולה של הנפש, ולא רק של הגוף.

אבל הרי זה דברים שאי אפשר להוכיח אותם לעולם? נכון, לא ניתן להוכיח מתוך העולם את הרוע שבאכילת השרץ, אבל ניתן להסביר אחרי שמקבלים את זאת כעובדה. היא הנותנת! אנחנו לא חיים לפי ההוכחות של אריסטוטלס או של שימפנזה. אנחנו מכירים בחולשת האדם, מבינים שהוא זקוק לעזר מלמעלה, וכך אנו מתלמדים את החכמה האמיתית של החיים. מי שחושב שההבנה צריכה להיות מה ש"הוא" מבין מעצמו, ויכול להכריח את הדברים מתוך שכלו, לעולם לא יוכל להגיע לאמיתות הללו. אבל אנחנו משכילים לקבל את התבונה והחכמה מאת האל, דברים עמוקים שאי אפשר להגיע אליהם על ידי התפלספות חפשית, אלא על ידי שילמודם אותנו. תכניע את עצמך, תלמד, תתאמץ, ואז תבין.

כל הגישה היא בעצם הפוכה לגמרי, האדם אינו בעל בית, אינו לבד כאן, אינו בלעדי, את כל קניינו כחותיו, רגשותיו, הוא מקבל. ויטיב לקבל, ככל אשר ייטיב להכיר שהוא מקבל. החכמה אינה לא אריסטו, לא ברוך שימפנזה, ולא כל הקשקושים הללו.

האל העליון דאג להסתיר מן ההמון [רק יחידי סגולה זוכים לדעת] את הטעמים של כמה וכמה מצוות כגון כלאים והשחתת פאת הזקן וכיו"ב, כדי להראות את הגישה הזאת שהאדם עושה גם כשאינו מבין, האדם הוא יצור שהמערכות שלו אינם סגורות לגמרי בתוך ההכרה שלו, ההכרה שלו היא חלקית, והוא זקוק לעזר אלוהי כדי להשלים עבורו את הידיעות שחסרות לו מצד עצמו. הוא זקוק לכך שהאל ילמד אותו הרבה הרבה.

בקיצור, תכנית חייו של העם הזה, כל ההכרה שלו, כל התודעה והתפיסה שלו, רחוקה לגמרי לגמרי מכל התפיסה של האדם הפרימיטיבי. כבר לא אני, לא הכל מתחיל בי ונגמר בי. כל הנחות היסוד שאדם רואה אותם כהגיגותיו, כשהן נובעות מתוך תפיסת הבלעדיות של האדם - הופכות להיות אצל עם זה חסרות שחר. כי הוא עקר לחלוטין את האקסיומה הזאת שהיתה מונחת עד היום, האקסיומה שמניחה את האדם ואת שכלו כדברים עצמאיים ובלעדיים.

⁸⁷ שים לב שכל חכמה ענינה בסופו של דבר לקחת פרטים רבים, ולגלות את החוק האחד המוביל בכל הפרטים. ה"חק" הלא הוא הרצון האלוהי. החכמה הפנימית לוקחת הרבה חוקים שעבור החכמה החיצונית הם החוקים הסופיים [אקסיומות], והופכת אותם למשפטים של חוקים עמוקים יותר. וכן הלאה על זה הדרך כל חכמה שהיא פנימית מחברתה ענינה לגלות את החוק היותר פנימי.

⁸⁸ אריסטו הניח שכשזורקים אבן מראש הגג, אם היא קטנה היא נופלת לאט ואם היא גדולה היא נופלת מהר יחסית לגודל, דהיינו אבן השוקלת עשר קילו תגיע לארץ בעשירית מהזמן שיקח לאבן בת קילו אחד. מילתא דמסתברא, לא? למעלה מאלף שנים לא העזו לקחת את הדברים ולבדוק במציאות המוחשית, מי יבא אחר המלך. בא אדם קצת חצוף בשם גלילאו לקח אבנים גדולות וקטנות וזרק אותם בבת אחת, ו... לא היה כמעט שום הפרש זמן ביניהם בהגיעם לקרקע. אריסטו היה אדם הזוי, באיזו חוצפה הוא ניגש לחקור את הטבע, מה שאני חושב זהו זה, לא היה לפי כבודו לקחת אבנים ולזרוק, הוא יושב וקובע את חוקי הפיזיקה מתוך עצמו כאילו הוא ברא את העולם. נו, אז למה לחשוב על שאר חקירותיו שהם אמיתיות. [הרמב"ם כותב באיגרת לתלמידיו שאם המדעים ישתנו בעתיד, יש להניח את דבריו שהתבססו על המדע שהיה מקובל בדורו. וכל ח"ב בספר המו"נ בא להלחם את המלחמות שהיו ראיות לאותו דור אשר העריצו את אריסטו ערך רב]

לאחר מכן בא קאנט והראה שבעצם כל ההנחות של אריסטו שעליהם הוא ביסס את רוב חקירותיו על הזמן והמקום ועוד, הם פשוט חסרות שחר, ואפשר להתסדר עם העולם החושני גם בלעדיהן. [אגב, מאריסטו ועד קאנט יש כאן עוד התפתחות של כניעת האדם. קאנט הצליח לבקר את ההנחות היסודיות של אריסטו בתחומים העיוניים של מדעי הטבע. אך בתחום המוסר הוא נחל כשלון חרוץ ידוע ומפורסם].

כעת העולם עובר השתוממות גדולה מאד על מדעי הטבע של החלקיקים, כבר לא מבינים שום דבר. עשרות תורות משונות הומצאו כדי לבאר את התנהגויות החלקיקים. האדם הולך ומכיר במוגבלותו ובקטנותו לעומת התבונה האובייקטיבית. ומי יודע מה טומן מאיץ החלקיקים החדש בסרן.

עם מוזר, מה אומר לך, עם מוזר. הם לא מכירים בפילוסופיה של האדם, ממש מרגיז. ואילו היו נשאים עם מוזרותם סתם כך, ניחא, מי היה מסתכל עליהם. אבל הבעיה שהם חזקים, הם מצליחני על, יש להם חכמה מדויקת על חשבון תקופות ומזלות, האל שלהם איתם, הם מנצחים במלחמות רבות, עמים חזקים ורבים מהם בלי שום פרופורציה. זה לא מניח את הדעת.

יתרו [פלוגתא בש"ס אם יתרו קודם מת"ה היה או אחר מת"ה] שומע על האל החדש של העברים, על היבקעות הים, על מלחמת עמלק, כל העולם דיבר על זה. הוא הבין שהאל העליון ככל הנראה מתחיל לממש את אלוהותו בעולם. הוא אמיתי עם עצמו והוא מחליט לברר על הדרך החדשה ויהי מה. אורז חפצים, עוזב את מדין, לכיוון מדבר סיני. הוא הרי הכיר את חתנו שנים קודם לכן, היום הוא המנהיג של עם האל העליון. חתנו יוצא לקראתו, מספר לו בפרוטרוט על הניסים [סוף סוף משה יודע יותר טוב מן העיתונאים שהיו מבחוץ ושיבשו את המידע ככל האפשר, דאגו להעביר אותו בצורה שתתפרש כמה שיותר טבעית ולא ניסית]. מסביר לו על הדרך החדשה, שאין כאן שום התנגדות לסובייקט האנושי, אלא להיפך, יש כאן העלאה של הסובייקט אל ההצלחה הגדולה ביותר שהוא מסוגל לה. מסבירים לו שהמבנה האמיתי של האדם הוא באופן זה של לקבל מאת האל. הוא משתכנע, שומע דברים נכוחים, ניכרים דברי אמת, והוא מחליט להצטרף לעם הזה. איך מצטרפים? אין שום בעיה, האל חפץ בכל נברא שרוצה ללכת בדרכו. מתגייסים, יש הלכות מפורשות, זה אפשרי. [אין לדעת אם לא היו שם עוד גרים, מן הסתם היו עוד הרבה, אבל יתרו כיון שהוא אדם חשוב התורה סיפרה עליו].

[דילגנו על הרבה פרטים בקורות עם ישראל, התרכזנו בקורות העמים האחרים בעקבות סיפור יצי"מ. יש לנו הרבה מה ללמוד על עצמינו בסיפורי התורה על עם ישראל. אך כעת נשלים את הסיפור]

אם עם זה יהיה שלם עם אלהיו, כפי התכנית, הוא אמור להתרבות, לשבת בארצו, ולהיות המעצמה שתוביל את כל העולם, בכל התחומים. כך היה בזמן דוד ושלמה, ימי הזוהר של עם ישראל. כל העמים הבינו וידעו, שעם ישראל הוא העם הכי חשוב, אין מה לעשות, זה המצב. כל מלכי ארץ באו אל שלמה המלך, ישראל היתה המעצמה החזקה ביותר, היה לה את המעמד הגבוה ביותר בין העמים. גויים ומלכים שלחו קרבנות לה', זהו זה, העולם הולך ונתקן, התודעה האנושית הולכת ומשלימה עם העובדה שיש אלהים בעולם.

אבל, עם ישראל חוטא, וחוזר וחוטא. יורד ומידרדר מדחי אל דחי, וכך העולם הולך ומידרדר עמו ביחד, כי העם הזה אשר נתמנה להיות העם שיציג עלי חלד את ההכרה האמיתית, כבר אינו מה שהיה פעם. הוא גולה מעל אדמתו, והאנושות כולה, הולכת ושוקעת בתוך הכרה מנוונת, אט אט מתפתחים בחזרה כל הדעות הכוזבות. כבר אלפיים שנה, האנושות נתונה בתרדמה עמוקה, אין גילויי אלוהות, אין נבואה, אין ניסים גדולים. הכל בהסתר פנים, ובזעיר אנפין.

לא נאריך בפרטים. אבל מפעלם של האבות הקדושים, ויציאת מצרים ומתן תורה, לא היו לריק, ולא נאבדו, ההתקדמות שפקדה את העולם מאז מתן תורה והתבססות עם ישראל נשארה, אלא שהיתה קצת נסיגה. הניווט ההכרתי הזה לעולם לא יחזור למה שהיה קודם לגמרי, העולם כבר התרגל הרגל עמוק, לכך שיש אל אחד מנהיג ומשגיח. וזהו סוד ההיסחפות ההמונית אחרי שתי הדתות, איסלאם ונצרות. כי הדתות הללו מאפשרות לאנשים להמשיך עם התפיסה שכבר הושרשה בעולם, התפיסה המאמינה שיש אל אחד²⁷, ושהוא מנהיג את העולם, את רעיון המשיח והגאולה והשלימות האנושית העתידה גם כן אימצו דתות אלו לעצמם. הדתות הללו משמשות מעין "קופסת שימורים" לרעיונות שכבר הושרשו עמוק עמוק בעולם על ידי ההיסטוריה העצומה של עם ישראל²⁸ [ועי' רמב"ם הלכות מלכים יא ד "וכל הדברים האלו של ישוע הנצרי ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו אינן אלא לישר דרך למלך המשיח ולתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד"].

התרדמה הזאת כולנו יודעים, היא הכנה לקראת השלב הסופי, לקראת הדחיפה האחרונה של העולם, לקראת התדהמה האדירה שהאל הולך להנחית כאן. יש בזה טעם, כעומק התרדמה, כך עומק התדהמה. העולם הורגל באלפיים שנות הסתר פנים, כאילו האל הוא משהו אובייקטיבי, ופתאום יבא האדון אל היכלו. הפתאומיות הזאת

²⁷ השילוש של הנצרות עם היותו חמור מאד מבחינת אמונת ישראל האמיתית. אבל יחסית להכרה ותפיסת העולם הוא פחות משוגע מאשר עבודה זרה שפצלה את העולם לאלים רבים מספור.

²⁸ הדורות הם חופפים, וילד שנולד אחרי יציאת מצרים ודאי ידע על יציאת מצרים, ועל מעמדם של עם ישראל וחוה בביתו את אורית המתח ששררה אז בעולם. הוא גדל בבית שהיה מושפע עמוקות מהזעזוע שפקד את האנושות עם המאורעות הללו, ולכן יש חפיפה מושלמת בין הדורות בהתפתחות התפיסה האנושית.

תיתן את המכה בפטיש האחרון לעולם [יכול להיות שזה יתפרס על כמה שנים זה לא חייב להיות ברגע כמימריה, אבל יחסית לאלפיים שנות תרדמה זה נקרא "פתאום"]. כתוב בנביא שכבר לא יספרו על יציאת מצרים מרוב ניסים. איש מאיתנו אינו יודע איך בדיוק זה יתגלגל, הפרטים הם לא עניינינו. הם יהפכו להיות עניינינו בשעה שזה יקרה במהרה בימינו אמן. אבל חשוב מאד, לדעת שמצבינו הוא זמני לגמרי, זהו תוכן חיוב האמונה בביאת המשיח. לא לראות את מצב העולם של עכשיו כמצב העולם שלתוכו ניתנה התורה מלכתחילה, לא לראות את מצבו של עם ישראל עכשיו כאותו מצב אשר עברו ייעד האלהים את מתן תורה. מצבים אלו התפתחו בעקבות החטא, החטא אינו דבר נצחי, הוא נסיגה שצריכה לחזור לקדמותה. את סיפור יציאת מצרים, ומתן תורה, עלינו לזכור, עלינו לדעת שיש כאן סיפור בהמשכים, שהמשך שלו ברור, אך לא ידוע לפרטיו.

חזרה אל מצבינו כהיום

אתה יודע כמה אני רחוק בפועל ממה שאני כותב לך, אל נא תלעג לי שאני נאה דורש ואין נאה מקיים. אני כותב לך מתוך חסרונותי ולא מתוך מעלותי. לפחות לכתוב אני יודע, וזהו צו השעה, לכתוב את הדברים הללו ולהניח אותם על השלחן. צריך לדעת לאן אנו חותרים ובאיזה כיוון. מבחינתי גם אם נעשה כאן שמץ של שינוי כיוון, היתה שוה כל העבודה.

נולדנו לתוך עולם עם תורה, הכל נראה לנו מובן מאליו. ראה נא כמה חידושים נוראים יש בחיך, כמה עצם מושג התורה הוא חידוש גדול מאד. איזו גישה יסודית, אתה אמור לאמץ לעצמך כדי להיות "יהודי", אדם אשר קובע את עצמו כיליד רצון האל. כמה רחוקה תפיסת עולמך מזו של שכניך התועים.

האם כשאנו לומדים את התורה אנו מכירים בכך שאנו לומדים את החכמה האמיתית? האין בנו איזה שמץ של הפרדה בין מושג החכמה לבין מושג התורה? הואיל והתורה קוטלגה אצלנו בקטיגוריה נפרדת מהחיים, הרי החיים שלנו לא קיבלו את התדמית הנכונה שהתורה מבקשת להעניק להם. ומה הרווחנו, קובץ מעשים והנהגות?

יש גם חרדים שמפחדים לערב את האל בחייהם, הם מעדיפים לסגור את התורה בתוך קופסה, לנתק אותה מהאלהים, ולהפוך אותה למין תוכנת מחשב שעובדת לבד, מחייבת, פוטרת, אוסרת וכו'. גם זאת תפיסה שבלא משים חודרת ללבבות רבים, תפיסה כזאת בהכרח לא תוכל להקנות לתורה משכן של קבע ברוח, כי לא זו צורתה. התורה צריכה להיות נתפסת אצלנו כתורת האלהים, כדבר האלהים, הקשר שלנו עם האלהים הוא התורה, דרכה אנו מכירים את האל, את רצונו, את דרישותיו מן האדם. היא לא משהו אובייקטיבי, משהו שעובד לבד⁷. צריך לדעת שהבורא מדבר עמנו דרך התורה, דרך התבונה, דרך המצפון [שאף הוא חלק מחלקי התבונה], זוהי השפה שבה בחר הבורא לדבר עמנו, ואנו מוכשרים לדעת את השפה הזאת. לאמץ אותה עמוק אל תוך הסובייקט שלנו, לראות אותה כמלמדת אותנו את החכמה המוחלטת, חכמת הרצון האלוהי. לראות את עצמינו כאנשים מיועדים לייצג על פני חלד חיים מתוך תפיסה שונה לגמרי, לראות כל זה כתוכן ומשמעות של חיים, ולא לחשוב עצמינו כמשועבדים למשהו חיצוני לנו, כי זה שורש כל החטאים שלנו.

אתה יכול לראות את המינות והאפיקורסות, החוגגת היום בראש כל חוצות. איזו גישה מוזרה, מה אתם מכניסים את האלהים לכל מקום. לאדם יש גם קצת זכות לחיות לבד, האלהים אחראי על כל מיני דברים גדולים, ואת השאר הוא השאיר לאדם. באמת אתם חושבים שאדם אין לו חכמה לבד? כל דבר צריך להתחיל מהתורה? כל דבר צריך לקבל ולהמשיך ולקבל מאת האלהים? האומנם? המתירנות שמשחזרת קצת את השקפות דור המבול, אנחנו נקבע שזה מקובל ולא מכוער ללכת בפריצות! מי אתם שתגידו לנו מה יפה ומה לא יפה. כפיה דתית???

[הדברים הבאים, תיאוריה ששמעתי ממאן דהוא, ואפשר שיש בה אמת. מה זה דמוקרטיה? דבר נעים מאד, לא? ממש תענוג, כולם שוים, כולם בעלי זכויות שוות, נשמע יפה. אבל יסוד הדמוקרטיה הוא חירות האדם, חופש, הפקרות. קעקוע של מושגי מלך ועם [אין מנהיג מוחלט, רק מי שאנשים מחליטים כל פעם]. ביטול מושגי עבד ואדון. ולאחר מכן השוויון התפתח לרעיון השוויון בין גברים לנשים, לאחר מכן הורים וילדים, ותיכף כבר יעבור

⁷ וגם אם יסבירו לך שיש בריאה שנקראת תורה, אמור להם שיש גם בריאה שנקראת דיבור, זה אומר שהקב"ה לא מדבר עם נביאים? אלא הבריאה שנקראת דיבור היא המדברת איתם? אלא מה, זו בריה הממצעת בין הנביא למנבא, אבל מבחינת הנביא הוא צריך לדעת שהקב"ה מדבר עמו (כמו שאדם שומע את חברו, אינו חושב על הצורה הטכנית שגלי הקול מרטיטים את אזנו, אלא על חברו המדבר עמו) אף כאן.

לשוויון חוקי בין בעלי חיים לבני אדם, יצטרכו לבנות בתי ספר לארנבים, למה לא? הענין הוא פשוט, ראשית כל עצם הדבר שאין הכרה במדרגות שונות, היא חוסר הכרה באדנות ה', אם אנו מכירים בכך שהעולם הזה נברא עם סדריו הטבעיים בכוונת מכוון, והבורא יודע שהצמח נמצא תחת החי, והחי תחת המדבר, וגם במדבר נתן מדרגות זה למעלה מזה. הוא הבורא, והוא קובע הכל, כולל מי יהיה מעל מי ומי תחת מי, אלו הסדרים שהוא חפץ בהם, וגם בבני אדם יש עבדים ואדונים, עם ומלכים [אם הטבע בנוי כך, פירושו שלכל אחד "טוב" להיות בדיוק באותה מדרגה שהוא נתון בה, שהרי הבורא חקק בו את הטבע המתאים למדרגתו. צא וראה למן היום ששחררו את הכושים אין להם שום תקנה] וכשאדם ניגש לעשות שויון הוא בעצם כופר בכך שהבורא נתן מדרגות בעולם, והוא חושב לסדר את העולם לפי ראות עיניו. דבר שני, קעקוע מושגי אדון ועבד ומלך ועם, אשר הם מושגים יסודיים שניתנו בעולמינו, ללמוד על מהות הנפש, והאופן שאדם צריך להעמיד את עצמו כלפי הבורא, עבד באופן עקרוני אוהב את אדונו, "אם כעבדים עינינו לך תלויות" עבד קשור לאדונו בצורה חזקה מאד, יש רק מקרים בודדים של התעללות, יש גם בעל שמתעלל באשתו, האם מפני כך נחליט שנישואין הם דבר רע? אבל ממצאי הדמוקרטיה הצליחו להחדיר שעבדות הוא דבר לא מוסרי כלל ועיקר, זאת אומרת הם הצליחו ליצור ולהחדיר בעולם תפיסה יסודית של שויון, שבה זה לא מוסרי שהאל יהיה מעל האדם - שוויון! בין האל לאדם!!! בדמוקרטיה נותנים גם לאלהים מקום, חופש דת, חופש פולחן, יזכירו אותו בנאומים, יחקקו את שמו על הדולר, אין שום בעיה, אתה אורח כבוד בעולם שלנו. אבל העיקר שלא יהיה שום מקום לויכוח אם הוא צריך להכנס לנו למסדרונות השלטון וסדרי המשטר. האלהים, הוא אובייקט לריגושים, גלולת הרגעה להפגת מתחים נפשיים, אמצעי לתרבות, למסיבות, לחגיגות [ממש כמו עבודה זרה, רומן עם האל ללא התחייבות. וע"ע קליפת ברסלב]. אבל בשום אופן, וזהו כל עיקר יסוד הדמוקרטיה, שלא תהיה שום אפשרות לדפוק על השולחן, ולהביא למשפט מסודר, מי מבין הדתות צודקת ואם יש כזאת. שלא יעלה ולא יקום דבר כזה על שלחן הדיונים חלילה. חירות היא הדבר המוחלט, אין לערער עליה ואין להתווכח עליה, זאת אקסיומה שהיא ממש אחד ועוד אחד. אין שום דבר שאפשר לחקור אותו, לברר אותו אם הוא מוכח בצורה הגיונית, כאשר הוא נגוע באיזה ענין של דת. הדת, תישאר אך ורק במסגרת האמנות והתרבות, הבילוי וההתרגשות, ושאר המקצועות שאינם מחייבים כלום. בשום אופן לא יזכרו סיפורי יציאת מצרים ומעשה"ס אלא כאגדות לספרוני ילדים, או לכל היותר סיפור היסטורי על מרד עבדים, של המנהיג 'משה' שהשתמש בביטויים אלוהיים כפי שהיה מקובל באותה תקופה]. אבוי, כמה התרגשות אחזה בי פעם, כשקראתי בעיתון הקדוש שלנו, את אחד מהנאומים של אחד מנשיאי ארה"ב [הוא מצוטט שם יותר מהג'יימס, אגב], כמה נהנתי מהערכים של החופש והחירות שהוא שידר, כמה סיפוק הרגשתי מזה שהעולם שלנו מנוהל על ידי אנשים נאורים, להם הכח והעוצמה הטכנולוגיה והכלכלה, ולא על ידי בריונים פראי אדם. זה חלחל בי כארס של עכנאי, הרגשתי מעוטף כולי בדגל ארה"ב, הדגל המגן עלי, הדגל של הנאורות. הוי, תמונה של פריצות ותהיה המחרידה ביותר, עוברת מהר יותר מהראש מאשר מילים המקנות לאדם חופש אבסולוטי, שהעיתון שלנו מלא מהם. מה תאמר, סוף כל סוף, הדמוקרטיה לא נלחמות ביניהם, והעולם שקט יותר. זה נכון, אבל מה בצע במכונית יפה ומצוחצחת כאשר ניטל ממנה המנוע, או הדלק אשר יקדמו אותה. הצליחו לבנות תשתית של אנושות יציבה ורגועה יחסית, קצת יותר שלום (בין הדמוקרטיות!), אבל כאשר עם אותו רעיון דמוקרטי שבו השתמשו לייצב את האנושות, הוקיעו את התכלית, שהיא הכרת הבורא, רוקנו את האנושות מכל תוכן של ממש, התירו את הזימה, מה הרויחו? לכן אין לראות בכל צורת השלטון הזאת התחלה של תיקון כלל ועיקר אלא התדרדרות של מתירנות והתרחקות מהאל ושקיעה בתרדמת עמוקה וניווט מוחלט. וגם אין שום אדם יודע אמיתית על נפש האדם, שום דבר אינו מבטיח שהדמוקרטיות יחזיקו מעמד מאות שנים].

כל אלו, לא נוכל להינצל מהם בגלל שאנחנו שייכים למערכת החרדית, ולא בגלל שנשייך את ילדינו לחברה החרדית. מערכת חברתית ככל שתהיה קשוחה, אינה חיסון נצחי בפני יצרים טבעיים והתפעלויות נפש. החברה עצמה בסך הכל מורכבת מפרטים רבים, יכולה לעבור תמורות איטיות עם "קצת" חריגה של כל פרט, כל אחד מכרסם משהו וכך החברה הולכת ומידרדרת לאט לאט. מה גם שמבנה חברתי בדרך כלל מיוסד על נימוסים חיצוניים מאד, שיכולים להיות מרוקנים מכל משמעות בשעה שהתודעה מתחילה להתעוות. וגם, חברה אוטונומית החיה בתוך מערכת גדולה יותר, וגובלת כל העת בגבולי הרחוב [גם מבחינה פרקטית, קניות, עבודה, וכיו"ב], אינה יכולה להוות אבן פינה ויסוד לתפיסת עולם קיצונית.

נינצל מכל אלו אך ורק בזכות הכרה עמוקה שתהיה חדורה פנימה, שכל עיקר ההסתכלות שלנו היא מתוך הנחות אחרות לגמרי. אם נדבק במסורת התורה ונסגל אותה אל נפשינו בצורה שתהפוך את אישיותנו לאישיות

המונחה על פי עקרונות אחרים לגמרי מהעקרונות המנחים את נפשות אנשי הרחוב, או אז נוכל לסמוך על בסיס איתן כזה בנפש להינצל אנו ובנינו אחרינו מן התודעה הכוזבת הרוגשת בעולם. אבל אם נשאיר את המצב הזה שיש חיים ויש תורה הנכנסת איכשהו לתוך החיים, גם אם אנחנו נשרוד בגלל המבנה הקשוח שהצלחנו ליצור בתודעה על התורה וההלכה, אך לבנינו אחרינו כבר לא נעביר כראוי את התודעה היהודית, הרבה מן הנשירה, וחוסר הטעם ביהדות [גם של אלו המחזיקים מעמד במעשי המצוות], שרשם ויסודם בחסרון תפיסה נכונה בה, ואין לדעת איך זה יגמר.

אין עוד דור זולתנו, שהיה נגיש כל כך לנסינונות, שחוט השערה של לחיצת כפתור, מבדיל בינות הנשמה האלוהית לסיאוב המוחלט. אנחנו נמצאים בחזית חדשה שמעולם לא דרכו בה. ומה עם צאצאינו שיולדו לתוך עולם זה, האם לא נכין להם מצע איתן לחסן אותם בפני האש הגדולה השולטת בכל אויר העולם. האם ננסה לחקות שיטות של ייצור חממות, שפעלו בשנים עברו בתנאי טמפרטורה אחרים לגמרי, הם ימסו בטמפרטורת הזימה, ההפקרות, והחירות העכשוית, שאויר העולם מלא ממנה. ההפקרות, כבר כמעט ואויר הרחוב שלנו מלא ממנה [עם כל ההתפרדויות והמחלוקות הנוראות והתפוררות החברה הנגלית לעינינו חדשים לבקרים ולא משנה עכשיו מי צודק ומה צודק, כל אחד הולך עם הצדק שלו ראש בקיר, וכך המערכת כולה קורסת תחתיה] עלינו לייצר חומר עמיד, חומר חדש, שמובטחנו שהתנ"ך מכיל אותו. אם לא נשכיל לייצר אותו כראוי, אנחנו ניתן את הדין על כל ההשלכות החמורות שייצורו מפני אזלת ידינו ורפיון מעשינו. כוונתי לייצור של תודעה והכרה אמיתית, שתפתח את החיבור לערכים בטהרתם, ושלא תשאבנה חיות ממסגרות חיצוניות אשר אין כחן יפה אלא כאשר הכל כתיקונו - לתת עוגן בלבד ליציבות של הערכים במצבי רוח משתנים כאשר אלו כבר חוזרים פנימה. בעת מלחמה כולם מתגייסים, אין ברירה, אי אפשר להשאיר את ההכרות הללו למי שנדבדבו לבד. הישיבות הם הגנה מפני השלטונות, וממעטות ככל היותר בחשיפה לאויר החנוק של העולם. אבל מלבד זאת עלינו לפתח בנפשנו, הגנה מפני הרוחות הנושבות בעולם, את זאת לא מספקים קירות הישיבה, כשהם חדירים בפני כל דעה, וכל ידיעת מקרי העולם חדשויותיו, ותרבותו.

אם נצליח להתחבר היטיב לציור אמיתי של אנושות שלימה שעוברת טלטלות כאלו, נבין את מקומנו בעולם, את מקומנו באנושות. מאין באנו, מהו העולם, מהי תורה, מהי תעודת האדם. בכך נוכל לראות ולקבוע את עצמינו כניגוד וכאנטי תזה של האנושות. כגרעין קשה המשמר את הנקודה הקדושה ביותר בגלגול העולם, כמה נעריך אז את עצמינו, כמה נייקר כל יום שעובר עלינו בהצלחה נגד העולם. כמה נשכיל אז לזנוח את הטפל ולייקר את העיקר להבחין בין אמצעי לתכלית תחת להיפך. הלא חלק לנו במאבק האיתנים על ההכרה של האדם. יעקב חבל נחלתו, הקומץ הנצחי מתוך מיליארדים של אנשים, של עולם גועש ורועש.

הגלובוס שלנו הוא לוח שחמט ענק, מתנהל כאן קרב אדיר עם כלים רבים, יש כללי משחק, הלא הם כחות נפש האדם. מצד אחד של הלוח נמצא האדם [העמים כולם], כל אחד בשלו, כל אחד שקוע בכפירה אחרת. מצד שני האלהים עושה את מהלכיו, אנחנו אמורים להיות בצד שלו, יש לנו תורה שמלמדת אותנו איך צריכים להיות המהלכים בצד שלו.

החיים של כל אדם, הם שורה של צעדים במשחק הזה, כל צעד הוא סיבה לצעדים הבאים, וסיבה גם לצעדים של כלים אחרים במשחק בהתגלגלות ההשלכה של חברך חברא אית ליה. "חטא" הוא צעד שמכשיל את ההתקדמות. יש לזה פתרון, אדם יכול לחזור בו מהצעד, זה פתרון עוקף חוק, עושים תשובה וכל ההשלכות של הצעד הלא נכון שעשינו נמחקים. האנושות כולה צועדת כל הזמן, אין לך כל אדם ואדם בעולם, שחיינו אינם נתונים באחת מתוך שתי האפשרויות הללו, יש אלוקים ואין אלוקים, יש אלוקים ואין אלוקים. כבר הקדמתי שיש בזה דרגות בלי גבול, ויש אנשים שחיים בפיצול. המלחמה הזאת ממשיכה עד זמנינו ממש.

עם ישראל אף הוא לא שלם בכל התקופות עם אלהיו, גם נגדנו האלהים עשה ועושה מהלכים, אבל איתנו המשחק הוא אחר לגמרי, יש לנו כללים אחרים, כמפורש בפסוקים ובחז"ל. אנחנו בטבע הרבה יותר קרובים אליו, אנחנו האומה היחידית שנאמר עליה "עם קשה עורף" שמעת את הפירגון? על שאר העמים לא כתוב כזה דבר, כי אין להם עורף כלל, הם לא בתורת קשיות ורכות, על כותל לא אומרים שהוא עיור, כי אין לו ענין כזה, על אדם שלא רואה אומרים שהוא עיור. אנחנו שייכים להכרה הזו, ותפקידנו לייצג אותה היטיב היטיב בעולם.

אני ואתה כעת בתור אנשים מישראל, קודם כל, עצם נפשותינו הם תכליות בפני עצמם. ככל שנסגל את דבר התורה והמצוה בתוך הנפש, לראות אותם כצורת חיים מתוך תודעה והכרה באל אחד מנהיג ומשגיח, הכרה שהאדם

אינו יצור עצמאי ומחליט ככל אשר תלחצנו בטנו. יש צלם ותכנית ברורה, מה ראוי לו לאכול, מה לבעול, מה לדבר, יש מערכת משפט אמיתית צדק נקי וישר על פי דיניה המוחלטים. ככל שנתקדם במעלה זאת, בגישה העקרונית, שיש משפט צודק ויש תכנית אלוהית וצלם של עדינות לאדם, זה עצמו כבר תכלית.

וחוץ מזה, יש לנו גם השפעה על אחרים, נחנך את צאצאינו על דבר זה העובר אלינו כבר מאז הסבא הגדול שלנו אברהם ומשה רבינו, עד סוף העולם. ויש לנו גם השפעה בסופו של דבר על הסובבים אותנו, כל אחד מושפע ומשפיע במדה כזאת או אחרת, עם כל התנהגות ומעשה, ועם כל שיחה ודיבור. ולא בלבד על חברינו החרדים, אלא חברך חבֵּרָא אית ליה וכך זה מתגלגל עד סוף העולם, אי אתה יכול לדעת אם איזה חילוני שהתוודע ליהדות ואלוהות יהודית, אם לא אתה גרמת לכך. החילוניים יודעים היטיב היטיב על אפסיות חייהם הקודרים, הפשוטים שבהם מדברים בגילוי לב, ומודים שהחרדים הם אנשים ישרים וטובים, שהחרדים הם האנשים היחידים המחזיקים מעמד של אנושות במשך דורות. אפילו מעשה פשוט כמו להחזיר שקל של עודף שניתן בטעות יש בזה משום קידוש ה'. כולם בסופו של דבר יודעים שיש תורה, אלא שהם מדחיקים את הידיעה הזאת הצידה.

כל הפרטים אם הם נלמדים מתוך תודעה זו, מקדמים הלאה את ההכרה, מעצבים את האישיות ואת החיים אל הצורה שהתורה אכן רוצה לתת להם. תלמיד חכם אינו רק אדם היודע ידיעות תוריות, מעלת ת"ח גם בכך שחייו הם "חיי תלמיד חכם" [הכוונה לת"ח שיש בו דעת], חיים אחרים לגמרי, זאת הכרה צלולה, תפיסת עולם בהירה ביותר, עולמו של אדם המתהלך את האלהים. לא נדע איך זה חיי ת"ח, עד שלא נהיה בעצמינו תלמידי חכמים.

איגרת ז'

ביקורת עצמית על ההשקפה הבלתי צרופה בעניני תורה ושררתה

י"ג תשרי התשס"ט

הקדמה

כתב רמח"ל בהקדמת מס"י "לא תמצא ברוב דברי אלא דברים שרוב בני האדם יודעים אותם ולא מסתפקים בהם כלל אלא שכפי רב פרסומם וכנגד מה שאמתתם גלויה לכל, כך ההעלם מהם מצוי מאד והשכחה רבה" עכ"ל. מאז שנכתב ספר מס"י עברו כ"כ הרבה שנים עד שהמשפט הזה עצמו ש"כפי רוב הפרסום כך ההעלם מצוי" חל גם על עצמו, כי המשפט הזה נתפרסם כל כך, עד שכפי רוב פרסום המשפט הזה כן שכחתו מצויה. איך איפה נמצא את הדרך לעורר ולהחיות את התוכן של המשפט הזה בעצמו אחר שכבר שבה קללתו עליו בראשו, אינני יודע. אבל את השתדלותי אני משתדל, וכותב, וכותב, אולי אצליח להדליק בי או באחרים איזה ניצוץ של אמת, של התבוננות, של חשיבה מחדש. אולי, מי יודע.

חברה היא דבר חזק ביותר, ומן הכוחות החזקים ביותר המשפיעים על הפרט. וידועים דברי הרמב"ם שצריך לבקש חברת הצדיקים. אמנם החברה החרדית היא המתוקנת ביותר מכל החברות האחרות באנושות, תמיד היינו ונהיה כאלו. אין עוד חברה בעולם שניתן לגדל בה בנים כראוי לתורה ולמצוות, כמו החברה שלנו. אבל ביקורת עצמית אף פעם לא מזיקה. אין אנו מתיימרים להיות מתקני החברה, אלא מתקני עצמינו. ואם כל אחד יחשוב כך, נמצאת החברה כולה מתוקנת.

הדברים שאכתוב אינם נכונים כלפי כל החברה, אלא כלפי קבוצות קטנות מסויימות וגילים מסויימים, אך יש שנשארים עם זה עד זקנה ושיבה. הרוב תמיד טוב, אני כותב כל מה שיתכן, ואם אתה מרגיש שאין לך שייכות עם חלק מהדברים, הם מיותרים עבורך. עיקר התיקון תלוי בריחוק הנימוסים החברתיים הפגומים, השקפה עליהם כעל רע גמור, וללמוד לחיות בחברה הזאת שהרי אנו צריכים את שירותיה סוף סוף - אך בדילוג על הדברים הרעים שהיא מייצרת.

התחרותיות לסעיפיה

אז מה נראה לך ידידי, האם ראוי יותר לעבוד על יושר והתנהגות צרופה, שנהיה היכן שאנחנו מכריזים על כבוד ה', שופעים מוסריות אנושיות ועדינות, או לעסוק בתחרות אולימפית. האם ראוי להעריך חכמה, או להעריך את מי שהצליח להכניס גול? האם ראוי שההערכה שלנו לת"ח תהיה בגלל החכמה שיש בהם, בגלל נפשם המעולה והמזוככה, או שמא בגלל שהם ניצחו את כולם בתחרות... [ומיהו גדול הדור? מי שניצח את כל הדור וקיבל את מדלית הנצחון]. צריך לעיין היטב היטב בנפש כדי לענות על השאלה הזאת. ומה מקומו של הקדוש ברוך הוא בכל הסיפור, להציב אותו כשופט של התחרות, או כאב של כל בניו... הקריירה והקידום במגרש המשחקים צריכים להיות חיינו ואורך ימינו, מאבק ההישרדות בתוך הצנטרופוגה החברתית... כך צריכים להיראות האידיאלים המוסריים שלנו? אלו הם ערכים יהודיים? אני מחפש עד היום מקור בספרי היהדות לגישה הזאת, לפי מה שעלה ביד, כתוב הפוך לגמרי. להיכן נעלמה האישיות הטהורה, נטולת המשרות והמעמד? להיכן נעלם המושג הטהור כל כך 'אהוב למעלה'? [חוץ מהנחמד למטה, כלומר, שנחמד לו למטה]

מה מפתחת תחרותיות? יצרים של כבוד, של שלטון, של רמיסת כל מה שעומד בדרכנו - וכל ההיפך הגמור מכוונת התורה ורוחה. כשאדם מתרגל כל ימיו לשאיפה של ניצוח ואגוצנטריות, הוא מפתח שחיתות פנימית שאין למטה הימנה. אדם מתרגל להתרכז עמוק עמוק בתוך עצמו, כל מה שלא כל כך נוח לזוית עינו הוא מבטל על אתר.

יש מקומות שצריך לגור שם שנתיים וחצי רק כדי שיגידו לך שלום ברחוב, עוד חמש שנים כדי לקבל חצי מקום על כסא פלסטיק בבית הכנסת. ולאחר שלש עשרה שנות שתיקה, יכבדו אותך בגלילה בימות החול. [בירושלים זה פחות מצוי, אבל יש מקומות שזה פשוט מחריד] בחז"ל אנו רואים חלוקה אחת בלבד, 'חבר' ו'עם הארץ'. אין עוד חלוקות, יש הרבה משפחות בעם ישראל, יש מושג של אדם חשוב. אבל שחצנות זה דבר שה' שנא תמיד [ע"ע בני עלי]. מספיק שבוע כדי לזהות מישהו שהוא בן תורה, זה לא לוקח כל כך הרבה זמן, [הגדרת 'בן תורה', אינו מי שיושב בכולל, בן תורה הוא אחד המחובר לתורה ומוקיר רבנן ותלמידהון גם אם הוא עובד בחנות ירקות, כן כן, כך דעתו של הרב שך זצ"ל ודלא כיתד נאמן ושות'] ולאחר מכן מגיע לו גם כן חיוך כמו כולם, עליה כמו כולם, כבוד כמו כולם. הוא לא חייב לעמוד בכל הקריטריונים הנוקשים של נימוסי האליטה כדי לקבל שלום ברחוב, הוא צריך לעמוד בקריטריונים של דרישות התורה ותו לא.

תגיד לי אתה, איך אדם מן היישוב אמור להבין את המילים "ואהבת לרעך כמוך", מה זה המילים הללו? הגדרות בריסקאיות, או דברים פשוטים שכל בעל בית יכול להבין? היוצא ליהרג בבית דין, אדם שעבד ע"ז, חילל שבת בפני ב' עדים שהתרו בו ואמר אעפ"כ. איזה אדם מתועב, עכשיו בית דין הורגים אותו. אבל הגמ' אומרת בכתובות לז: ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה, כן כן, אתה צריך להוקיר אותו ואת צלמו גם אחרי החטא שעשה. הורגים אותו מתוך צער גדול ותחושת אילוף, ולא כדרך הגויים שמוציאים להורג ברמיסה והשפלה. וכן הפסוקים המפורשים "פן יסיף להכתו על אלה מכה רבה ונקלה אחיך לעינך" כיון שלקה הרי הוא כאחיק. מה הפירוש, אדם שעבר עבירה במזיד? אנחנו חייבים לו משהו? כן, כיון שלקה הרי הוא כאחיק. אפילו שהוא עשה עבירה במזיד! קצת פרופורציה על הרמה המוסרית שהתורה דורשת מאיתנו.

מיהם איפה אותם אנשים אשר שמחו לאיד במפלת גוש קטיף, מי הם אותם סדיסטים שהבליעו חיוך מתחת לשפם, בראותם את המשפחות של 'המזרחי' נהרסות. אלו אותם יהודים המחזיקים במה שנצטוו בהר סיני על ואהבת לרעך כמוך? או שמא אינם מתעניינים כלל בדרישות האלהים, אלא אך ורק בניצוח של האגו האישי שלהם. המלחמה במזרחי - אצלם - אינה כלל מלחמת ה', היא מלחמה אגואיסטית בין החברה החרדית, לבין החברה המזרחניקית, ולכן כל מפלה שלהם היא תענוג גדול עבורם. "ברור לו מיתה יפה", כנראה שהם מבינים פשוט, שצריך לברור לו מיתה שתהיה יפה עבורך, כדי שתהנה מהמיתה שלו ותוכל לספק את יצר הנקמה עד תום. אבל, חז"ל לא הבינו כך. לי ידוע שהגרי"ש אלישיב והגרי"ש אויערבך היו בצער גדול מהפינוי הנ"ל. ואם תמצא אדם חשוב ששמח מזה, דע שזה 'זיל קרי בי רב', והוא טועה בדבר משנה, או מזיד גמור. ולהדיא אמרו במגילה טז. בשם מרדכי הצדיק דבנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך בישראל כתיב. לדוד המלך היו אויבים ושונאים קשים מאד, שרדפו אותו באופן איום ונורא. אלו אויבים במישור האישי, שהוא גם המישור הדתי, כל חייו של דוד המלך היו ע"פ תורה ורוה"ק. מה הוא כותב עליהם בפרק ל"ה יקומון עדי חמס אשר לא ידעתי ישאלוני רעה תחת טובה שכול לנפשי ואני בחלותם לבושי שק עניתי בצום נפשי ותפילתי על חיקי תשוב כרע כאח לי התהלכתי כאבל אם קדר שחותי ובצלעי שמחו ונאספו נאספו עלי נכים ולא ידעתי קרעו ולא דמו. עכ"ל דוד המלך ועיי"ש עוד כל הפרק. זאת היא היהדות המסורה לנו, ואיש אינו רשאי לבא ולשנות אותה. גם כשהם אויבים, גם כשהם מנוגדים לתורה, הם אחים, ישראלים כמונו, ואלו הם חיובינו, להתרחק מהם ולאהוב אותם מרחוק [אא"כ משום רואה דבר ערוה בחבירו דמותו לשנאתו כמבואר פסחים ק"ג: וכ"ז דוקא במזיד אבל בניהם ובני בניהם כבר שבויים ממש. ועוד דלשמוח לאיד ודאי אסור אפי' ראה בו דבר ערוה כמ"ש דחייב בעזב תעזוב עמו אפי' שראה בו דב"ע ואכ"מ]. אוי לו למי שיקח גזירות שמים, ויהפוך אותם לנקמנות אישית, לשמחה לאיד, אוי לנפשו. אפשר ללמד זכות על האנשים הללו שהיו שמחים בנפול אויביהם, מפני שהם התרגלו לחיות במחלוקת, בשנאה, בתחרות, בלא ידיעתם הם ספגו את הכל בצורה עקושה, ולבסוף זה התפרץ. הם לא שמו על לב, לתת את המדה הנכונה לכל דבר והתפתחו אצלם מדות רעות במלחמות של גדולי ישראל תחת להיפך.

מתוך שלא לשמה

אז מה מתרצים, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. אני לא מבין, סוגי' כמו תקפו כהן, כל אחד מבין שלא מספיק לצטט גמ' יש גם ראשונים יש אחרונים, התורה צריכה עיון ועמל. אבל כאן בסוגי' כזאת יסודית שכל יסוד חיי הישיבה מושתתים עליה אף אחד אינו דואג לבדוק, מספיק שיודעים שורה גמ' וזהו. הבה ונבדוק בתוס' פסחים נ: ד"ה וכאן "וכאן בעושים שלא לשמה וכדבר יהודה. תימה דרבא גופיה אמר בפ"ב דברכות (ד' יז.) כל העוסק

בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא ואור"י דהתם מיירי כגון שלומד כדי להתייר ולקנטר ולקפח את חבריו בהלכה ואינו לומד ע"מ לעשות אבל הכא מיירי דומיא דההיא דלעיל יש שפל ונשכר דלא עביד כוליה שבתא ולא במעלי שבתא שאין מתכוון לשום רעה אלא מתוך עצלות אפ"ה גדול עד שמים חסדו" עכ"ל תוס'. יש שמועות שהרב מפוניבז' היה מעודד תחרות, אני לא יודע חכמות, מישהו יכול לחלוק על ר"י בעל התוס'? מי התיר להשתית חיים שלמים על רעיון שחז"ל אומרים עליו "מוטב לו שלא נברא"? [יש שיטה מודרנית להרגעת מצפון, לוקחים תוס', מכניסים אותו לקטיגוריה של "מוסר" ואז כבר אין שום חיוב לשמוע בקולם. בזמן התוס' לא ידעו על השיטה, אלו אותם בעלי תוס' שכתבו את הדברים העמוקים שהשפיצים של פוניבז' לדורותיה מעמידים את כל משקל הדר כבוד הודם על הבנת דבריהם. הצורה העקומה של הפרדת הקטיגוריות, לא די בכך שפטרה אותנו מלעסוק במה שכל יהודי חייב לעסוק ולברר, אלא פטרה אותנו גם מלקיים את הדברים].

וחוץ מזה, הרי הגמ' מדברת ברורות שצריך שיהיה סיכוי ללשמה מתוך השלא לשמה, ומהו 'שלא לשמה', פרש"י בתענית ז. "לשמה משום כאשר צוני ה' אלהי ולא כדי להקרות רבי". זאת אומרת ש"שלא לשמה" הוא להקרות רבי. כמה זמן לדעתך צריך ללמוד כדי להקרות רבי? פחות מעשרים שנה? בזמן הראשונים לא היה את החכמות של היום, רבי זה אחד שיודע לפחות כל מה שנוגע להלכה, דהיינו הלכות כל סדר מועד, בשר בחלב ותערובת, וכו' [הכל לדינא, לא ללומדס], ד' חלקי שו"ע. כמה זמן צריך להשקיע וכמה עמל כדי להגיע לזה? אדם שעמל כל כך, עם השנים יטעם את אור החכמה, ותתנוצץ בנשמתו האהבה הטבעית לתורה וחכמה, וזהו ענין לשמה. כאן הרי בחורים בני שש עשרה - עשרים, כבר מבינים הכל בכל מכל כל. התחרות היא על העכשיו, מה אפשר לצפות מבחור צעיר שחושב שהשיג כבר את כל החכמה ומסדר סוגיא אחר סוגיא באופן תעשייתי? האם זה מצב שפוי, שבו בחורים בני י"ח [ולא משנה כמה כשרונות יש להם] חושבים שהם השיגו חכמה? האומנם, דרגת "סביר" זה ענין של שנתיים שלש? אלא מה, הכל ענין של שליטה ברייד, יש כבר חומר מוכן, אפשר לדקלם כל מה שרוצים, אפשר לחקות כל מיני כוכבי ניסוח בארץ ובעולם, לעשות צושטלים מבריקים ועקומים, וכך יוצרים אשליה של תחרות על ה'הבנה'. [בחור צריך לדעת שהחכמה שלו יקרה מאד, יש לו שכל מוצלח, אבל הוא יכול להרבה יותר, והתורה הרבה יותר גדולה ממה שהוא משיג היום בצעירותו. אין צורך להשפיל את הדימוי העצמי, אלא להגביה את הדימוי על התורה]. להשאיר תוס' לא מובן זה כבר הרגשה של חוסר תכליתיות, מה קרה? אני ראיתי במו עיני ששואלים את ר' אשר דויטש' פשט בתוס' גיטין ט. בשמעתא דפלגין ואמר שאינו יודע. מי מבין שם את הציטוט של הגמ' בין לשון של שטר לבין עדות של קיום. אז מה, התוס' היסודי, יסוד שיטתם בסוגי' מה הפירוש 'פלגין' ומה הגמ' משה בין נוסח השטר לבין אביי ורבא, אתה לא יודע? כן, לא קרה כלום.

ועוד, שהרי באופן עקרוני מדובר על מצב שהאווירה הכללית היא שחכמים הם אנשים נורמליים, ויש להם גם כבוד. וכשמאן דהוא חושק וחפץ בכבוד כדי להקרא רבי, לא נורא, כי האווירה של הנורמליזציה נשמרת, ובסופו של דבר הוא עשוי להתחבר אליה. אבל כשכל האווירה היא שאנשים עסוקים מבוקר ועד ליל בגיהוק קמטי הפראק [אצל הת"ח האמתיים ח"ו, אבל אצל הבינוניים זה מצוי מאד]. וכל האווירה מסביב היא רדיפה אחרי שררה, איך אתה רוצה שהוא יגיע ללשמה.

תחרות זה דבר טוב, בגבול הראוי ובמקום הראוי. בלי תחרות וקנאה העולם לא היה מתקדם, אבל אסור להפוך את כל החיים לתחרות אחת גדולה, צריך להקצות את האחוזים הנדרשים לכך [אחוזים מעטים מאד] ואת כל השאר להקדיש לחיים נכונים. וכמו"כ לדעת שהתחרות אינה תכלית, אלא אמצעי. ומי שרואה שהוא מתקדם גם בלי תחרות חובה עליו לזנוח אותה לגמרי, הואיל ואינה תכלית כלל ועיקר.

המחלוקת בפוניבז'

קללה של מחלוקת רובצת על הישיבה. כשאדם רואה שיסורין באין עליו הוא צריך לפשפש במעשיו כך כתוב בגמ' ברכות ה. אם כן, גם הכלל, כשקורה לו משהו הוא צריך לפשפש במעשיו. אין עכשיו עסקינו להכנס לטעמים של צדק ויושר, וגם לא לפשפש בפנקסיהם של תלמידי החכמים. אבל דבר אחד ברור, לנו ההמון הפשוט. יש כאן קללה על כולם, גם על אלו שהם בצד של הצודקים. כולנו יודעים כמה נתדרדר מעמדם של הרבנים בעקבות המחלוקת. כמה חוסר אמון, כמה פילוג ושנאה. כאשר רגלים קאניביליות רומסות כל אפשרות למשא ומתן או דיבורים, עד שנגררים למלחמה אלימה, מעשים ללא מילים, כמו של קבוצות אתניות במדינות ערב, בלא אפשרות דיפלומטית כל שהיא, כל המהלכים תככים על פי חשבונות של רווח והפסד בלבד, כך אנחנו נראים היום. אנחנו

החברה המיועדת לייצג את פסגת הצדק והסדר עלי אדמות, לכך יועדנו בהר סיני. לאן נגררנו??? כבר אין לנו שום גוף של צדק ומשפט, שום דבר שמאחד בין כולנו באמת. למה זה מגיע לנו? כבר לימדנו רבינו אשר הכהן דויטש, שהמנהיגים והזקנים בחטאי בציבור הם נידונים, ולכן אני מבקש קצת לפשפש בצורת התודעה הציבורית של הרחוב החרדי, לבדוק מה לא בסדר שם, במקום לחפש את האשם בלבו של אדם זקן זה או אחר.

כחלק וכהמשך ממה שכתבתי לך לעיל, על האוירה השוררת ברחובינו, על העיסוק המתמיד במבוכים המפותלים של המעמדות הציבוריים, של המשרות המכובדות, של התחרות על הפרסום והגדולה. התרגלה לה נפשינו להשקיף על מושגי שררה ומנהיגות תורניים, כמושגים פוליטיים כפשוטם הלקוחים מהרחוב. דבר טוב להרגיל אנשים להעריך תורה ולא להעריך כדורגל, אבל מה פירוש "להעריך תורה", להעריך את נותן התורה, לבקש את דברו. או להעריך ולהתחבר לכל מיני אובייקטים חושניים יותר, לפתח רגשות אגו ביחס לכל מצבה דתית [כגון מבנה וקירות של ישיבה], או מנהיג בשר ודם. "להעריך" אבל את מה? על פי אלו תווים יפעלו מיתרי הנפש בהערכת דברים הנוגעים לתורה, האם על פי תוים של מנגינות אגו שהעולם הגדול כבר שבע מהם. או על פי תוים עדינים של בקשת אמת טהורה בלבד... כל אחד רוצה להרגיש אגו, זה דבר נעים מאד, אבל כאשר כל פרט מבקש את הנעים לו בלבד, ההשלכות של זה ידועות וצפויות מראש - מלחמות. אלו הם ממש דברי מרן הח"ח שהובאו בפתיחת האיגרות כל אחד אוהב את הניצוח. כאשר שוררת אוירה פוליטית בכל הנוגע לחכמי ישראל [והאשם המרכזי בזה הוא העיתון הקדוש אשר חלוקת תארים מדויקת הפכה נחלת כל אדם ועוד כיו"ב], כבר אין ענין טהור של שיקול דעת של חכמים. אלא ענין של שלטון ומנהיגות, אין כאן צינור מן השמים להודיע את דבר החכמה לאומה, אין כאן שליח נבחר לכוון את העם בדרך ה', יש כאן רק ענין של מפלגות שלטוניות. כל אדם משייך עצמו למפלגה [כמו קבוצת כדורגל וכיו"ב] מרגיש קשור אליה, מרגיש שנשמתו דבקה במצע של המפלגה. יש לכל מפלגה מנהיג, גם לנו.

פוליטיקה, לעומת דבר ה', מצא את ההבדלים. לא קשה למצוא, בפרט אם קראת כבר את מה שכתבתי לך לעיל על סיפורי החומש. פוליטיקה זה ענין של האנשים בלבד [גישת הבלעדיות], האנשים מייצרים מפלגה, ממציאים אידיאולוגיה, נקשרים אליה, יש מנהיג, נקשרים גם אליו, יוצרים עולם מלאכותי של מחשבות, ושואבים ממנו את חיי הרוח. אבל, עדיין זה הכל ענין של האנשים, שום דבר אובייקטיבי אינו יכול להיות הסיבה למפלגה זו או אחרת. רואה הנך שיש מליניי אנשים שנקשרים בכל מאודם לקבוצות כדורגל, או למפלגות שלטוניות כשאין שום נ"מ מהותית בדברים. אדם יכול ליצור לעצמו אוירה חברתית מלאכותית שתהיה עבורו סיבה לאושר או לעצב, [בעומק הנפש ודאי שזה מושרש בכחות אציליים מאד ואדם בבחירה יכול לשחק עם כחות נפשו בכמה וכמה אופנים].

אבל דבר ה', כבר ביארנו, שהוא דבר מוחלט, נתון ביד חכמי ישראל לשיפוטם הטהור, אבל הציבור מבקש את האל ולא שום דבר אחר, לא 'מעשה ידי אדם'. האדם קיבל תורה, והוא מתבונן בה, מכריע לפי שיקול דעתו [של חכם], ולאחר מכן יש סדר של מעבר הכרעת החכם אל ההנהגה המעשית הציבורית ע"י הכרעת רוב או מופלגות בחכמה, ועוד כמה מיני הכרעות שאין כאן המקום לבארם.

כאשר הגישה הראשונה היא המושלת במרומי קרת [הכל באיצטלא של 'דעם תירה' אבל נפשו של האיש הנהנה כל כך מהדעת תורה, פועלת ומנגנת באותם נימים שהיא אמורה להפעיל בעת התקשרות לקבוצת כדורגל]. כאשר זה ענין של פוליטיקה, מה הפלא שכל אחד וכל קבוצה רוצה לשלוט? אם זה ענין של פוליטיקה, מה זה קשור לתורה, ומה זה קשור לבית דין, כל קבוצה של אנשים תילחם על מעמדה, עד שנראה מי ינצח, [כמובן צריך להשתמש במונחים של תורה כי מדובר באנשים שהתרגלו לדבר בשפה של תורה אז כל מהלך פוליטי צריך להעשות בשם התורה]. כמה בזיונות כבר עברנו, וכמה נראים מעשים ודיבורים אשר מבצבצים ועולים עם הזמן, כמה עזות מצח של עסקנים בריזנים הולכת ומתגלה. ולא נועדנו כאן כדי לפרט, דינו במה שידוע כבר. בפוליטיקה הכל מותר, וזה מה שהפכנו להיות. ממש כמו כל התנהלות פוליטית של כל מדינה. יצרים פשוטים מאד, נקמנות, תחרות, רייטינג. אותה גברת בשינוי אדרת, כאן מדובר ב'ישיבה' במקום 'כנסת', 'רמי"ם' במקום 'שרים', 'בחורים' במקום 'צבא', אבל התוכן היצרי הוא אותו תוכן. רוצים שלטון! רוצים עליונות!

עלינו לעשות חושבים עם עצמינו, מה רוצים מן השמים [חוץ מלומר 'הסתר פנים לפני הגאולה' כך אפשר להפטיר כל עונש שאדם מקבל, ולעקור מאיתנו את כל המסרים שאנו מקבלים מן השמים]. יש כאן פגיעה בציפר הנפש של היהדות, פגיעה בסמכות של בית דין, סמכות של חכמי ישראל. אם הסמכות הזאת, נראית לנו כסמכות פוליטית, אזי אין לזה שום משמעות כשאין צבא מסודר עם רובים, טנקים, מטוסים, וכל מוסרות השלטון, שום

משמעות !!! ולכן זה נראה כמו שזה נראה. אנחנו לא יכולים להיות ציבור מסודר בלי שיהיה משהו פנימי שיאחד בינינו. המשהו הפנימי הזה יכול להיות רק אחד, אלהי ישראל.

כאשר נשעבד את עצמינו לבקשת אמת ויושר. ונבין ש'חכם', הואיל ודבריו נאמרים בלא נגיעות, הם דברי תורה. והואיל והם דברי תורה, הם דבר ה'. והואיל והם דבר ה' אנו מחוייבים להם מצד נותן התורה, ולא מצד החכם. החכם אינו מחייב אותנו במאום, הוא לא ברא את העולם ולא הוציא אותנו ממצרים, מנהיג עבדנו הוא צינור להעביר לנו דבר ה', ולא אדם 'מוצלח' ש'הצליח' לתפוס את הציבור ולהוביל אותו לבחור במפלגה שהוא מנהיג. אנחנו לא מייסדים את הסדרים שלנו על מתחים חברתיים, לא על משקל של בריונות, לא על תעמולה, כל אלו חלק ה' אלהינו לכל העמים. אנחנו עם שצריך לבקש יושר צרוף, כל אדם פשוט צריך לבקש צדק, זה לא כל כך מסובך. גישה כזאת מבטיחה לנו אחדות מושלמת ורחוב מתוקן בכל הנוגע להתנהלות ציבורינו. מחלוקת הוא דבר מצוי בעם ישראל מאז ומעולם, אבל שום מחלוקת שהיא לשם שמים לא תביא לבזיונות כאלו. מחלוקת טהורה, מחלוקת בהלכה, מלווה בהשגחה אלוהית, תמיד יש בסופו של דבר הכרעה מעשית. ושני הצדדים דואגים גם מצד עצמם שלא להרוס את כלל ישראל.

עוד כמה גרמים של יראת שמים, והכל מסתדר. כשאדם מבקש באמת יושר וצדק הקב"ה לא יכשיל אותו בשכאלו [בפרט שכל ילד בגן יודע שחתימה ופסק דין צריך לקיים, מה יש כאן מקום לכשלון, מה כל כך מסובך], אילו היינו בנויים ומושתתים על יראת שמים, ולא על מבנה חברתי פוליטי, אין שום ספק שלא היה יכול להיווצר מצב כזה. אבל אם אנו ניגשים למערכת היהדות כמערכת פוליטית, אין לנו שום הבטחה מן השמים שייסייעו בעדינו להצילנו מבזיונות כאלו. כבר ביארנו שהאופן שבו האדם קובע את עצמו בעולם, כך העולם נקבע עבורו, וכך הוא מקבל את השפעת השמימי, ולכן יאמר לנו יושב בשמים, רוצים פוליטיקה?? קחו פוליטיקה! [וכבר הסברתי למעלה, שזה שאתה עוצר משהו ברחוב ושואל אותו האם יש אלוקים? והוא עונה לך, כן! תשובה כזאת עדיין לא הופכת אותו לאברהם אבינו. השאלה היא היכן השיגרה שלו נמצאת, מהי תפיסת העולם שלו, מה הוא חי. אלו ענינים פנימיים בנפש שהאדם וקונו בלבד יודעים, כולנו יודעים איך אנחנו חיים בפנים, הכרזות רשמיות וטקסיות של ימים נוראים או דרשות שבע ברכות, אינם פונקציות של סיגול שיגרות. וכמה יש 'בצד של הצודקים' שלא מעניין אותם התורה, לא הצדק והיושר, לא כבוד שמים, אלא הצד הפוליטי שהם חפצים בו... האם זאת גישה נכונה, האם בגלל זה ה' רוצה שנשמע בקול חכמי ישראל, כי יצרנו לנו מפלגה שלטונית ככל העמים והכנסנו את התורה כאמצעי לייצור אידיאולוגיות?]

פוליטיקה, קבוצות כדורגל, תחרות מעצמות, מאבקים בין חברות כלכליות ענקיות, אלו דברים שיש אותם בעולם בצורה הרבה יותר מוצלחת ויפה מאשר בפוניבוז', בשביל מה לבזבז את הנייעס' על דברים כאלו קטנים, מריבה על איזה בנין ישן בבני ברק. צא לעולם הגדול, תראה תחרויות אולימפיות, תראה מהלכים שמיקרוסופט עושה כדי לרסק את מתחריה, תראה מאזני אימה של מעצמות על, ותקבל הרבה יותר סיפוק נייעס'ני.

אין מה לעשות, אם מבקשי אמת אנו. נתחייב לעכל את הדברים הלא נעימים הללו, להבין שאנחנו האשמים הגדולים בהכל, אנחנו קלקלנו, ועלינו מוטל לתקן את עצמינו תחילה. נתחיל אני ואתה, לא נוציא פשקוילים, לא ננסה למצוא פתרונות קסם להפוך את פני הרחוב. נתחיל בקטן, אנחנו האנשים הקטנים, הפשוטים, נסגל לעצמינו הכרה טהורה, לחנך את צאצאינו על ברכי יושר צרוף, לא על ברכי מפלגתיות, לא על ברכי השתייכות לאידיאולוגיות מלאכותיות, או מצליחניות. אלא על ברכי הביקוש אחר המעט הזך, לביקוש אחר הצרוף, האמיתי, הנקי, הישר. ביקוש אחר דת האל, לדעת שהעולם שלנו לא אנשים מתגוששים בו, אלא האל מתגושש עם האנשים, מי שמבקש להיות בצידו של האל, יכול. הבא ליטהר מסייעין בידו. אחרי שנגמור לתקן את עצמינו, נהיה בקשר, אולי נטכס עצה לתקן גם את העולם כולו...

איגרת ח'

הבחירה וביצועה

כ"ז תשרי התשס"ט

הקדמה

התחלנו לדבר על הסובייקטיביות שעלינו לאמץ לעצמינו בחיי יהדות. העיקרון הוא בראש ובראשונה, שהאופן שאנו קובעים את עצמינו בעולם, זהו התנאי הסובייקטיבי שלנו לספיקת החוויות. ענין יסודי של השקפה כללית על המציאות, קודם כל, מהו העולם עבורינו באופן כללי? איך אנו קובעים את עצמינו בו, בתורת מה? ולאחר מכן נספוק את החוויות הפרטיות של החיים לפי אופן זה. הכל תלוי בתפיסת עולם יסודית.

כעת נעבור לשלב הבא. סיגול מצב חדש בנפש, מצב שבו אתה משנה את הסובייקט שלך מן הקצה אל הקצה. מן הקצה שבו החיים היו נפרדים, והדת משעבדת אותם באיזה אופן שהוא. אל הקצה שבו החיים שלך מתוך עצמם, הופכים חיי קדש, חיי יהדות אמיתית, כפי שבוראך דורש. מן הקצה שבו כל הסובייקט נתון למערכות חיצוניות, ופנימיותו מזערית לעומתן, אל הקצה שבו הפנימיות היא העיקר, החיים האישיים הם העיקר הגדול, ואילו המערכות החברתיות שמבחוץ הן טפלות, הן משמשות כתשתית בלבד לצורך ההתקיימות בעולם. ואם כי יש להם גם הם ערך חשוב מאד בחיים, כמו שאם אין קמח אין תורה, גם אם אין חברה אין תורה, זהו תנאי מתנאי הקיום שלנו, אבל לא עיקר.

האישיות, כלומר צורת התפיסה, אם אין אתה נותן את הדעת לעצב אותה בצורה מבוקרת, ובאופן שאתה חושבו לנכון. היא מתעצבת מאליה, נגד דעותיך התיאורטיות, באמצעות השיגרה וההיסחפות הטבעית - בהכרח נוצרת אצל כל אדם תמונת עולם כל שהיא, עקומה, או מרושעת. אישיותו של כל אדם מעוצבת באיזה שהוא אופן, בתודעת כל אדם יש איזה דפוס של תמונת עולם, בין אם ירצה בכך ובין אם לאו. אדם פשוט [בלי קשר לתורה] שנתקל במאורע מסויים [נניח, שלא נוגע אליו], והוא חושבו לבלתי צודק. על פי מה? מהו הקנה מדה שלו לצדק ואי צדק? מהיכן הוא שואב את העקרונות היסודיים שהוא מסיק מהם את הקביעה הזאת? האם הוא התפלסף פעם והניח את כל האפשרויות על השלחן? הלא אפילו נהגי מוניות אשר לא פילוסופין המה - פיהם מלא טרוניות וביקורת על כל העולם כולו. התשובה היא פשוטה, בלי לשבת וללמוד, ובלי להתפלסף. אדם שקורא עיתונים כל בוקר, שומע חדשות, חי בחברה, הוא כל הזמן בעצם רואה עולם. את העולם שהוא רואה, אנשים אחרים מייצרים, והוא אינו נותן אל לבו לבקר אותם. ממילא התודעה שלו הולכת ורוכשת לה תמונת עולם על פי אותם חוויות שיגרה, ובאופן אוטומטי - בלא יודעין ובלא מתכוון - התחשיבים אצלו במוח מתבצעים דרך העקרונות הללו שאותם הוא רכש מאת העולם המנוכר שהעניק לו אותם, וזה מה שקורה אצל מרבית בני האדם. [השליטים האמתיים בעולם הם כלי התקשורת, הם המעצבים את תפיסת העולם של כל ההמון. אנשי המפתח האמתיים של כלי התקשורת, הם בדרך כלל אנשים ממשפחות השלטון, כן כן, משפחות אצולה כמו בתקופת הפריצים והנסיכים שום דבר לא השתנה בעולם. הדמוקרטיה זה בלוף, הם מריצים את מי שהם רוצים, מכפישים את מי שהם רוצים, מטהרים, מטמאים, פוסלים, מכשירים, הכל בידי התקשורת ותו לא מידין].

יודע אני שאין אתה מבלה שעות בקריאת עיתונים וחדשות, אתה מבני ביהמ"ד, כל שכן שאין אתה בעל זיקה ממשית לרחוב. אבל העיקרון אותו דבר, אדם צריך לעצב לעצמו בצורה מבוקרת את תפיסתו, את דרכו, אחרת היא מתעצבת לבד, על ידי מה שהחוויות השיגרתיות בונות אצלו, ואין לו שליטה על התפיסה של עצמו. כמו"כ מצב כזה כשאדם אינו דואג לסגל לו תפיסה מבוקרת, אזי התפיסה שנוצרה אצלו אינה מחייבת אותו יותר ממה שהחברה מחייבת, הואיל והחברה בלבד היא שבנתה את התפיסה. כעת אנו מפסיקים את זה באחת, הולכים להעמיד לדין ולבקורת את כחות הנפש. לעצב מחדש את התפיסה בצורה מבוקרת, בצורה של "בחירה" אישית.

כעת השלבים אחד לאחד, זה יכול להיראות כמו הצגה, אבל בשום אופן לא! אני דורש ממך להתרכז היטב היטב במשמעות הגורלית של ההחלטות הללו.

שלב ראשון: ניקיון של הרכיבים המלאכותיים וכניסה למצב טבעי

אנחנו מבודדים שעה [אין הכוונה לשישים דקות אלא פרק זמן] מתוך החיים, שעה שאנו מצחצחים אותה מכל רבב חיצוני, מטהרים אותה מכל מערכת חברתית. שעה נקיה, כעת נולדת אל תוך השעה החדשה הזאת, סוף סוף שעה חדשה שמעולם לא היית קיים בה. בשעה הזאת אתה קורא דרור לנפשך! השתמש בכח הנשגב שה' נטע בך, החירות! אתה בן חורין.

השמים ממעל והארץ מתחת ואתה נתון ביניהם, אף אחד לא לוחץ אותך. נתק את השעות הקודמות, והשעות שיבואו אח"כ. התרכז רק בשעה זו, בה אתה בן חורין גמור. (אתה צריך להבין היטב, שגם כאשר אתה בוחר בחיי יהדות, שענינה הוא השיעבוד לרצון הבורא, את כל זה אכניס בחירות שלך, כיצור חפשי אתה בוחר בדרך הזאת, ועל כן מגיע לך שכר. כל שבעים שנותיך שבהן אתה יכול להצדיק ולהרשיע, אין עליך שום כפייה במעשיך, ולא בבחירת דרכיך, השיעבוד לאלהים אף הוא נעשה מתוך החירות בעצמה. [וזה הדבר שחסר בעליונים, כי המלאכים אינם בני חורין, וקידוש שם ה' באופן זה שמתוך בחירה ישתעבדו אליו - קיים רק כאן].

רצוי שתשב על שפת הים [או בחורשה גדולה או כפר נידח], שם קל יותר לראות את הטבע, לחשוב על האלהים. לא בחוף רחצה המלא בבני תמותה לחוצים בלחצי הקטנוניות של החיים, אלא במקום של טבע איתן שהיה ונשאר מאז דוד המלך, טבע נקי ללא התערבות הולכי שמים. שב שם לבד, התרחק מבני תמותה כאשר אתה מעיין בעניני הנצח שלך, בני התמותה הולכי על שמים אין בהם שמץ מן החוויה הנצחית, הם מרקדים תדירות בין רגעים שהיו לרגעים שיהיו, מקפידים על התחלפות תמידית של פעולות גורמי ריגושים, שום הוויה קבועה אינה מאפיינת את חיי השיגרה של הולך שמים מצוי, ומזה אתה צריך להתנקות עכשיו.

הסתכל בו, בטבע הרגוע כל כך, העושה את שלו בנאמנות ובשלווה. צבא ענק של טבעיים שעושים בשקט את פקודתם, בלי לחץ חברתי, בלי טרונות קנטרניות, בלי תחרות קטנונית, עשרים וארבע שעות 5768 שנים. בחדוות אחדות שאין גדולה הימנה, בהרמוניה מלאת חינוך, אחד מסייע לחבירו, אקולוגיה מורכבת משרשראות מזון סבוכות, שרשרת האנרגיה, שרשרת הכוחות הפיזיקליים, כך עושים להם צבאות השמים והארץ את שלהם. כמה שהטבע יודע לאהוב את עצמו... הטבע מחייך כל הזמן, הוא לעולם לא עצבני, לעולם לא מתוח, לא יאומן. איך אפשר לעשות את זה ???

התבונן גם בטבע המרכיב את גופך, צייתן מושבע, דופק לבבי שאינו חדל לרגע, פעולת איברים פנימיים בלתי רצוניים אין מספר, מעכלים, מבררים, מסננים, בונים, הורסים [אם אתה מתמצא קצת בגוף האדם אין רגע אחד שאין בו פעילות מן המורכבות ביותר שנתגלו לבני האדם בטבע]. אתה נמצא כחלק ממערכת הטבע, ומכל מקום תודעה עילאית חצובה מן השמים, אתה עומד איפה כגשר בין השמים והארץ.

שלב שני: התלבטות

שלב שני, התלבט. יש הרבה דרכים בעולם, הרבה דרכים בחיים, עליך לבחור דרך.

את האמת כולנו יודעים, זה לא דבר מסובך לברר אמיתות, אמיתות מבררים פעם אחת ודי [אם יש לך ספיקות ובעיות בתורת ההסתברות, יש אנשים מומחים לשכנע אותך על אמיתת ההיסטוריה של העם היהודי, ולא באתי במכתבים הללו על ענינים אלו]. אבל העבודה בעולם הזה היא 'לבחור' באמת הזאת, כלומר לקבוע את עצמינו, את אישיותינו, את חיינו, כילדי האמת הזאת. לקבוע את דרך חיינו באופן שבה תתקיים האמת הזאת, המתקיימת אך ורק בתוך "חיים" סובייקטיביים של אנשים, ולא בצורה תיאורית עיונית פילוסופית. ועל כן עתה מוטל עליך להתלבט, לחשוב באיזה אופן אתה מתכוון לקבוע את עצמך.

התלבטות לא צריכה להיות דוקא בין לחיות כמו גוי או כמו יהודי. גם כיהודי יש הרבה דרכים, אפשר לחיות בצורה חיצונית, או בצורה אמיתית יותר. האם אתה כאן כדי לרצות את אלוהיך, או כדי לרצות ישות אחרת, חברתית

או משפחתית? יש לפניך שלל הצעות, הרבה סוגי וגווני חיים אפשריים, הצעות מפלגתיות של מפלגות החיים, חיי חושניות, חיי שכל, חיי עצמאות, חיי שיעבוד [שיעבוד למי?].

חשוב למשל, האם אתה אוהב את העם שאתה שייך אליו? היית רוצה להיות גוי? יפני, או אנגלי, אמריקני, או סעודי? או שמא אתה לא רוצה לחשוב על זה, אתה מרגיש מחובר ושייך לאומה הישראלית.

איש אינו לוחץ עליך, קרא דרור למחשבותיך, הפעל אך ורק את כישוריך הפנימיים. הקשב רב קשב לקולות הקוראים אליך ממעמקי לבך, האזן להם כל אחד בנפרד [ולא בעירבוביא עי' ע"ז ב.], מה טוען כל יצר ויצר, מה טוען יצר הכבוד, מה טוען יצר עריות, ממון, קנאה, עצלות, נהנתנות באופן כללי, איש איש ומאוייו. לאחר מכן מה טוענים הקולות העדינים יותר ממעמקי המצפון הזועקים חמס על השתלטות החושניות, על חוסר נצחיות, על העדר הספק האושר. הם כולם מדברים איתך כל הזמן, אתה מכיר את השפה, אך עתה ברר את טענותיהם ופרק אותם לגורמים, שב על כסא דין ושפוט אותם, שמע את טענותיהם, דרוש מכל אחד לענות לרעהו, קח בחשבון את האפשרויות המעשיות שהחיים יכולים להציע לך. חשוב, האם ראוי לתת משקל מכריע לחושים הזמניים שהאישיות הנצחית עוברת בתוכם, כאשר עדיין קולות עמומים שהביאה עמה מעולם הנצח מהדהדים חזור ודהדה במעמקיה. קולות עמומים מתחננים, זועקים, קוראים אליך להעצים אותם מחדש, ולהחזיר להם את אותו זוהר שממנו באו, בתוככי החושך שאליו נלכדו בעל כורחם.

ברור את כל האפשרויות, השקף על חייך העכשוויים והעתידיים, הזמניים, הנצחיים, האישיים, החברתיים, המשפחתיים [לא בתורת אלו הכופים עליך לבחור דרך כזאת או אחרת, אלא בתורת חלק מחייך שאתה אמור להיות שותף עמם בהרבה ענינים ואתה זקוק להם והם זקוקים לך]. חשוב על אושרך, על עצבונך, על עול החיים הכפוי בכל מקרה על כל אדם, על חליפת האישיות בתוך צינורות הזמן, סביב הקמת משפחה ופרנסתה, גידולה וחיתונה, מה אתה איפה בכל זה. האם יש צורה כל שהיא לריבוי הכביר כל כך של תמורות החיים, כאשר לא מצאנו את הקו הפנימי המבדיל מן הקצה אל הקצה, הבריח התיכון שבכוחו להעניק דמות שלימה לכל תמורות החיים מתחילם ועד סופם ועד בכלל. מהו אותו רעיון אחד ויחיד שאתה מוכן להתמכר אליו. מה יהיה גורלו של אותו אדם אשר בטרם נוצר בבטן אמו, כבר היה מוכן לשוב אל האדמה אשר לוקח משם.

חשוב על כל הנתונים הללו, הנתונים ההכרחיים של החיים. שקול את שיקולך האישיים, ראה מה כל מפלגה מציעה לך. אתה כעת יושב לבד מול הקלפי של החיים, שלל פתקים לפניך, ומעטפה אחת "אתה". [מרגש, לא? סוף סוף אתה הולך להחליט לבד מה אתה עושה עם עצמך] שים לב! אין להכניס שתי פתקים, ולא חצי פתק מכאן וחצי מכאן, המעטפה שלך תיפסל ואתה תצא קרח מכאן ומכאן, תהיה אובד 'דרך'. זכור! כל פתק, הוא סתירה לפתק האחר. עליך לבחור 'דרך', מתוך האפשרויות שיש בנפשך. 'דרך' שתוכל ללכת בה בצורה שתקדם אותך באותו ענין שהיא מייצגת. אל תמהר להכניס פתק, חשוב היטב, מה ראית בפירסומים הרבים של העולם עתיר החושניות, כמה שקרים וכמה אמיתות, איך כל מפלגה הוכיחה את עצמה בעבר.

אתה לא עומד כעת לפני בחירות קטנות. ראשית כל, הבחירה הגדולה, כעת זמן הבחירה אשר בה אתה קובע את עצמך באופן כללי, בגדול, מה אתה איפה בעולם. לאחר מכן נעבור לשלב המעשי, אבל אל תחשוב עכשיו על מעשים קטנים כלל ועיקר.

ההתלבטות יכולה להימשך שבועות מספר, אנחנו לא לחוצים בזמן. ככל שתעמיק את ההתלבטות, כך תעמיק את ההחלטה. לך לים או למדבר, או לאיזה כפר נידח, או שאר מקומות אחרים האהובים עליך. שב שם שעות אחדות מידי פעם, והקדש את הזמן הזה להתלבטויות.

שלב שלישי: בחירה

שלב שלישי, בחר! אתה מחליט על דרך, "דרך" ולא קשקושים, לא החלטה רגעית על מנת בורקס או דג באולם שמחות, אפילו לא החלטה לאיזה ישיבה ללכת. קח את זה לפחות כמו החלטה על שידוך, אע"פ שכאן זה יותר משמעותי. [ואע"פ שלעולם הרשות נתונה, אך מ"מ אם לא עכשיו אימתי, ובאיזה זמן מן הזמנים הרי צריכים "להחליט באמת" מה עושים, אז הבה ונהיה זריזים ונעשה זאת עכשיו].

בחירה אינה דבר שיכול להתפס בתפיסה הגיונית, שהרי האדם עומד במצב שקול לחלוטין, ומה איפה הביא אותו לבחור [אם לא זריקה אקראית כמו שזורקים קוביא, והרי כאן מדובר על בחירה מתוך תודעה, והחלטה

הנזקפת לזכות המחליט, אשר עיקר קיבול שכר תלוי בהן אי אפשר להבין את הדבר או לנסח אותו, הבחירה היא מן הנפלאות שאינם בכלל הטבע. יש לך הכח "לקבוע" בבחירתך את הדבר היקר עליך האהוב עליך, הדבר "המובחר".

כבר בחרת? מה בחרת? אני יכול רק לשער, יש סודיות בקלפי, אבל בכל זאת אני סקרן לדעת. אם בחרת להמשיך בדרך החיצונית ובמירווח הזמן, הנח כעת את הדפים שאתה קורא אין לך מה לחפש בהם. אבל אם בחרת והחלטת לעצב את תדמית אישיותך באופן צרוף, כפי הנדרש, וכפי ששכנעתי אותך כבר באיגרות הקודמות, תוכל למצוא נחת בדברים הבאים.

ביצוע קשוח של הבחירה

כעת שים לב. דע שמה שבחרת, בחרת!!! אתה בחרת, ולא אחר בחר עבורך. אתה החלטת, ולא אחר החליט עבורך. כעת, איך מיישמים את ההחלטה, מה היא כוללת מבחינה מעשית, מה מבחינה עיונית. עליך לחשב את הצעדים הבאים, על פי העיקר שבחרת בו. עליך לדעת, שבחירה זו בחירה! החלטה זו החלטה! החלטה צריכה להיות ברזל. אתה לא עושה צחוק מעצמך, חייך אינם משחק.

רגע אחד, אתה בטוח שבחרת כבר, החלטת? אם עדיין לא קבלת החלטה רצינית עם מלא מובן המשמעות של הדברים, אל תמהר לעשות צעדים. קודם כל אנו בוחרים ומחליטים. ורק לאחר מכן, מבצעים. לא מבצעים שום דבר לפני שהחלטנו. אז קרא את הדברים הבאים, ואם תראה שעדיין אינך נחוש עד כדי ליישם אותם, חכה עוד קצת, לך עוד פעם לים, חשוב שוב, עד שתקבל החלטה ברורה.

קח לך בראש ובראשונה, שעה וחצי ביום, לא יותר. שעה וחצי נקיות מכל רבב של חיצוניות, מכל התערבות של שיקולים זרים. [את שאר היום השאר כפי שהיית רגיל עד עכשיו ואל תטפל אליו, אל תשנה את כל היום שלך בבת אחת, זה לא יצלח] שעה וחצי שבהם אתה לבדך הוא, אתה אחראי על עצמך, על חייך. שום שיקול זר לא נכנס בשעה וחצי הזאת. את שעה וחצי זאת כמובן הקדש ללימוד תורה. כולנו יודעים שזה הדבר הכי חשוב, והמאור שבה מחזיר למוטב את יתר חלקי האישיות, לכן עלינו לתקן אותו תחילה.

שעה וחצי של לימוד בלא שום קשר לשום דבר זולת ההחלטה האישית שלך, שעה וחצי שאינם שייכות לשום מערכת בשום פנים ואופן. שעה וחצי שאתה עם עצמך בלבד ורק עם עצמך, אתה לא חייב כלום לאף אחד בשעה וחצי הזאת. זה לא משנה היכן אתה לומד, בתוך הישיבה או מחוצה לה, עם או בלי חברותא, מסכת זו או אחרת, הלימוד באופן הערב עליך, החביב עליך, אסור ששום דבר זר יהיה מעורב בלימוד הזה, אתה מחליט הכל לבד מהתחלה ועד הסוף. אם אינך יודע עדיין מה אתה אוהב ללמוד, למד תקופה כפי שהיית מורגל, עד שתדע. בסוף תדע, אין אדם שאינו יודע מה הוא אוהב. כאשר אדם עושה דברים מתוך חירותו המוחלטת, נפשו מצביעה בבירור על תשוקתה, ורק אם הוא מאולץ ללמוד מפני מסגרות חיצוניות, ואין לו שום זכות בחירה, אזי אפשרי בהחלט שהמסגרת לא הצליחה לפגוע בדברים האהובים עליו.

יש לנו מדע, מדע החיים של היהודי. איך חיים? מה עושים בחיים לפי הפתק שאותו הכנסת לא מכבר לקלפי של החיים פתק שכתוב עליו שם הוי"ה, יש מדע מדויק. אנחנו מקדישים שעה וחצי ביום ללימוד המדע הזה.

איזה ספרים יש כדי ללמוד את המדע הזה? אז ככה, יש תלמוד בבלי, זהו ספר היסוד של תורה שבעל פה, [אם תשים לב בכל מסכת יש יותר מעשר דפים, אפשר לדפדף ולראות שהדף האחד עשר והשנים עשר והשישים, נראים אותו דבר. כמו"כ יש לנו ששה סדרים ולא רק שנים, תבדוק בארון, כל הגמרות נראות אותו דבר, לא מצאתי עדיין איזה משהו שיעיד על מסכת מסוימת או סדר מסוג ב']. בתלמוד יש מחלוקות רבות, ויש ספרי הלכה שמכריעים את ההלכה למעשה איך לנהוג בפועל, וגם מסכמים אותה. הספרים הם ארבעה טורים, שלחן ערוך, ונושאי כליהם. יש עוד הרבה ספרים, אבל סיפרתי לך על הספרות היסודית שלנו.

צורת הלימוד

אנחנו ניגשים ללמוד את מדעי היהדות. 'ללמוד' פירושו כמו שלומדים כל מדע בעולם, ללמוד זה דבר רציני, עושים אותו מתוך כוונה עמוקה של התעניינות בחומר. אף אחד לא הכריח אותך ללמוד עכשיו, אתה לומד כי

בחרת בכך מתוך חירות גמורה. כבר החלטת שאתה יהודי, וההחלטה הזאת כוללת את כך שזהו המדע שלך, זהו המדע המדריך את היהודי היאך וכיצד להיות יהודי, היאך וכיצד להחכים כיהודי.

סטודנט בפקולטה לרפואה צריך ללמוד שמות של חיידקים בני שנים עשר אותיות, והאנטיביוטיקה שלהם בת השש עשרה אותיות. נוסחאות מורכבות של יחסי גומלין בין חומרים ואיברים, רוב הלימודים הם דברים כאלו, [רק חובבנים יודעים באופן כללי קצת דברים ונהנים מהם, אבל העומק של כל מדע הוא מורכב ביותר ומייגע מאוד]. הסטודנט הצעיר מבין, שכעת "לומדים" רפואה, ולא עושים צחוק. אם לא נוח לך, לך לפקולטה אחרת, אתה החלטת להיות רופא. קיבלת על עצמך את כל מה שהמרצה שלך ילמד אותך, זוהי הרפואה, ואלו הם לימודיה. אתה לא מחליט מה לומדים במסגרת המקצוע.

אתה ניגש כעת ללמוד יהדות, יהדות לומדים דרך הגמ' ומפרשיה, החלטת להיות יהודי? ללמוד את מדעי היהדות? לא להיות חובבן לתלמוד. ובכן זה המקצוע, לא מזלזלים בשום פרט, בשום שקו"ט של גמ'. גמ' זה לא היכי תימצא להתלמד, גמ' היא המפה של תורה שבעל פה, על כל דקדוקיה פרטותיה והוויותיה. מומלץ לכל יהודי ללמוד מהרש"א ורעק"א על הסדר, שם רואים מה הפירוש לתת לב לכל מילה בגמ' לכל הוויה ושקו"ט, ק"ו שלא לדלג על תוס' "יבשים" שעושים חשבונות בשקו"ט. זאת האמת, החזו"א כבר צעק על זה שלא לומדים מהרש"א, זה ישאר נכון גם אם עוד מאה שנה לא ילמדו מהרש"א. אין שום מנוס מהעובדה הזאת, שהש"ס שלנו אינו בנוי מלמדנויות בלבד [הסיבה שרוב אשי כך קבע את הש"ס ולא כתב ספר מסודר כמו רמב"ם, הכרח הוא שזהו אמיתות צורת מסירת תושבע"פ, בנוי אריח ע"ג לבינה של שקו"ט מורכב בריבוי ההלכות ולעולם זה ישאר כך]. ראה כמה רעק"א [שהוא נחשב אצלנו 'למדן'] בהרבה מקומות ומהם בשבת ד. בשמעתא דקלוטה טרח על פני עמודים שלמים לשאת ולתת בדברי מהרש"א, ופעמים שטורח להפוך כל הסוגי' כדי ליישב דברי מהרש"א. איזה ערך לפשט, ולחשבונות אמתיים נכונים. גם שיבושים רבים נוצרים בסוף מהזנחת חוג הפשט, אפשר להגיע למצבים מבישים שכבר אין יודעין להבחין בין הו"א למסקנא ולבנות בנינים שלמים של פלפול על יסוד של טעות בפשט רחמנא ליצלן. מה תשאל, מה יצא לי מזה? אם אתה מוטרד משאלות כאלו, אות היא כי עדן לא בחרת והחלטת, ועדן אתה לכוד בתוך העבותות שהקיפוך זה שנים. אם כן הנח הכל, חזור וחפש את הבן חורין שבך, בחר, קח בחשבון שהבחירה כוללת גם לימוד ש"ס בבלי לא מצונזר, ולאחר מכן בצע את מה שבחרת.

כאשר עוסק הנך בלימוד גמ', הקפד על ב' דברים. הראשון ללמוד בצורה אמיתית, והשני ללמוד מה שמהנה אותך, לפי בחירתך. קודם כל צריך ללמוד את השלד של הסוגי', שלד מוצק, צריך להיות בנוי מידיעת הפשט על בוריו עם מהרש"א, את השלד עליך לבנות בלא שום קשר להנאות, זה חיוב, כי כך בלבד בונים שלד של סוגיא. לאחר מכן, קח לך את הסברא העריכה עליך ביותר, הסגנון האהוב עליך, הספר האהוב עליך, הרב האהוב עליך. אחרי שהשלד יציב, אתה יכול לגמור כטעמך, כפי האופן הקרוב ביותר ללבך, אין בזה הוראה כללית לכולם.

הצורה הנכונה של כפיית היצר

זה יכול להשמע יפה, אבל אנחנו יודעים, ללמוד זה לא דבר קל. בפרט כשמדובר בתורה לשמה [אסור לך לתת לב על מה שרגילים לומר שתורה לשמה זה מדרגה רחוקה, דהא כתיב כי קרוב אליך הדבר מאד]. כאן אנחנו הולכים להפעיל כח, אבל כח אדירים, אתה עומד לגלות עכשיו כוחות אמתיים, כוחות הנטועים באדם כדי לסגל לו את מה שבחר לעצמו מתוך חירות.

ראשית כל, כבר ביארנו באיגרת א', שהתפיסה השכלית היא הראשונה, ולאחר מכן יש את מערכת הרגשות. התפיסה שלך התחדשה. כעת הרגשות, עדיין מכוסים בערלה קשה, הם מעולם לא הסתגלו לפעול על פי תפיסה משונה כזאת, שהחיים והתורה הם דבר אחד, שהגמ' היא ספר שצריך ללמוד את כולו ועוד כיו"ב מן הדברים המשונים אשר החלטנו כאן היום.

בכל עניני מלחמת היצר, צריך לדעת חילוק חשוב מאד. כפיית יצרים היא מועילה, כאשר האדם קובע את עצמו בנפרד, ואת היצרים בנפרד. הקביעה העצמית שלו, נובעת מתוך התפיסה שהוא אימץ לעצמו. התפיסה השכלית שבה הוא רואה את עצמו כיצור בן חורין, וקובע לו את הדרך שהוא חפץ בה [חפץ שכלי, חפץ של תפיסה, ולא חפץ של דחפים ויצרים עי' בגר"א בחשבון הע' כחות]. לאחר מכן, הוא רואה במערכות הטבע המרכיב את גופו ואת החלקים הנחותים יותר של נפשו, דחפים המפריעים לו, ומניעים אותו לכיוונים שהוא אינו חפץ בהם, והוא כופת אותם. זאת היא הצורה הנכונה של כפיית יצרים. אבל אם אדם קובע את עצמו בצד של היצר, והוא נלחם בו

מתוך פחד או שום אילוף אחר, זה יכול להחזיק קצת זמן, אבל בסוף הוא ייהרס כי הוא נלחם נגד האישיות של עצמו, שהרי הוא כבר קבע את אישיותו כעצלן, או גאוותן או תאוותן וכיו"ב, ואז כל כפייה היא כפייה של אותה אישיות שכלית שקבעה את עצמה באופן זה והוא מכריח עצמו לנהוג באופן אחר. ובסופו של דבר האיש ייהרס, או שהוא יעוות את התפיסה שלו, ויקרע מיתרים רגשיים חשובים בנפשו [עי' להלן] כדי לשרוד. עליך איפה להקפיד על הצורה הנכונה של כפיית יצרים. דברים אלו כתובים בגר"א משלי יג יט "מי ששובר תאוותו אף בשעה שתאוותו מתגברת עליו והוא שובר אותה עתה הוא מצטער ומ"מ אח"כ נהנה מזה מאד" אם אין אתה נהנה אחר השבירה, אות היא כי לא שברת נכון, שברת את עצמך, ולא את תאוותיך. כלומר, כאשר העמדת וקבעת את עצמך בצד של התאוות, ואז אתה מחמת אילוף כל שהוא שאתה מאלץ את עצמך, אתה שובר אותם. לא יהיה לך שום הנאה ושום רווח מזה. מוטב שתניח את השבירה, ראשית כל התרכז בענין היסודי הזה, המוקדם לשבירת התאוות, כלומר היכן והאיך אתה קובע א"ע, ולאחר מכן לשבור, כאשר כבר קבעת את המדות כאויבים שלך, של חירותך, של דעתך האישית.

אנחנו דור מפונק, דור של לחיצת כפתור, הכל אוטומטי ברוך ה'. יש כאן מגרעת גדולה, לא הורגלנו מעולם להתמודד התמודדות אמיתית, שיגרה של התמודדות על חיים ומוות היו לחם חוקם של דורות קדמונים, מי שלא עבד קשה לא שרד, היום כל ילד שקול לבן עשירים מופלגים של שלשה דורות לפנינו. את הכוחות האדירים של המלחמה, לא גילינו בעצמינו מעולם, ולכן כל מלחמה קטנה מרתיעה אותנו.

עצם ההכרה והידיעה, שאתה מתכוון כעת ליישם את תפיסתך, דהיינו, שיש מערכת נפרדת של רגשות שמפריעה לך. אתה באופן עקרוני סבור כך, והרגשות סבורים אחרת. אתה קובע את עצמך בנפרד מרגשותיך [עד כמה שאינם משרתים את המטרות שהצבת לעצמך], ולא רואה במצבם ובתגובותיהם דבר אחד עם אישיותך, הם אמורים לציית לך ולא אתה להם. כעת אתה הולך להוביל את המהלך, ויהי מה. הכרה כזאת במלחמה על הרגשות, היא כבר אבן יסוד להצלחה. אין גבול לכוחות שאדם יכול לגלות בעצמו כאשר הוא מציב לעצמו מטרה שהוא חייב להצליח אותה. ישנם אנשים ששרדו שנים של בזיונות וכליאה, העיקר שלבסוף הם יוכיחו לכל רודפיהם שהם לא נשברים [אריה דרעי]. הדביקות הזאת במטרה, הדביקות ביצר הנצחון, ביצר הנקמה, עמדו להם לנצח את כל מערכות הנפש. להלחם בתעצומות על המטרה. "מלחמה" אני אראה לכם! אין לך יצר ניצוח גדול מזה, שאתה רוצה להוביל את המהלכים בחיך, ולא הרגשות הטבעיים יובילו אותך. אתה חייב לנצח, הנצחון יהיה שלך. כאשר אתה ניגש מתוך הכרה זאת, המלחמות לא ישחקו אותך, אלא ירוממו אותך כמ"ש בשם הגר"א. יש ביפן אנשים למודי לוחמת מגע, הם עושים פעולות שאין לשער ולתאר בשכל אנושי כלל. מסוגלים מתוך גלגולים באויר לתקוע חרב ולהנצל מחרב של לוחם אחד או יותר, דברים נוראים. התרגילים שלהם בתחילת האימונים לא יאומנו כי יסופרו, דורשים מהם מאמצים גופניים ונפשיים שקשה להעלות על הדעת. איך אפשר? אפשר! למה אפשר, כי יש להם מטרה שהם הציבו לעצמם והם צריכים להגיע אליה ויהי מה.

אתה נלחם על זה, זה ענין אישי שלך, ואתה צריך ליישם אותו. רדה בהם בפרך, אף אחד לא יאמר לך מה תעשה ומה תפעל. בחרת, וזה מה שתעשה! בכל פעם שהמעיים שלך יתהפכו על עוד מהרש"א מרגיז שמחשבן תוס' שמקשים קושיא על שקו"ט של גמ' בפשט של משנה אם אזלה כתנא פלוני או אלמוני, ויש למהרש"א גירסא אחרת בתוס' שמשנה את כל המהלך של הגמ' מתחילתה - עצבים כאלו, לא ישנו כי הוא זה מתוכניותיך, בעצבי ברזל אתה תחשב מחדש את כל המהלך של הפשט.

על שעה וחצי זאת הילחם חדשים מספר, לאחר מכן אתה קונה הרגל, לאט לאט הקושי יורד, עד שהוא נעלם. לאחר שנפשך התרגלה שזה המצב ואין מה לעשות נגד זה, תגדיל את המכסה לשעתיים וחצי, ותפצל אותם לשעה ורבע ועוד שעה ורבע. לאחר כמה חדשים תגדיל לשלש וחצי שעות ותוסיף חצי שעה על כל שעה ורביע מתוך השעתיים וחצי של עד עתה, וכן על זה הדרך.

זהירות! אל תתפתה להתקדם צעד עד שלא תם הצעד הקודם, כאשר השעה וחצי הזאת קנתה אצלך הרגל של ממש, אתה רשאי להתחיל עוד מלחמה על שעה נוספת, כך כתוב בגר"א משלי ד ט. אתה מתחיל משעה וחצי בלבד, וכל שאר היום אין אתה מתאמץ יותר משהיית רגיל להתאמץ. מעצות היצר, לפתות אדם להתקדם במהרה, למען יכבד עליו ויתרפה לגמרי. כוחות הנפש יש להם גבול, ורק לאחר הרגל אפשר להפעיל כח לקנות הרגל נוסף, אבל הפעלת יותר מדאי כח מובילה בהכרח לרפיון מוחלט בסוף. כל אדם מצווה לשער בנפשו את היכולת, לפי ההיקף המלא של כל הנתונים של נפשו [ואם יש מפריעים חיצוניים טכניים מוטל עליו לסלקם אם הוא יכול והדבר לא יזיק

לו מצדדים אחרים ועל פי השיעור שנתן לעצמו בלבד, כך יפעל. אף אדם מבחוץ אינו יכול לתת לך שיעור על מצביך הפנימיים, זה תלוי בהרגשות שלך בלבד.

ענין ההנאה

נחזור לאיגרת הראשונה, שם כתבת לי שאין לך גישמאק בלימוד. כעת אתה יכול להנות, הנאה מלימוד, יש בה הרבה פנים, אבל קודם כל אתה כבר נהנה עכשיו, ההנאה היא שאתה מגשים את האידיאלים שלך, מגשים דרך שבחרת לעצמך מתוך חירות, זוהי הנאה. הנאה שאי אפשר להתכחש לה, סיפוק עמוק. בחרת לך דרך ואתה מיישם אותה. כעת אפשר לומר את המילים, 'תלמד כי זה נכון', זה נכון לא בגלל שזה נכפה עליך באופן חיצוני. זה נכון כי זה שלך, הדרך שבחרת לעצמך, שהחלטת שאתה מגשים אותה. אבל אם אתה לומד 'כי זה נכון' בגלל שמישהו אחר החליט שזה נכון, אז באמת לא תוכל להנות מזה, ולא תעמוד בזה. הלימוד יש בו חלקים שהם שכליים ומהנים כל אדם מצד השכל. ויש גם בלימוד התורה גם את מה שהנשמה מחוברת לרצון האלוהי, כאשר אדם לומד תורה, קרן אור אלוהי חודרת דרך הסדקים שבערלת לבו, ופורטת על מיתרים עדינים בתוך חדריו, זה תענוג גדול שכל אדם זוכה אליו מידי פעם, ואי אפשר להכחישו. עם השנים מי שישתדל ויתאמץ להסיר את ערלת הלב, יזכה לאור הזה באופן תדיר וזה כבר תלוי במדרגות.

אט אט, תהפוך את ישותך לישות של בן חורין, לישות של אדם המכיר את עצמו, לישות של אדם שאינו תלוי במערכות חיצוניות בלבד. ישות של אדם המבקש לעצמו דרך צרופה, מבקש אמת, ולא מתפעל מנטיות הטבע, מוביל את המהלכים שהוא החליט להוביל, ושום דבר אינו מוביל אותו.

קנה לך עם השנים, את התודעה, את הגישה היסודית. שהעולם שלנו הוא עולם י-ה. וזה נוגע אליך, הוא מכירך והוא רוצה שתכיר אותו, הוא אוהבך והוא רוצה שתאהב אותו, הוא מתעניין בך, והוא רוצה שתתעניין בו, [לגיטימי שזה יהיה הדדי לא?]. העולם אותו עולם, רק ההגדרות משתנות, לפני כל חויה צריך להכניס קוד, קוד הנכתב ואינו נקרא, זה שמי לעולם וזה זכרי לדור ודור. וזה מה שהופך את שפת התכנות של הנפש שלנו, לשפה אחרת לגמרי. לגישה אחרת, כפי שהראתי לך בסיפורי החומש. אצלנו אוכל זה ברכה, עושר זה ברכה, כל דבר זה רצון שוכני סנה. כל פעולה שתעשה כאשר היא מתוך גישה יסודית זאת, אשר אין גבול למדרגותיה. היא פעולה מלאת תוכן של ממש.

איגרת ט'

שמירה על מבנה בריא של הנפש, חשיבות כחות הנפש, אזהרות מהתפלספות בעניני אלוהות

כ"ט תשרי התשס"ט

הקדמה

דיברנו באיגרת הקודמת על חשיבות הבחירה "הגדולה", האופן הנכון לעשות אותה. להעמיק בה, להבין את משמעותה. ועל דרכי היישום שצריכים להיות קשוחים לגמרי, כאשר האדם מעמיד את עצמו מתוך חירות גמורה כ'מאן דאמר', הדורש להוביל מהלכים. אזי הוא נעשה מסוגל לכל מאבק שיהיה. ובתנאי שההלכים שהוא מוביל יהיו מתוך דעה צלולה ומסקנא ברורה שכך היא דעתו וכך הוא חפץ שיהיה. כעת רצוני להרחיב עוד מה הבחירה שלנו כוללת מבחינה עיונית, והיאך היא ההשקפה הנכונה על כחות הנפש.

כבר דיברנו על כך שהנפש יש לה מבנה יסודי, מערכות הפועלות אצל כל אדם. ההבדל בין האנשים הוא במזג הטבעי שבין כחות הנפש. ובתפיסה השכלית, דהיינו הבחירה היאך ובאיזה אופן להוביל את כחות הנפש הרבים, כלומר ההבדל בין התפיסות השונות של האנשים הוא בהגדרות של הדברים הקיימים מה 'יותר חשוב' מה 'ראוי' וכיו"ב. עקרונית החלוקה היא לשתי קבוצות, הקבוצה האחת הם האנשים המגדירים עצמם כבלעדיים בעולם, אינם חפצים בהתערבות של 'אל דעות' שיגיד להם דעות מה נכון ומה לא. והקבוצה השנייה היא כת משה ואברהם, נכון להיום "עם ישראל" [אלו שנשארו כשרים], המגדירים את האדם באופן אחר לגמרי, באופן שהאל העליון יש לו דעות על כל מערכות הנפש, על מבנה העולם והתנהלותו. העם הזה מחזיק בתורה מבוארת ומפורשת, המקיפה את כל שטחי החיים ומגדירה אותם היטב על פי שיטתו של האל העליון, שמסר את הידיעות הללו למשה ונמסרו הלאה עד אלינו.

היהדות אומרת שהאל העליון מפקח על כל מערכות הנפש ויש לו תכנית ברורה מה הוא רוצה שיהיה עמה. שים לב! הנפש, היא בריה אשר כל כחותיה אמורים לפעול בהתאם להוראות האל. הגדרות של כחות נפש אצלנו, הם עסק בשיטתו של האל בענין - תורתו. כעת נעיין קצת מהי הנפש, לפי היהדות.

הקפדה על שמירה בריאה של מערכות הנפש

הבורא אשר חפץ בקשר עם האדם, יצר בנפשו מערכות תקשורת משוכללות מאד, חקק בו תשתית ענפה של תקשורת נפשית שאין שום בריה בעולם יכולה לעמוד על סודה. ואוי לו למי שירהיב עוז לשלוח ידו להרוס את מערכות אלו, שנבראו בעיקר בשביל מטרה זאת. ערוצי התקשורת שלנו עם האל הם רבים מאד, כחות נפש פשוטים מאד להפעלה, אם כי נעלמים וכמוסים מחקור אותם והבינם על בורים.

חקק בו הבורא ית', כח אהבה, כח יראה, כח התפעלות מן העולם ומקרו, כח דעה, כח תבונה [המשיגה את רצון ה'], תקוה, בטחון, אמונה וכיוצא. כל אלו הכחות צריכים להיות בריאים ושלמים, הריסתם היא שליחת יד במקדש ה'. לכו של האדם הוא בית המקדש, כשאדם מאבד מכשריו החברתיים עם בני אדם אם לסיבת חולי נפש, או לסיבת השקפה עקומה, או מדות רעות וכיו"ב כל סיבה שהיא - הוא מאבד מיידית את הכושר להתחבר לבורא, אין שתי לבבות אין שתי מערכות. כשהפסוקים מדברים על אהבת ה' הכוונה לכח אחד בנפש, אותו כח שממנו נובעת היכולת לאהוב אדם, ממנו נובעת גם היכולת לאהוב את ה'. אותם מיתרים ממש, הרוטטים בנפש בהתפעלות של אהבת כל דבר אשר יאהב האדם, הם הם המיתרים שצריכים להיות רוטטים בעת אהבת האל. ומה נאמר על האדם אשר בדעה גסה קרע את המיתרים העדינים האלו, כמה עבודה הוא צריך כדי לתקנם ולחברם מחדש למקומם.

הבורא נתן בנפשו של האדם פעולות. ציוהו על תפילה, דבר עימי, השיח לפני את משאלותיך, ספר לי על התפעלויותיך מפעולתי ומגילויי. ציוהו על לימוד תורה, למד את דעתי ואת שיטתי על העולם איך הוא צריך להתנהל, הכר את הדרכים שהתוותי בפני האדם לחיות נכון בכל שטחי החיים. תפילה לא צריכה להיות דבר מסובך בכלל, מדברים עם הבורא כמו שמדברים עם משהו שעומד לפניך, רק אתה לא רואה אותו זה כל ההבדל. [ומי שיאמר לך אחרת, דע שהוא מין ואפיקורוס ואינו מכת משה ואברהם].

כוחות אלו לא מסובכים כלל ועיקר להפעלה, אם כי מסובכים לניתוח וחקירה של מבנה המערכות הפנימיות שלהן. כמו כל מכונה, שההפעלה שלה פשוטה לאין ערוך מן המורכבות הפנימית שלה. יש במפעלים שני תפקידים שונים, יש "מהנדס מכונה" ויש "מפעיל מכונה". בכדי להיות "מפעיל מכונה" אין צורך בידע רב ומורכב כל כך כמו "מהנדס מכונה", המפעיל לומד את הכפתורים שמבחוץ, לומד מתי ללחוץ על כל כפתור. ואילו המהנדס אמור לדעת ולהכיר היטב את המבנה הפנימי של המכונה, הוא צריך לדעת את שרשרת התהליכים המדויקים המתרחשים בתוככי המכונה כאשר לוחצים על כפתור מסוים. התורה מלמדת אותנו להיות "מפעילי מכונה" של הנפש, לדעת להפעיל אותה נכון, זהו עיקר תפקידנו בעולם. ההנדסה שלה הפנימית, היא ענין מורכב ומסובך הרבה יותר, ולחקור אותה על בוריה, ספק אם יש בכח אנושי.

כל אדם, יודע לחיות, ואינו יודע חיים מהם. יודע לאהוב ואינו יודע אהבה מהי. יודע לכעוס, ואינו יודע כעס מהו. אף אחד לא יודע מה בדיוק מוזיקה עושה לאדם שהוא נהנה [אפילו תינוקות בני חצי שנה נהנים ממוזיקה], והאיך אדם מבחין בין שיר יפה לבין גלגול של כסא במדרגות, אף אדם אינו זקוק ללימודים באוניברסיטה כדי להבחין בין שיר לבין אוסף אקראי של רעשים, מהיכן זה מגיע? הכל בגדר תעלומה גמורה. אדם יודע רק להרגיש את ההנאה, אבל הוא לא יכול לתת מבנה ותרשים מדויק של ההתרחשויות בנפשו. כל אדם יודע ללחוץ על כפתורי ההפעלה של נפשו, אין צורך להיות פרופסור לפסיכואנליזה בכדי לאהוב או לשנוא מישהו. המכונה עובדת בין אם נכיר את המורכבות הפנימית שלה ובין אם לאו, עלינו איפה להפעיל אותה נכון. [אמנם, כבר הזהרתי באיגרות הראשונות, שאסור שהמצוות תתפסנה ככפתורי הפעלה של דברים חיצוניים. כאן דיברתי על משהו עמוק יותר, כשם שאדם נושא אשה ומקים משפחה והיא הופכת חלק בלתי נפרד מחייו, אע"פ שאינו פסיכולוג ואינו מבין איך בדיוק הכח החברתי פועל בנפש ועל איזה עקרונות הוא בנוי (והאמת שגם הפסיכולוגים לא יודעים כמעט כלום). ובכל זאת, חוסר הידיעה הזאת, לא מפריעה לו כלל "לחיות" עם אשתו ועם משפחתו. כך הדבר צריך להיות בתורה ומצוות, כאשר אנו מדברים על הפעלה נכונה של הנפש, היינו הפעלה נכונה של "חיים" עד כמה שהתודעה שלנו נותנת לנו, להכיר את חוויות החיים, זהו המוצר הסופי שהמכונה הסבוכה הנקראת "נפש" מייצרת, היא מייצרת הכרות, חוויות, התפעלויות, הנאות, וכו'.

על ההשקפה העקומה, כאילו פסגת הדת היא להיות מנוזר ומנותק מכל הכוחות הנפשיים, וכאילו מבנה החיים שלנו ומבנה התפעלויות הנפש, הוא בעצם הדבר הכי עקום שקיים במציאות, וזה שייך רק לאנשים שפלים ורדודים, והתורה היא דבר כה עליון, שהוא רחוק כל כך מכל הדברים הקטנים והשפלים הללו. אינני צריך להעריך שכל זה הוא היפך גמור מן האמת, כל אלו הם יצירי הבל ורעות רוח של אנשים גסי שכל, אנשים טפשים וסכלים גמורים שלקחו להם את התפקיד להיות מעצבי הדת. אדרבה, ככל שאדם בריא יותר ונפשו פעילה יותר, כך הוא מוכשר לקיים את ייעודו טוב יותר, להיות קשור עם אלהיו.

וזה לשון הכוזרי ריש מאמר ג' "בהמצא השכינה בארץ הקדושה בעם המוכן לנבואה, היו אנשים נפרדים ושוכנים במדברות, מתחברים עם מי שדומה להם, לא היו מתבודדים לגמרי, אבל היו נעזרים על חכמת התורה ומעשיה המקרבים אל המדרגה ההיא בקדושה ובטהרה, והם בני הנביאים. ואך בזמן הזה ובמקום הזה והעם הזה ואין חזון נפרץ, עם מעוט החכמה הקנויה והעדר החכמה ההיא הטבעית, מי שהכניס עצמו להנזר בפרישות, כבר הכניס נפשו ביסורין וחולי נפשי וגשמי, ותראה עליו דלות החליים, ויהיו סבורים בני אדם שהוא דלות הכניעה והשפלות, וישוב נאסר, מואס בחייו מפני קיצתו במאסריו ומכאוביו, לא מתאותו לבדידות. ואיך לא יהיה כן, והוא איננו דבק באור אלהי שימצא בו צוות נביאים, ולא הגיע לחכמות שמספיקים להתעסק בהם ולמצוא עריבות במ שאר חייו כפילוסופים. ואמור כי הוא ירא וחסיד, אוהב שיפגע אלהיו בבדידות והעמידה והתחנה והתפלה, במה שהוא יודע מהתחננים והבקשות, אלה החדשות אין להם עריבות כי אם ימים מעטים בעוד שהם חדשים, וכל אשר ישנו על הלשון, לא תפעל להם הנפש ולא ימצא להם כניעה ולא חנינה, וישאר בעתי היום והלילה ונפשו תתבענו בכחותיה אשר נטבעה עליהם, מהשמע והראיה והדבור והעסק והאכילה והשתיה והמשגל והריוח בממון ותקנת ביתו ועזרת דלים ועזר התורה בממונו, כשיראה שום קלקול הלא ישאר מתחרט על מה שקשר נפשו אליו, ויוסיף

בחרטתו רוחק מהענין האלהי אשר טרח להתקרב אליו". עיין שם בהמשך, שהכוזרי מדמה את החסיד האמיתי למושל, האיש המושל ומנהיג כראוי את כוחות נפשו.

מבחינה פרקטית, צריך להזהר בדברים הכתובים בחז"ל או סיפורי צדיקים, שאינם שייכים אלינו, ולא לפי מצבינו ומדרגתינו. אשר פעמים שהיישום שלהם בצורה "עם הארצית" יכולה לתת את ההיפך הגמור מן הכוונה. אם יש ספיקות מבחינה מעשית, צריך לשאול רב ת"ח בן דורינו שמכיר את יכולות הדור, ואת עקמומיותו.

מספרים על הגר"א שלא שאל בשלום בניו מעולם, מבינים את הסיפור, כאילו זה צורת האדם השלם, כאשר אינו שואל בשלום בניו. ורק אנו מחמת חסרונותינו ושפלותינו, שאנו מחוברים כל כך לחומר, שואלים בשלום בנינו. אבל אדם שלם, אינו מתפעל כלל מרגשות כאלו, אין לו שום שייכות עם דברים שפלים כאלו. יש לי קושיא גדולה, א"כ אברהם אבינו, מה היה הניסיון שלו, הלא ודאי היה גדול מהגר"א הרבה. ומה הבעיה לשחוט את הבן, הרי כל הרגשות הם שקר, כל כוחות הנפש הם שטות גמורה, הרי אדם עילאי הדבוק במחשבות עליונות כל הזמן, אינו אמור להיות שייך כלל ועיקר לדברים הללו, מה הקושי, לוקחים סכין ושוחטים. [אלא אם יבא מאן דהוא ויפרש שזה גופא הניסיון, להראות שאברהם אבינו אין לו שום רגשות כלפי בנו, אנשים עקומים כאלו אין להם שום תקנה].

עלינו לראות את הסיפור על הגר"א כמו הסיפור על אברהם אבינו. האם כל אחד מאיתנו צריך עכשיו ללכת להר המוריה לשחוט את בנו? ודאי שלא, וגם אברהם אחר שזה היה על פי הדיבור, היה זקוק לכוחות אדירים כדי לקיים את הדיבור הזה, אחרת לא היה כאן כל התפעלות, ולא היה על הכתוב לשבחו "ולא חשכת את בנך את יחידך ממני". הגר"א כאדם שלם, הוא אדם אשר נפשו שלימה בכל כחותיה, אהבת בניו, רחמי הגדולים עליהם היו הרבה יותר משלנו בלא שום ספק. אלא, שלפי מדרגתו בעבודת ה', אחר שמיצה את כל כחות הנפש והקדישם לקשר עם הבורא, ראה לנכון להקריב במושלם את כוחות הידידות אשר בנפשו לריבון העולם, אע"פ שמעיקר סדרי העולם, חלקם צריכים להיות נתונים לבנים. הוא לא עשה זאת מפני שבניו לא עניינו אותו כי היה עסוק בענינים גבוהים, חלילה מלומר כן. זה נותן דמות עקומה ביותר לצורת היהודי השלם, אין שום ספק שבכוחות אדירים עצר הגר"א בעד נפשו מלשאל בשלומם. אז היה כאן ענין של מסירות נפש, ותחת להתפעל מעוצם מסירות הנפש, אנו מציירים לנו דמות של אדם המנותק לגמרי מכל רגשות הנפש. ועוד שמעתי הערה בזה, הכי תעלה על דעתך שהגר"א לא קיים ושיננתם לבניך, הלא ודאי היה לו קשר עם בניו, אלא שלשאל בשלומם בעניני גשמיות, אפשר שלא רצה להפסיד זמן עבור זה או כמו שפירשנו לעיל. ומ"מ כל זה לא נוגע אלינו.

מה היה אומר הגר"א על שטייגניסט בן דורינו, שיחליט שבניו לא מעניינים אותו? חשוב בהיגיון, הרי אם סוף סוף, הצורה השלימה היא שאדם לא אמור להתעניין בבניו, מאי נ"מ אם קוראים לו ר' אליהו קרמר, או שאר כל אדם. אתה חושב שהבורא לא יתבענו על כך? בראתי נפש בתבנית ברורה, אדם נורמלי מרחם על בניו, ואתה עקרת את המדות הללו, מי נתן לך רשות? אדם שלא יתעניין בשלום בניו, עוקר מעצמו את כוחות הידידות החזקים ביותר בנפש, והוא עובר על בין אדם לחבירו ובין אדם למקום כאחד, הוא קורע את המיתרים העדינים אשר נטע בו ה', מיתרים שאמורים לדמות אותו לאלהיו.

ומ"ש עירובין כב. אי אתה מוצאן אלא במי שמשים עצמו אכזרי על בניו ועל בני ביתו כעורב. ב' תשובות בדבר. א' התם דרשינן תחילה שהשחיר פני עצמו כעורב מרוב רעב ללחם. ב' ודאי מיירי דוקא כאשר זה אינו משחית עי"ז את נפשו ואת מדותיו, אלא להיפך, מקריב את רוחו ואת רצונותיו למען התורה. ומיהו השטייגניסט הגדול אשר זאת מדרגתו, אולי יחידי סגולה אינני יודע אם יש כזה אחד פה עמנו היום.

מהי התועלת לספר לילד בן עשר את הסיפור שהגר"א לא שאל בשלום בניו מעולם? תועלת גדולה, מלמדים את הילד שאתה לא צריך להתעניין בשלומם של אף אחד, מי שלומד הוא אגוצנטרי, לא מתעניין בבני אדם, לא בבניו, כולם בעיניו כעפרא דארעא, פלאי פלאים.

חקירות פילוסופיות מיותרות בעניני אלוהות מרחיקות את האדם מן הבורא

השמר לך ושמור נפשך מאד, מהתפלספות לא מבוקרת בעניני אלוהות. ההתפעלות של בני השמנה עשרה ומעלה, מהוכחות והיקשים אריסטוטליים [שכיום מבוררים פילוסופית כמוטעים] עשויים להוליד ציור לא יהודי על

האלהים. להרחיקו מרגשות האדם, לצייר אותו כאיזה אל שכלי, נתוק מכל הקורה כאן בעולם לגמרי, וממילא להרוס ולהשמיד את כל הלך והליכוב אשר הוא לחי העולמים בלבד.

הרמב"ם הוא הראשון היחידי, שהאריך מאד ומסר נפשו לעקור את ההגשמה [היו בדורו בעיות קשות בתחום הזה, וכך משמע במורה נבוכים, וכך שמעתי גם מפי ת"ח מומחים להיסטוריה יהודית]. צריך לדעת שזה נכון, ובכל זאת זה לא סתירה לפשטות שהיהודי המאמין צריך להיות נתון בה. הידיעה על ההרחקה מהגשמות, היא ידיעה חשובה מאד, וודאי מי שמעיין בדברים אלו צריך להזהר בנפשו. אך ביתר כתבי הדת חוץ ממורה הנבוכים, תמצא עיסוק עיקרי בדברים אחרים, מה שכל יהודי מאמין יודע, שתפילה זה תפילה, מדברים עם הבורא כפשוטו בלי חכמות ובלי התפלספויות. כמו שאתה יודע לדבר עם אביך, זה לא צריך להיות יותר מסובך מזה, [אני מדבר מבחינת הצורה הנפשית, והמעמד התודעתי של תפילה]. לשאול "איך בכל זאת יכול להיות שינוי באין סוף", זה לא ענין, ואפשר שזה לעולם לא יהיה ענין. איך יכול להיות שהאין סוף רוצה הרי הוא שלם וכו' ? זה גם לא עניינו.

לא חסר דברים לא מובנים, שהם קיימים על כרחינו בין אם נבינם ובין אם לאו. וכי את כל מה שראית בעולם הזה אתה מבין ? האם יש אדם בעולם שמבין את כל חוקי הפיזיקה ? האם כל הפסיכולוגים שניסו לחקור ולרדת לעומקה של תאוות נשים ולא הגיעו לשום ידיעה ברורה בנושא - התגרשו ? או שמא הרווקים שבהם העלו על דעתם שלא להינשא כל עוד לא הבינו את הסוגיא הזאת על בוריה ? עצת היצר לעסוק דוקא בענינים לא מובנים באלוהות, וידיעה ובחירה וכו"ב, כדי להרחיק את האדם מן המצוה. את התבונה שחלק לנו ה', נרכז בלימוד תורה אשר ניתנה לנו, ניתנה עבורינו באופן שנוכל להבין אותה, ניתנה בצורה המתאימה לנפשינו, להיות מפעילי מכונה כפי שביארנו. ובה תחזה כו'.

בקצרה, צריך לדעת שה' שלם והוא רוצה וזה לא סתירה. מתפללים אליו והוא לא משתנה, וזה לא סתירה. ידיעה ובחירה, וזה לא סתירה. וכן על זה הדרך בכל האמיתות אשר הודיעתך יהדותך על האלוהות, הרמב"ם פ"ב מעכו"ם ה"ג כתב שאסור לחשוב על הדברים הללו. זה לשונו "ולא עבודת כוכבים בלבד הוא שאסור להפנות אחריה במחשבה אלא כל מחשבה שהוא גורם לו לאדם לעקור עיקר מעיקרי התורה מוזהרין אנו שלא להעלותה על לבנו ולא נסיח דעתנו לכך ונחשוב ונמשך אחר הרהורי הלב, מפני שדעתו של אדם קצרה ולא כל הדעות יכולין להשיג האמת על בוריו, ואם ימשך כל אדם אחר מחשבות לבו נמצא מחריב את העולם לפי קוצר דעתו..." עיי"ש.

כך יהודי צריך לחיות, מי שחושב שהקב"ה משתנה, הוא כופר, מי שחושב שהוא לא שומע לתפילה, ושאינ מתפללים לפני עצמותו ממש הוא גם כן כופר. קושיות של סתירות ? ! [סתירות לפי מוגבלות של תפיסה אנושית ! !] לא מפני זה נכחיש את המקרא ואת המסורת. לא חייבים תירוץ על כל קושיא כדי להתחיל לחיות. המערכות בגופו של כל אדם עובדות בלי שהוא יודע שמן על מורכבותם. ההבנה, וההתעמקות במשפטי השכל, הם עלינו מצוה, מפיהם אנו חיים, אך לא מפיהם לבד, כי אם על כל מוצא פי ה'. אחר שהשכל אימת את מעמד הר סיני, ואת הנבואה. עבור זה ניתנה התורה מן השמים, ע"י נבואה, כח על שכלי שיכול להודיענו אמיתות שלא נוכל לבררם ולהוכיחם בשכל אנוש.

בכל מזמורי דוד והתפילות, לא הוזכר הבורא כ"ל יכול" "בלתי בעל תכלית" "אין סוף" "לית מחשבה תפיסא ביה". כל אלו טובים להרחקת הגשמות שהיא מקצוע בפני עצמו ממקצועות חכמת האלוהות. אך רגשות התפעלות הם רק במה שהוזכר הבורא במזמורים כמיטיב ועוזר את האדם מרגע לידתו ועד מותו, ועושה משפט ברשעים, ובורא שמים וארץ ים ויבשה שמש ירח וכוכבים. שירת משה היא על קריעת ים סוף והטבעת המצרים. [זולת בשבח אדון עולם ויגדל, ששם נזכר קצת על העצמות] אף "אין דומה לך" אין רצה לומר על העצמות שאין עוד עצם דומה לעצם הבורא, אלא אין עוד מי שיכול לעשות כמפעליך וזו ההתפעלות. תדע לך שהרי אמרו ואין דומה לך מושיענו לתחית המתים. כל מה שניתן לומר בו רגש והתפעלות כלפי ה', תמיד מיוחס להאופנים שבו אנו רואים את התגלויותיו [שם].

אף חכמת הקבלה שבעיקרה באה לעסוק באלוהות היכולה להיות מובנת לבנ"א, לא אנו מופקדים על דעת פרטיה ושפתה, ודאי לא לפי גילנו היא. חובתנו להאמין בה שהיא אמיתית, כל חכמי ישראל בכל הדורות אישרו אמיתת חכמה זאת ושהיא מן השמים ומפי אליהו זכור לטוב. ועדיין לא יצאו בקול קורא ללמד בבתי הספר ובישיבות חכמת קבלה [אצל הספרדים זה היה מהלך אחר לגמרי, מפני שהקבלה אצלם מראש אינה עשויה להיות נתפסת כדבר אנושי, היו קוראים זוהר כדי לעורר את הנפש, והחכמים שבהם התעסקו הרבה בחשבונות המתמטיים הסבוכים בסוגיות הקבלה. אבל המנטליות שלנו הדורשת כל הזמן תוכנות ולא תהיה מוכנה לעסוק בקבלה כמו

חכמי הספרדים, סכנה לה לעסוק בקבלה בלא ביקורת הפשט] אין אנו מחוייבין להאמין בעצמינו שאנו משיגים אותה. כל עוד אנו במדרגה זאת של "פשט" ולואי שנשלם בה, גם נפשינו צריכה להיות מחוברת ל"פשט" שבה [לא באתי לומר בזה הוראות, אני לא רב, ולא גונב דעת הבריות, אם יש לך שאלה ברר בדרכים משלך. אני רק כותב את הדבר שנראה לי שכל חכם יסכים עמו, שאסור לנו לאבד את האחיזה המוצקה ב'פשט']. ה'פשט' של הנפש הוא תפילה כפשוטו, אמונה כפשוטו וכו' [וגם המקובלים מחוייבים לכל מה שכתוב בשו"ע על תפילה, אלא שיש להם השגות עמוקות יותר או תוספת השגה בכל דבר].

אם מצאת בקבלה דברים שאתה נהנה מהם, דברים שמוסיפים לך בחיי הרוח, אדרבה, קח אותם ואמץ אותם אל לבך. אבל אמץ אותם כסייעתא, כתנא דמסייע למה שאתה מרגיש. את יתר הדברים הפשוטים, המשך לחיות כפשוטם ואל תזלזל בהם בשום אופן. כל זלזול במערכות הבריות של הנפש, הוא זלזול במה שה' ברא, זלזול במה שהוא יצר כדי שיהיה לנו קשר עמו, וזכור זה היטיב. וכבר ביארנו, שדת האל היא שלימה ומאושרת כאשר הנפש המקבלת אותה היא שלמה וישרה כפי שעשה אותה האלהים, ולא כפי שיעוותו אותה בני אדם חזור והעוות. אדם חולה נפש, גם לא יודע להתפעל מניסים, שום דבר לא יכול להזיז אותו.

איגרת י'

סיום וראשי פרקים בסוגיות החמורות שבנפש

זהו המכתב האחרון שאני כותב לך בעניינינו. הואיל ולא באתי אלא לעורר, ואיני ראוי להיות מנחה ומורה דרך, לא העלתי על דעתי כזאת מעולם. על כן אינני רוצה לחרוג מן הכוונה שלשמה נתכתבנו. הכוונה היתה אחת, לשוחח על הדברים היסודיים הללו, לפתוח אותם, להניח על השלחן את כל מה שהעלה אבק בויטרינאות היודאיקה שלנו, כל מה שנחשב לנו כחפצי עתיקות, או כדברים קדושים שאסור לנגוע בהם, לדעת שאנחנו חושבים עליהם, הם שימושיים לנו בחיי היום יום, אנו נותנים את לבנו עליהם, ולא מניחים אותם כחפצי עתיקות לשמרנות מסורתית.

יתר הפרטים, עליך להכיר את עצמך ולברר אותם בדרכים משלך. חששתי שמא אכתוב יותר מדאי, אין מן הראוי שאנצל את הבמה שנתת לי בבקשתך, כדי ליידע אותך בכל המחשבות שיש לי על כל שטחי החיים.

אסיים באי אלו מילות פרידה, שיתפרסו על העמודים שלפניך, הסיום הזה הוא פתיחה וראשי פרקים לסוגיות החמורות שבנפש. וגם תמצית מן האיגרות הקודמות, ממה שיותר נחוץ לעשות רושם מעשי. אקצר מאד, ואשתדל לכתוב אותם בתמציתם, ועשית כחכמתך, ברר את הדברים לאשורם, התאם אותם לנפשך כרצונך.

דע כי עיקר הצלחת החיים תליא ביציבות ובריאות הנפש ומנוחתה וברירות מושגיה, ולא בכישורים אינטלקטואליים או אחרים.

התהלך בעולם עם דעה ברורה וצלולה, קבע את עצמך בעולם באופן ברור, אל תתן לשום דבר לקבוע אותך בכח. הצלחה מעשית, זה תמיד עוד ענין, ותלוי לפעמים בעוד גורמים. ראשית כל, שמור על התפיסה שלך מכל משמר.

חיה כבן חורין, בחר כבן חורין, חשוב כבן חורין. כל מעשיך הם מעשים של בן חורין גמור מוחלט. הבחירה איך לחיות היא שלך, אתה מחליט, החיים הם שלך. כחלק מההחלטה שלך להיות יהודי, אתה בוחר במסגרת זאת לקבל את כל דברי התורה אשר בכללה המצוה לשמוע בקול חכמים. אבל אל תשכח שכל זה הוא רכושך הפרטי, רכוש בחירתך וחירותך.

אל תתן לאיש לפגוע בחירות אשר נתן לך ה', הגן על חירותך [שהיא היא יציבות נפשך] בחירוף נפש. כאן טמון הסוד הגדול להצלחה. כל איש או אנשים, או מאורע, או מקום, שהנך רואה בהם איזה צל צלו של צד שהם עשויים לפגוע ביציבות חירותך ודעותיך. הילחם בהם מיד, ואל תתן להם לפתח שליטה על מערכותיך. לפתח חטאת רובץ, מנע אותו כשהוא בפתח, ולא תצטרך להלחם כדי להוציא את האויב מן הבית.

כבד את המקום שאתה נמצא בו, את משטריו, את נימוסיו. אבל בתורת דרך ארץ, מטבע הדברים שבכל מקום שאתה נמצא עליך לכבד את יושביו ואת נימוסיהם. אך בתורת כך בלבד ובתוך מסגרת זאת בלבד. מחוץ לזה, אתה בן חורין.

היה נכון לקבל את חיך כתכלית, יש לך ערך אין סופי, כי האיך סוף מעריך אותך. נשמתך, על כל מלוא ההיקף שלה, היא בעלת תכלית מכל וכל. היה מחובר לתכלית זאת, שהיא נצחית.

אל תרפה מלחשוב תמיד על חיך כמהות משמעותית, כתכנית אלוהית החקוקה בנשמתך. אין צורך לחשוב יותר מדי על העתיד לבא, יותר נחוץ לראות נכון את ההווה, הואיל והוא רצון ה' עכשוי, ממש, אקטואלי. רוב ההרגל לחשוב על העולם הבא וכיו"ב, מקנה פעמים רפיון וזלזול בכל מערכות העולם הזה, וממילא גם בחיוביו. ופעמים שזה עצת היצר ממש, לחשוב על עולם הבא, כדי להסיח את דעתך מהעולם הזה, שכל כולו צריך להיות קודש קדשים מקום משכן השכינה.

כבעל תכלית, כייעוד, הצב ועצב את מעשיך, דרכיך, פעולותיך, אם כמשרתי תכליות, אם כתכליות בעצמם.

דע שההתקדמות היא גופא תכלית, ואינה אמצעי להגיע למטרה מסויימת אשר אליה מתקדמים. היה מחובר לרעיון ההתקדמות, לסיפוק העמוק הנובע ממנו, יותר מאשר אל המקום שאליו אתה מתקדם. הוי מרוכז ושקוד על צעריך העכשויים, ואל תסתכל למרחק.

מהלכי חיים, הם ארוכים, ופעמים נפרשים על פני שנים, אין לחץ זמן בכל התחום הזה, אתה יצור נצחי, הואיל והמהלכים של חיי הזמן, הם בעצם מהלכים של האיש הנצחי, על כן כל התקדמות קטנה גם אם נעשית בשבועים שנה, היא שווה עד אין ערוך, הזמן לא מפחיד אף אחד. לא עליך המלאכה לגמור, הגמר הוא של הבורא, עליך לעשות את שלך, והוא יעשה את שלו [גם הבחירה של האדם היא עד גבול מסויים, השאר הוא עסק של הקב"ה הבא ליטור כו'].

ראה את התפילה כשיח משיחותיך, כמו שיח עם אדם [זהו הציור היחידי של "שיחה" שיש לנו בעולמינו ועל כן זה מה שעלינו לצייר בשיח שפתותינו עם הבורא, ואם כי לא ראינו כל תמונה ונזהרנו מלצייר שום דמות, מכל מקום אין זה מונע האופן הנ"ל]. השתדל שההקדשה וה"לשם יחוד" שנותנים לתפילה, לא יפגעו בפשטות. לפני שעובדים על תפילה מעומק הלב, צריך לעבוד על פשטות בתפילה, קודם כל לדבר עם אלוקים כפשוטו, אח"כ יש דרגות בעומק הלב. אבל תחילה הצורה התודעתית היסודית של תפילה, שכמעט ואבדנו אותה לגמרי.

השאר בכל מעשיך מקום להשגחה העליונה, דע תמיד שאין האדם עושה כי אם מעט, את דרגת השתדלותך קבע לפי מה שיראה לך באותו זמן כמוטל עליך לעשות [לפי דרגת יכולת החשיבה שלך, אין בזה שום דבר ברור, והקב"ה גם מתנהג בהשגחתו לפי יכולת החשיבה של כל אחד ואחד. בצעדים גדולים אפשר להתייעץ אבל גם צעדים בינוניים וקטנים נתונים להשקפות הללו], וזה נ"מ גדולה מאד ברוב שטחי החיים, הגשמיים, הרוחניים, הכל בכל מכל כל, "מה יהיה אם לא אצליח" פירושו, הכל נתון בידי. אתה צריך לראות את העולם כפי שהוא באמת, ולא כפי שנפשך נוטה לראותו. תמונה אמיתית של עולם היא, שהאדם עושה מעט, והקב"ה הרבה. ואני מבטיחך שהרבה טורח נחסך מן האדם בזה וזה משתלם.

הכלל בנוי מפרטים רבים, כל יחיד שותף בכלל. נצחיות התורה ומסורתה, תלויים ביחידים המקיימים אותה, כאשר אתה בתורת יחיד, מסגל לך כישורים להכיל נכונה את מורשת סיני, הנך חלק כחלק בבנין הכלל העכשוי והעתיד, הנך חלק של ממש בשלשלת העברת מסורת התורה, בשמירה על אנושות כפי דרכו של אברהם, אשר אינה משתנית לעולם ועד. אל תסמוך על זולתך, אתה משתייך לחוג בני התורה, הם גולת הכותרת של האנושות, הסגולה הבכירה ביותר של תכלית העולם של שימור מסורת התורה. עבודה, זה צריך להיות בוער, כיום קרב, אם כל אחד יחשוב שאין בו ממש, הצבא יתפרק. ראה את עצמך כחלק ממאבק איתנים עולמי, כפשוטו וכמשמעו. כשם שבקלפי יש לך זכות לבחור מישהו, כאן אתה בעולם, יש לך זכות דיבור, יש לך זכות "חיים", האופן שאתה חי, מנוגד לאופן שחיים כל העולם שסביבך, וזהו צורת המאבק, כפי שהורנו בוראינו בסיני.

כבר שוחחנו על החובה הגמורה להיות לומד תורה הרבה שנים, רק כדי להצליח לשרוד כיהודי כשר, לפי מצב הרחוב והדור. כעת נעבור גם לצד האחר של המטבע של חובת העמדת תלמידים לתורה, אשר הוא המחוייב עלינו בכל דור ודור, בלא קשר לירידותיו או עליותיו.

אנשי המקצוע הנחוצים ביותר בעולמינו, ואשר הם התכליות ובעלי הדרג הרם ביותר עלי חלד - הם "תלמידי חכמים". הם האפשרות היחידה שלנו להמשיך להיות בקשר עם הבורא דרך הערוץ שנפתח בהר סיני. שומא וחובה על כל האומה, לייצר את האנשים הללו. לדאוג שיהיו כאלו בעלי מקצוע בעולם, אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה. לא דואגים לזה בווינגטון, לא בקמברידג', ולא במיקרוסופט. מי שדואג לזה ויכול לדאוג לזה, הם אני ואתה ושכמותינו חוג בני התורה. אין מי שדואג לדבר הזה בכל העולם, פשוט אין. גדולי הדור נותנים הנחיות כלליות, דואגים לתשתיות טובות, בנין ישיבות, הגנה על מוסדות הלימוד מפני אויבים. אבל אנחנו האנשים העובדים בשטח, בנו ובבנינו תלוי דור העתיד לבא. לאחר שת"ח הקיימים ימותו, יהיה עלינו לספק את הסחורה החדשה. כעת הסבר איך עושים זאת.

הנפש מורכבת מכוחות אין מספר להם. וגם הכחות הללו נעלמים מאד, [כבר דיברנו על ההבדל בין הנדסת מכונה לבין הפעלתה]. והאמת שהפונקציות גם של הכוחות הקיימים, הם מסובכות ומורכבות זו בזו עד אין חקר [יש אנשים שעושים דברים ואינם יודעים למה, הולכים אצל אנשי מקצוע שמנסים לנתח מה דוחף מאחורי כל התופעות הללו, אפשר להגיע לתוצאות מורכבות מאד]. והואיל וכן, כשם שתינוק ביום שנולד איננו יודעין עליו כמעט דבר, רק כשהוא גדל ומדבר ופועל, יכולים אנו להכיר אותו, על ידי פעולותיו. כמו כן אדם על עצמו אינו

יודע הרבה, הוא מתוודע אט אט לכוחות של עצמו ולטבעיו, כמעט באותה הפתעה שבה מתוודעים חבריו או הוריו אליו, והוא מופתע לפעמים מעצמו כמוהם [באמנות זה דבר ידוע, וכן הדין בכל כושר וכושר]. כי הפונקציות של הרוח מסובכות כל כך, עד שפעמים שרק השורה התחתונה והמוצר הסופי, נותן את האפשרות להכרה על עוצמתה. [הצד היוזאלי" מראה לעין בשר את העוצמה של שורות הקוד והחומרה המורכבות שרק יחידים יודעים על תכניתם וק"ו בנפש בת שמים]

סגולות ת"ח או צורבא מרבנן, או כל תואר ממדרגות התארים בחז"ל, תלויים בכשרים מרובים מאד, ובפונקציות שביניהם בנפש. לפעמים בזכות אבות, בתפילה, בטהרת הנפש, ביכולות של עקשנות וכיו"ב. עד שהכשרים האינטלקטואליים פעמים שהם בעלי משמעות שולית לגבי הסגולה להיות ת"ח [גדול או בינוני או אפי' קטן]. וכשם שתניוק בן יומו אין יודעין עליו כלום, כך גם אין לדעת על אדם כל שהוא, אם הוא מסוגל להיות ת"ח על ידי פיענוח וניתוח של כשרים גלויים, אלו איכזבו פעמים רבות ומאכזבים והולכים תמיד. ועל כן מלא ההיקף של הסגולות להעשות ת"ח הוא בגדר דברים נסתרים, שאי אפשר לצפות אותם מראש מקדם. ניש סיפורים על אנשים גדולים בצעירותם, ופעמים שהם חיצוניים מאד, וצריך לקחת אותם בפרופורציה הנכונה, ולא לעשות שום השוואות חיצוניות שמקורן בשטחיות המתאימה לנשים וע"ה. את האמת מה הביא את פלוני לאהבת תורה ומה את אלמוני אין איש יודע כלל] וכמו"כ אדם על עצמו אינו יכול לצפות מראש אם הוא יכול להעשות ת"ח כנ"ל. ולכן אין שום אדם יכול לשלול או לחייב מראש על פלוני או על אלמוני, ואפי' לא על עצמו, אם יכול להיות ת"ח או לאו.

והואיל והגרעין המיקרוסקופי של נפשו של אדם, אינו יכול לעבור ניתוח מדויק, כדי שנוכל לדעת מראש מקדם אם לנטוע אותו בחלקה של ת"ח, או לאו. על כן העצה היחידית "לקלוע" לגרעין הנכון שממנו יצמח לנו ת"ח, היא פשוט לנטוע את כולם, ומי שיצליח לבסוף, איגלאי מילתא למפרע הוא זה שהיה מסוגל לכך מתחילה. וכך לימדונו חז"ל עה"פ אדם אחד מאלף מצאתי, אלף נכנסים למקרא כו'. כך זה תמיד היה, וכך זה נשאר. וחובה זאת היא גם על כל איש ישראל לבדוק בעצמו, על ידי הניסיון בלבד שזהו כלי הבדיקה היחיד העומד לפנינו כמו שנתבאר. לנסות לשבת בביהמ"ד, וללמוד ולעבוד על אהבת תורה, כאחד המעוֹת בודאי להיות ת"ח. אם הסגולות בנפשו מוכנות לזה, זה יצליח. ואם אינו מיועד לכך, החיים כבר ילמדו אותו, אל דאגה.

הך דחולין כד. כל תלמיד שלא ראה סימן ברכה במשנתו ה' שנים שוב אינו רואה. מיירי בחמש שנים של בריאות ושלמות הנפש, כאשר כל המערכות מתפקדות כראוי, ואפ"ה לא ראה ה' שנים סי' ברכה, התיירו לו להכריע שאין תביעה עליו ללמוד [וגדר 'סימן ברכה', היא יחסית לנפשו, ולא יחסית לקני מידה חיצוניים וז"פ]. ולכן כל השנים אשר היה ערעור ביסודות הנפש, אינם מן המניין, ואין להביא רא' מהם כלל. [ובאותם זמנים כנראה שכבר בגיל ט"ו או פחות מזה היה אפשר לדעת מי המסוגל ואשר מתחילים לנבוט בו ניצנים של ת"ח, אבל כהיום נראה שצריך לחכות עוד קצת. וגם מי שכבר נודע לו בבירור, מ"מ כדי לעזוב בתי המדרש בגיל צעיר צריך שאלת חכם מפני קלקלת הרחוב והעולם]

ומכל מקום, אין שום אדם הפטור מללמוד תורה שעתיים או ג' שעות ביום לכל הפחות, לפי דרגתו בעיון היותר חזק שיכול. וכמו"כ להוקיר רבנן ותלמידיהון הוקרה רבתי.

הוי שקוד ללמוד ש"ס כל ימי חייו. כל יהודי חייב להכיר את הש"ס.

אסור להתפרנס משטחיות וגסות בדברי חז"ל, ולהזין מזה את המערכת התפיסתית. לכל דבר יש פרופורציות, יש הקשרים, יש פנים. את האגדה כבר הרבה דורות אין אנו יכולין ללמוד בצורה האמיתית והמדויקת שלה כמו סוגיות ההלכה [ואע"פ שיש אנשים שחושבים שהם יודעין ללמוד אגדה כראוי, עדיין לא שמעתי על כך אישור מת"ח בן דורינו שיש עמנו אנשים כאלו היום]. היא חכמה שנאבדה מהאומה, רק יחידים בדורות קדמונים יכלו לעמוד על סודה. ואם בכל זאת רוצה הנך לקנות ממישהו תפיסה אמיתית בדברי חז"ל, עשה זאת רק ע"י שמיעה מאדם גדול ת"ח מופלג בסוגיות ההלכה. ת"ח זהירין בדבריהם, ואם הם מפרשים איזה מאמר חז"ל פרטי זה מפני שהם בטוחים שהבינו אמיתות. אבל אצל שאר בנ"א הכל בערבוב מוגבל מאד.

עלינו לדעת מהי המטרה כשלומדים אגדה, המטרה היא לקבל תועלת ולקבל ציור טוב לעורר את הרוח. ולכן קח לך כלל זהב זה לפי המטרה שלשמה אנו לומדים את אגדות ומאמרי חז"ל, כל שהדבר מקדם אותך ונותן לך תועלת בחיי רוח, אמץ אותו. וכל דבר שהנך רואה שאם תתפוס אותו כפי שאתה מבקש לתפוס, הוא יגרום בסופו של דבר תוצאה שלילית בעיני תורתך וחייוך, או יגרום לך לחץ ומתח מיותרים, במדה שהם עוקרים את חדות חיי

הדת, הנח אותו בצד, ואל תתפתה לחשוב שהשגת את אמתתו, כי אמת הוא מה שהוא מעשי, והדברים שאינם נוגעים למעשה, מאוחרים בעדיפות לדברים הנוגעים למעשה. וזה דבר ברור, ויש שיאמרו עליו שהוא אפיקורסות.

מצוה לשמוע דברי חכמים, אין זה נוטל ממך את זכות וחובת ההתבוננות. עליך להבין מה אתה עושה, ולשם מה, ולשם מי. אם מבינים היטיב, מתגדלים בדעת, אבל אם עושים בלי להבין, ומרגילים את הנפש לעשייה גולמית חסרת דעת, מתרגלים לטפשות, מפתחים דעות משובשות ועקומות בכל הנוגע ליהדות, וגם, בסופו של דבר זה לא יחזיק מעמד. כוונת הבורא היא שתקנה חכמה עם השנים, תכיר אותו ואת עולמו, ולא שתהיה גולם שעושה דברים. נעשה ונשמע, אל תשכח את שלב ה"ונשמע". תמיד עליך להתבונן בכל מה שמורים לך, גם במצוות האדון ב"ה, התבונן בהם, חשוב עליהם, מה הם עבורך, אין זה משנה מאיזה חכם או ספר תשאב את הדברים, יש הרבה. אבל אל תזניח לעולם את רוח המצוות, ואת מהותם [ואף שפעמים זה שייך לצד האגדה, אבל הוא הכרחי לנו כדי לנשום, ולכן הכרחי כדי לקיים מצוות כראוי, אני דיברתי לעיל על דברים רחוקים ומופלגים, כגון סוגיות שכר ועונש או תביעות הקיימות בדרגת הנביאים וכיו"ב].

לפי ראות עיני, סיימתי את חלקי בעניןך, אני תקוה שדברי ישארו לנצח. תפילותי שאתקן ולא אקלקל במה שכתבתי לך. אתה בידי עצמך, הרחב את אופק מחשבותיך, עוד תבנה בית, תנחיל שם את מורשת קהילת יעקב, בצורתה השלימה, בצורתה הנכונה והברורה. גורלו של הדור העתיד להיוולד נושא את עיניו אליך, אלי, אל כל בני גילינו. אמשך לחשוב עליך, עוד נתראה בהזדמנויות שונות. שלווים יותר, שמחים יותר, מבינים יותר.

ברכותי, שיהיו דברים אלה לעד ביני ובינותך. כי שמנו על לבנו את חותם האמת שנחקק בנו בסיני, לא שכחנוהו ולא נשכחנו לעד ולנצח נצחים. אשר חבל לנו בראש הרים, נחלה בגבעות עולם. שמתי דברים לעציון גבר, מילין לרוח אנוש. רוח אלהים תנחנו, ונשמת שדי תביננו.

יקירי חביבי אהובי כלבבי

היה שלום.

35	יציאת מצרים והמכות
36	קריעת ים סוף
37	מלחמת עמלק סיחון ועוג ובלעם
39	איגרת ו'
39	הקדמה
39	משמעות עצם המאורע של מתן תורה
40	המצוות
43	חזרה אל מצבינו כהיום
47	איגרת ז'
47	הקדמה
47	התחרותיות לסעיפיה
48	מתוך שלא לשמה
49	המחלוקת בפוניבו'
52	איגרת ח'
52	הקדמה
53	שלב ראשון: ניקיון של הרכיבים המלאכותיים וכניסה למצב טבעי
53	שלב שני: התלבטות
54	שלב שלישי: בחירה
55	ביצוע קשוח של הבחירה
55	צורת הלימוד
56	הצורה הנכונה של כפיית היצר
58	ענין ההנאה
59	איגרת ט'
59	הקדמה
59	הקפדה על שמירה בריאה של מערכות הנפש
	חקירות פילוסופיות מיותרות בענין אלוהות מרחיקות את האדם מן
61	הבורא
64	איגרת י'

3	איגרת א'
4	הסבר על המבנה היסודי של הנפש
7	איגרת ב'
7	הקדמה
7	רקע היסטורי על התפתחות הישיבות בצורה של היום
9	מטרתה העיקרית של ישיבה והטעות הנפוצה בפרשנות מושג הישיבה
10	תולדות התרחשות הקונפליקטים הנפשיים בענין הדת באופן כללי
12	איגרת ג'
12	הקדמה
	המנטאליות של החיים היוצרת את הסגנון והאופי של עבודת ה' והצורך
13	להתאים ביניהם
14	דברי ביקורת מעשיים
18	תחילת ההסבר על התפיסה הראויה
19	בעיית ביטול הפרט
21	איגרת ד'
22	התנאי הסובייקטיבי להכרת המושאים
22	ספר החומש ומטרתו וייעודו כלפי כל איש ישראל
23	ההרס של קליטת מסרים מהחומש
25	הדרך להתחברות לסיפורי התורה
26	איגרת ה'
26	הדרך לביאור מהלך העולם על פי סיפורי התורה
27	אדם הראשון
	המאבק על ההכרה של האנושות שתי הגישות היסודיות ביותר בנפש
28	והעמקה בהן
30	קין והבל
31	דור המבול
32	דור הפלגה
33	אברהם אבינו
34	הקדמה ליציאת מצרים